

25 godina Hrvatskog vojnog učilišta "Dr. Franjo Tuđman"

Barić, Slavko; Čolić, Miro; Filjak, Suzana; Jakopčić, Mirko; Karlović, Goran; Klarić, Neven; Knežević, Sandi; Kuhar, Miroslav; Lozančić, Marinko; Lucić, Josip; ...

Edited book / Urednička knjiga

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Publication year / Godina izdavanja: **2016**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:249:440077>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Croatian Defence Academy "Dr. Franjo Tuđman"](#)

25
GODINA

HRVATSKOG vojnog učilišta

Dr. FRANJO
TUĐMAN

2016.

1991.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
ORUŽANE SNAGE RH
HRVATSKO VOJNO UČILIŠTE „Dr. Franjo Tuđman”

25 GODINA
Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. FRANJO TUĐMAN”

Zbornik

Zagreb, 2016.

IZDAVAČ

Ministarstvo obrane Republike Hrvatske
Oružane snage Republike Hrvatske
Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman”

ZA IZDAVAČA

general-pukovnik dr. sc. Slavko Barić

GLAVNI UREDNIK

brigadir Rajko Dumančić

GRAFIČKO UREĐENJE

Andreja Sečen, dipl. ing.

LEKTURA

Gabrijela Capjak, prof.
Edita Pantelić, prof.

TISAK I UVEZ

Tiskara HVU-a „Dr. Franjo Tuđman”

FOTOGRAFIJE

Fundus Hrvatskog vojnog učilišta i Hrvatskih vojnih glasila

NAKLADA

150 primjeraka

Publikacija 25 godina Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman” - zbornik
odobren je za uporabu u Oružanim snagama Republike Hrvatske aktom načelnika
GS OSRH, KLASA: 033-01/17-01/1, URBROJ: 512-06-17-6 od 21. ožujka 2017. godine.

MORH-HVU-PP-1/2017.

CIP-zapis dostupan u računalnome katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 000960709

ISBN 978-953-193-151-9

SADRŽAJ

- 5 UVOD
- 7 RIJEČ UREDNIKA
- 9 IZ UVODNIH OBRAĆANJA SUDIONICIMA OKRUGLOG STOLA
- 11 gp dr. sc. SLAVKO BARIĆ:
Hrvatsko vojno učilište od Domovinskog rata do sveučilišne zajednice
- 17 brg MIRO ČOLIĆ:
Pristupanje sjevernoatlantskim i europskim integracijama i preoblikovanje
vojne izobrazbe u RH
- 33 brg SUZANA FILJAK:
Važnost vojne izobrazbe u ratnim situacijama – rezultati ispitivanja značajki
zapovijedanja u Domovinskom ratu
- 43 brg izv. prof. dr. sc. MIRKO JAKOPČIĆ:
Ključni trenutci u razvoju Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman”
- 53 pk GORAN KARLOVIĆ:
E-učenje na Hrvatskom vojnom učilištu „Dr. Franjo Tuđman”
- 63 brg NEVEN KLARIĆ, brg SANDI KNEŽEVIĆ:
Raščlamba djelovanja OSRH tijekom Domovinskog rata 1991. – 1995.
u potpori nastave u HVU-u
- 71 brg MIROSLAV KUCHAR:
Specijalistička izobrazba kadeta za prve časničke dužnosti danas i sutra
- 79 brg dr. sc. MARINKO LOZANČIĆ:
HVU – obrazovanje i znanost
- 89 umirovljeni general zbora dr. sc. JOSIP LUCIĆ:
Uloga HVU-a u tranziciji hrvatske vojske iz ratne u mirnodopsku vojsku
- 95 brg prof. dr. sc. DARIO MATIKA:
Novi pristup izobrazbi na Hrvatskom vojnom učilištu „Dr. Franjo Tuđman”

- 99 prof. dr. sc. ANTE NAZOR:
HVU kroz Domovinski rat
- 103 prof. dr. sc. DAVOR PETRINOVIĆ:
Povijesni osvrt na razvoj suradnje HVU-a i sveučilišne zajednice
- 109 pk STIPE PRANJIĆ:
Centar vojnih škola „Petar Zrinski” – osnutak, uloge, zadaće i razvoj
- 113 mr. sc. IRENA PRPIĆ ĐURIĆ:
Središte za strane jezike „Katarina Zrinska”, od ciljeva do rezultata
- 119 pk JADRANKO TUTA:
Digitalno novo doba i prednosti e-učenja na Hrvatskom vojnom učilištu
„Dr. Franjo Tuđman”
- 131 prof. dr. sc. MIROSLAV TUĐMAN:
Strateški izazovi i programi izobrazbe HVU-a
- 139 prof. dr. sc. OZREN ŽUNEC, brg ANDRIJA PLATUŽIĆ,
brg ŽELJKO ŽIVANOVIĆ, kbb IVICA MANDIĆ:
HVU kao Hrvatsko vojno sveučilište ili sastavnica Sveučilišta
- 147 FOTOPRIČA

UVOD

Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman” ove godine obilježava svoju 25. obljetnicu, a svaka je obljetnica prigoda za prikladne svečanosti, za poticanje osjećaja pripadnosti i ponosa, no prigoda je i da se kritički osvrnemo na proteklo vrijeme, utvrdimo naučene lekcije i naznačimo ciljeve koje nam valja dosegnuti.

Dug put etabliranja Učilišta – od brzih praktičnih tečajeva izobrazbe časnika, dočasnika i vojnika za vitalne zadaće u Domovinskom ratu pa sve do utemeljenja novih studijskih programa u suradnji sa Sveučilištem u Zagrebu – prepun je značajnih iskustava koje svakako treba stručno valorizirati.

Zbog toga smo ovu četvrtstoljetnu obljetnicu, uz različite svečanosti, prvi put obilježili i održavanjem Okrugloga stola „HVU – od Domovinskog rata do sveučilišne zajednice”, organiziranoga 11. svibnja 2016. godine. Skup je raspravom različitih sudionika omogućio sveobuhvatan prikaz uloge i značaja vojne izobrazbe od njezinih začetaka, trenutnog stanja te dalje transformacije kao samostalnog sveučilišta ili dijela sveučilišne zajednice. Teme na ovom skupu izvorna su promišljanja prakse i razvojnih mogućnosti Učilišta u nekim bitnim aspektima.

Kako je rečeno na skupu, cilj nam je da Hrvatsko vojno učilište ispuni sve normativne i zakonske preuvjete kako bi postalo visokoškolska znanstveno-istraživačka ustanova usklađena s bolonjskim procesom i Hrvatskim klasifikacijskim okvirom. Naši su napori usmjereni na to da HVU na nacionalnoj razini bude prepoznatljiv i priznat – centar izvrsnosti vojne struke u široj regiji.

Sustavom vojnog školovanja budući časnici moraju steći kompetencije koje udovoljavaju potrebama Oružanih snaga i Ministarstva obrane, razvijati sposobnosti za uspješno sudjelovanje u zadaćama i misijama UN-a, NATO-a i EU-a te ostvariti mogućnost promicanja karijernih časnika. Isto tako, hrvatskim časnicima, uz razvoj vojnih sposobnosti, treba stvoriti uvjete za dalju naobrazbu za uspješan nastavak života i djelovanja nakon završetka vojne službe i mogućnost ostvarenja druge karijere.

Ovaj zbornik donosi znanstvene i stručne radove uvažanih profesora, znanstvenika, predavača, časnika i djelatnika Hrvatskoga vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman”. Nadam se da će ovaj skup postati tradicija i prerasti u redovno godišnje okupljanje vrsnih znanstvenika, eminentnih profesora i djelatnika Oružanih snaga koji će svojim promišljanjima pridonijeti daljem usmjeravanju i razvoju znanstveno-istraživačkog rada i unaprjeđenju vojnog visokoškolskog sustava.

Zapovjednik HVU-a „Dr. Franjo Tuđman”
general-pukovnik dr. sc. Slavko Barić

RIJEČ UREDNIKA

Pred vama je Zbornik radova nastalih u povodu proslave 25 godina Hrvatskoga vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman”, pripremljenih kao teme u sklopu Okruglog stola „HVU – od Domovinskog rata do sveučilišne zajednice”, organiziranoga na HVU-u 11. svibnja 2016. godine.

Uz domaćina i organizatora Okruglog stola, zapovjednika HVU-a general-pukovnika dr. sc. Slavka Barića, skupu su nazočili pomoćnik ministra obrane Zoran Piličić, glavni inspektor obrane general-bojnik Slaven Zdilar, rektor Sveučilišta u Zagrebu prof. dr. sc. Damir Boras, pomoćnik ministra znanosti, obrazovanja i sporta Srećko Tomas, saborski zastupnik prof. dr. sc. Miroslav Tuđman, bivši načelnik Glavnog stožera umirovljeni general zbora Josip Lucić, savjetnik ministra unutarnjih poslova Josip Mihaljević, ravnatelj Hrvatskog memorijalno-dokumentacijskog centra Domovinskog rata dr. sc. Ante Nazor, predstavnici grana Oružanih snaga RH te drugi gosti.

Na skupu su o ulozi i značaju sustava vojne izobrazbe od njezinih začetaka, trenutnog stanja te dalje transformacije raspravljali ugledni stručnjaci, znanstvenici, profesori i predavači s fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Hrvatskoga vojnog učilišta. Okrugli stol organiziran je u dva panela: „Izazovi i odgovori kroz godine djelovanja” i „Razvoj i transformacija HVU-a”.

Uz radove koji su izlagani na Okruglom stolu, slijedila je dinamična rasprava koja će, vjerujemo, zajedno s radovima koje donosimo u ovom Zborniku, biti konstruktivnim temeljem za nova promišljanja o razvoju i budućnosti Hrvatskoga vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman”.

brigadir Rajko Dumančić
načelnik Odjela za knjižničnu i izdavačku djelatnost
HVU-a „Dr. Franjo Tuđman”

IZ UVODNIH OBRAČANJA SUDIONICIMA OKRUGLOG STOLA
„HVU – OD DOMOVINSKOG RATA DO SVEUČILIŠNE ZAJEDNICE”

prof. dr. sc. Damir Boras
rektor Sveučilišta u Zagrebu

U promišljanjima budućnosti Hrvatskoga vojnog učilišta bitno je dobiti vrhunsko vojno obrazovanje, ali i to da oni koji ga završe, imaju i civilne naslove. Cilj nam je da svi oni koji završe vojne studijske programe, budu priznati ne samo u RH nego i u cijeloj Europi, a pogotovo u vojnim obrazovanjima u cijelom svijetu. Uza zajednički napor, mislim da za to imamo snage.

Zoran Piličić
pomoćnik ministra obrane

Velik su nam izazov ljudski resursi i osoblje. Znači, njihovo osposobljavanje na jednom znanstvenom polju, njihova znanstvena karijera i napredovanje – to je ono što ja vidim za HVU, gdje moramo stvarati jezgru znanstvenika koji će sa znanstvenim zvanjima i svim ostalim biti core business ovdje na Učilištu, koji će biti ona temeljna poveznica vojne i sveučilišne zajednice.

Srećko Tomas
pomoćnik ministra znanosti, obrazovanja i sporta

Ovo vojno učilište ima poseban status u sustavu visokog obrazovanja, ali i u cjelokupnom društvu u našoj Domovini. Posebno pozdravljam znanstveno-stručnu suradnju s fakultetima u zajedničkoj aplikaciji i za sredstva Europske unije, a koja bi se ulagala u zajednički vojno-sveučilišni laboratorij. Prepoznali ste veliku važnost ulaganja u infrastrukturu, a naročito u ljude kao prioritete.

HRVATSKO VOJNO UČILIŠTE OD DOMOVINSKOG RATA DO SVEUČILIŠNE ZAJEDNICE

general-pukovnik dr. sc. Slavko Barić
zapovjednik HVU-a „Dr. Franjo Tuđman”

Obilježavanje 25. obljetnice rada Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman” s jedne strane predstavlja priliku za osvrt na dosadašnji rad ove institucije i njezinih dostignuća u razvoju OSRH. Uspostavljanje sustava vojne edukacije na samom početku Domovinskog rata predstavljalo je stratešku nužnost. U kratkom vremenu bilo je potrebno stvoriti naraštaje časnika i dočasnika koji su nakon završetka školovanja stečena znanja i vještine morali odmah primijeniti u praksi. Uspostavljeni sustav vojnog školovanja od početka je morao biti usmjeren prema davanju praktičnih znanja polaznicima uz istodobno razvijanje njihovih osobina potrebnih za djelotvorno vođenje – razumijevanje situacije, kreativno razmišljanje, brzo donošenje i primjenu odluka te sposobnost motiviranja podređenih. To nije bila laka zadaća, ali o njezinom uspjehu najbolje govore rezultati koje je OSRH postigao u Domovinskom ratu. Ovo iskustvo iz Domovinskog rata potvrdilo je dobro poznatu činjenicu kako je razvoj znanja i kompetentnosti njezinih pripadnika ključ uspjeha svake vojne organizacije. To smo pokazali u svim operacijama oslobađanja okupiranih dijelova Republike Hrvatske između 1993. i 1995. godine – od operacije *Maslenica* pa do operacija *Bljesak* i *Oluja*.

Tradicija i iskustvo

S druge strane, ovo nije samo prigoda za razmišljanje o prošlosti već i o budućem razvoju Hrvatskog vojnog učilišta. Bez obzira na uspjehe iz prošlosti, svaka organizacija koja se ne nastavi razvijati i koristiti do tada stečeno iskustvo kao osnovu za definiranje novih rješenja potrebnih za djelovanje u sučeljavanju s izazovima koji proizlaze iz promjena u strateškom okruženju, osuđena je na neuspjeh. Stečena vojna tradicija i iskustvo moraju poslužiti kao osnova za dalji razvoj, a ne kao nedodirljivi tabui koji se ne smiju dovoditi u pitanje. To vrijedi i za Oružane snage Republike Hrvatske. Situacija u Europi se mijenja, ali to, na žalost, nisu promjene koje jamče sigurnost i stabilnost kontinenta. Uz obnovu konvencionalne vojne prijetnje zbog događaja u Ukrajini 2014. godine, Europa

je danas izložena i nevojnim sigurnosnim prijetnjama – ilegalne migracije, terorizam te rastući broj prirodnih i tehnoloških nesreća i katastrofa. Svaka europska država, pa tako i Republika Hrvatska, mora prilagođivati svoj sustav nacionalne sigurnosti ovim promjenama. Za transformaciju OSRH kao obrambene komponente sustava nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske stoga je važno unaprijeđivanje sustava vojne edukacije kako bi se stvorio novi naraštaj pripadnika Oružanih snaga sposobnih za sučeljavanje s budućim prijetnjama i izazovima. Sve promjene koje su do danas napravljene – uspostava dodiplomskih studija – kao i one koje tek predstoje, usmjerene su prema ovom cilju.

Prvi tečajevi

Razvoj Hrvatskog vojnog učilišta započeo je tijekom 1991. godine organiziranjem prvih tečajeva za časnike i dočasnike u Kumrovcu, Varaždinu, Zagrebu i Samoboru. Zbog potrebe objedinjavanja ovih tečajeva, potkraj iste godine ustrojava se Časnički centar Hrvatske vojske na današnjoj lokaciji HVU-a. U Centru je u roku manjem od godinu dana početna izobrazba proširena i unaprijeđena. S izvođenja kratkotrajnih tečajeva prešlo se prvo na organiziranje jednomjesečnih, a zatim od rujna 1992. godine tromjesečnih i šestomjesečnih tečajeva izobrazbe časnika i dočasnika OSRH. U rujnu 1993. godine Centar prerasta u Hrvatsko vojno učilište „Petar Zrinski”, u kojem se provodi školovanje djelatnih časnika i dočasnika svih grana, rodova i struka. U ovom prvom razdoblju rada HVU-a težište izobrazbe bilo je na pripremi, organizaciji i provedbi borbenih operacija na ratištu. Nakon završetka Domovinskog rata do 2002. godine organizirana su tri granska učilišta: Zapovjedno stožerna škola, Ratna škola i Škola stranih jezika.

Projekt Kadet

Iduća faza razvoja započela je promjenama napravljenima između 2002. i 2007. godine, kada je provedba izobrazbe prenesena na grane OSRH, a preostale škole uključene su u sastav Zapovjedništva za združenu izobrazbu i obuku „Petar Zrinski”. Pokretanjem programa „Kadet” 2003. godine kao kombinacije civilnog i vojnog školovanja napravljen je prvi pokušaj integriranja vojnog obrazovanja sa sveučilišnom zajednicom. Preustrojem napravljenim 2007. godine cjelokupni sustav vojnog školovanja ponovno je organiziran u jedinstvenoj ustanovi HVU-u „Petar Zrinski”. Uz nastavljanje programa „Kadet” uvedeni su i novi obrazovni programi te izvedena modernizacija

nastavnih i smještajnih kapaciteta Učilišta. Najnovija faza razvoja HVU-a započela je 2012. godine pripremama za pokretanje novih dodiplomskih studijskih programa u sklopu integracije HVU-a sa Sveučilištem: Vojno vođenje i upravljanje i Vojno inženjerstvo, koji su se počeli provoditi 2014. godine. Uz pokretanje sveučilišnih studijskih programa na HVU-u su napravljene i druge promjene: stvaranje Centra za strateške i obrambene studije, stvaranje Središta za strane jezike „Katarina Zrinska”, pokretanje priprema za osnivanje diplomskih studija, a time i otvaranje mogućnosti za uspostavu doktorskih studija u skoroj budućnosti. Ova nova faza u razvoju HVU-a simbolično je obilježena i promjenom imena u Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman”.

Koji je smisao navedenih promjena? Sve promjene predstavljaju dubinsku transformaciju sustava vojnog školovanja u Republici Hrvatskoj, u skladu s daljim razvojem obrambenog sustava RH. Kao što je istaknuto na početku ovog rada, strateško okruženje Republike Hrvatske nije stabilno, a s obzirom na trendove na području europske sigurnosti, ne može se očekivati skoro značajnije poboljšavanje situacije. U takvom dinamičnom i nestabilnom okruženju mora djelovati i OSRH u ispunjavanju svojih zadaća u zemlji, ali i izvan zemlje, u okviru djelovanja NATO-a i EU-a na sigurnosno-obrambenom području. U ostvarivanju toga cilja upravo sustav vojnog obrazovanja, kroz sustavnu provedbu nastavnog procesa i istraživačke djelatnosti, treba omogućiti uvećavanje znanja, vještina te razvoj inicijative i odgovornost pojedinaca, odnosno razvoj njihovih kompetencija za pružanje razumnih odgovora na nepredvidive situacije.

Krovna institucija

Vizija daljeg razvoja sustava vojnog obrazovanja je osposobljavanje pripadnika OSRH, traži se djelovanje u teško predvidivim i kompleksnim situacijama u izvođenju cijelog spektra borbenih i neborbenih misija. Ovaj cilj treba se ostvariti kombinacijom razvoja karakternih osobina i intelektualnih sposobnosti budućih pripadnika OSRH. Time se stvara osnova za pretvaranje znanja i vještina pripadnika OSRH u praktično vojno djelovanje.

Ali, u daljem razvoju HVU-a treba se težiti i pretvaranju Hrvatskog vojnog učilišta u instituciju za edukaciju profesionalnog osoblja na područjima vojno-obrambenih i sigurnosno-obavještajnih znanosti i umjeća, a ne samo na području školovanja pripadnika OSRH. Dosadašnja praksa pokazuje potrebu za razvijanjem ovakve ekspertize na nizu područja – od područja obrambenog planiranja u okviru obrambenog sustava, pa do različitih vrsta

edukacije za visoku razinu upravljanja u drugim državnim institucijama koje se bave područjem nacionalne sigurnosti. Planirani razvoj sustava domovinske sigurnosti samo ističe potrebu za stvaranjem obrazovne institucije u kojoj bi se kroz izvođenje raznovrsnih nastavnih i istraživačkih programa uz ekspertizu stvarao i okvir za međuresornu suradnju različitih državnih agencija te državnih i nedržavnih subjekata koji djeluju na području sigurnosti i obrane. U ostvarivanju ove dugoročne vizije prvi je korak uspješna transformacija HVU-a na užem području vojne edukacije, čime se stvara temelj za dalji razvoj u smjeru razvoja sustava edukacije za potrebe različitih komponenta sustava nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske.

Dalji razvoj vojnog obrazovanja u RH traži održavanje povezanosti sustava vojnog obrazovanja sa sustavom civilnog obrazovanja, intenziviranoga kroz akreditaciju novih dodiplomskih studijskih programa. Ova obostrana suradnja usmjerena je prema transformiranju HVU-a u visokoobrazovnu i znanstvenu instituciju u sklopu Sveučilišta u Zagrebu, a ona je prijeko potrebna i za navedeno ostvarivanje cilja prerastanja HVU-a u instituciju za školovanje profesionalnog osoblja na područjima vojno-obrambenih i sigurnosno-obavještajnih znanosti i umjeća.

Ostvarivanje navedenih ciljeva traži i dalje razvijanje sljedećih standarda integriranih u obrazovno i znanstveno djelovanje, bez kojih nije moguće razviti tražene karakterne i intelektualne osobine budućih pripadnika OSRH:

1. Akademske slobode: obrazovno i istraživačko okruženje koje podržava dalji razvoj slobode izražavanja, dubinske analize i otvorene razmjene mišljenja i stavova studenata i profesora.
2. Izvrsnost u procesu školovanja i istraživanja kroz usmjerenost prema razvoju znanja, inovaciji, agilnosti, otvorenosti i kreativnosti.
3. Razvoj profesionalizma i integriteta polaznika i profesora, kroz stvaranje organizacijske kulture na temelju poštenja, povjerenja, otvorenosti, etičnosti i suradnje.
4. Poticanje daljeg razvoja i usavršavanja znanstvenog i nastavnog osoblja HVU-a.

Poticanje inovacije

Da bi ostvarilo ove ciljeve, koji će u konačnici omogućiti pretvaranje Hrvatskoga vojnog učilišta u Hrvatsko vojno sveučilište, HVU i u budućnosti mora ostati organizacija usmjerena prema poticanju inovacije, ali ne zaboravljajući osnovu

na kojoj se temelji svaka kreativnost: povijesno iskustvo i tradiciju, održavanje sustava vrijednosti koje čine temelj vojnog profesionalizma i ujedinjuju pripadnike OSRH u čvrsto povezan organizam usmjeren prema ispunjenju svoje ključne uloge – osiguravanja opstojnosti društvene zajednice kojoj pripada.

HVU, kao temelj sustava vojnog obrazovanja u Republici Hrvatskoj, ima zadaću i odgovornost prenošenja znanja i iskustva na buduće naraštaje pripadnika OSRH. Naša je odgovornost da to povijesno iskustvo pretvorimo u praktične lekcije koje će omogućiti izgradnju karakternih i intelektualnih osobina časnika i dočasnika potrebnih za uspješno djelovanje u sve kompleksnijem strateškom okruženju. Pri tome nikada ne smijemo zaboraviti jednu od maksima Carla von Clausewitz: U ratu se bore ljudska bića. Bez obzira na napredak vojne tehnologije, ključ pobjede u budućim sukobima ostaje isti kao i u prošlosti: pobijedit će ona strana koja ima vođe sposobne za brzo prilagođivanje novim situacijama, rješavanje kompleksnih problema pod velikim vremenskim pritiskom i iskorištavanje uočenih slabosti kod snažnijeg protivnika kao prednosti koje će nam donijeti pobjedu. Ova je lekcija vidljiva i u našem Domovinskom ratu i ona mora biti temelj razvoja ne samo vojnog obrazovanja, nego i svih vrsta obrazovanja za potrebe nacionalne sigurnosti u Republici Hrvatskoj, sada i u budućnosti.

PRISTUPANJE SJEVERNOATLANTSKIM I EUROPSKIM INTEGRACIJAMA I PREOBLIKOVANJE VOJNE IZOBRAZBE U REPUBLICI HRVATSKOJ

brigadir Miro Čolić

Kad je nakon niza godina hrvatska država izborila samostalnost i započela formiranje temeljnih sastavnica vlastite države, neprijatelji samostalnosti hrvatske države započeli su oružanu agresiju na mladu i tek oformljenu državu.

Usporedno s drugim sustavima u državi započelo je formiranje sustava izobrazbe kao posebno značajnog sustava izobrazbe u vojno-obrambenom području (u daljnjem tekstu: vojna izobrazba). Možemo reći da je Hrvatsko vojno učilište (u daljnjem tekstu: HVU) simbol vojne izobrazbe u RH od njezina osamostaljenja, a oformljeno je pred kraj 1991. godine pod prvim imenom Časnički centar Hrvatske vojske.

Dugi niz godina formirana volja i želja hrvatskoga naroda za samostalnom hrvatskom državom realizirana početkom devedesetih godina dvadesetog stoljeća bila je toliko snažna da je u tim vremenima hrvatski narod bez ikakvih problema uspio „gledati daleko preko” svih parcijalnih interesa i unutarnjih konflikata. Te su konflikte u hrvatskom narodu u najvećoj mjeri posijali i stalno pothranjivali oni koji su kroz nekoliko desetljeća prije osamostaljenja Hrvatske u različitim formatima država, kojih je Hrvatska bila dio, u biti radili protiv interesa hrvatskoga naroda (stoljećima poznata strategija *divide et impera*). Tada ostvareno zajedništvo usmjereno prema jednom cilju – uspostavi vlastite države – bilo je odlučni faktor i snaga koja je osigurala potrebnu sinergiju svih kompetencija na obrani napadnute države. To je zajedništvo bilo pretpostavka i glavni čimbenik da se i vojna izobrazba u RH formirala odmah na početku rata te da je tijekom rata uspjela organizirati i provoditi izobrazbu za sve razine školovanja u Hrvatskoj vojsci.

U ovome radu težište će biti usmjereno na razvoj vojne izobrazbe u RH nakon rata, jer je činjenica da ni međunarodna vojna suradnja ni pristupanje integracijama nije imalo znatnijih utjecaja na vojnu izobrazbu u RH tijekom rata. Kao ni državu, ni njen sustav vojne izobrazbe ne može se izgraditi u nekoliko dana.

Zbog dugog razdoblja nepostojanja države i zatiranja svake pomisli na samostalnu državu, želja da se što prije formiraju neke sastavnice države ponekada nisu bile u logičnoj korelaciji s potrebnim vremenom da se to i realizira, pogotovo ne za funkcioniranje na stručnoj i profesionalnoj razini. Možemo reći da se ta činjenica dijelom odnosi i na formiranje vojne izobrazbe u RH. Dakle, od završetka rata na svim je razinama MORH-a i OSRH često planirano i da će vojna izobrazba „izaći izvan žice”, tj. akreditirati dio svojih studijskih programa na civilnim sveučilištima. Međutim, taj je proces išao sporo. Dugo tome nije u velikoj mjeri pomogla niti činjenica da smo kroz programe međunarodne vojne suradnje imali niz mogućnosti da te procese ubrzamo.

Od niza različitih aspekata kroz koje možemo promatrati utjecaj pristupanja Republike Hrvatske sjevernoatlantskim i europskim integracijama na preoblikovanje vojne izobrazbe, u ovom radu akcentirat ću nekoliko znakovitih primjera te suradnje koji su kao programi i modeli utjecali na vojnu izobrazbu u RH od kraja 1991. godine do danas. Osobita će pozornost biti posvećena suradnji u okviru Europske unije i s Europskom unijom kroz izradu Hrvatskog kvalifikacijskog okvira – HKO koji je usklađen s Europskim kvalifikacijskim okvirom – EQF (*European Qualifications Framework*). Ta je suradnja od 2009. do 2013. odigrala jednu od najvažnijih uloga u završetku procesa akreditacije prvih vojnih studijskih programa na civilnom sveučilištu te izradi kurikula na HVU-u koji su u najvećoj mjeri izrađeni po standardima HKO-a, odnosno EQF-a.

Nakon rata međunarodna vojna suradnja u MORH-u i OSRH na početku se provodila nekoordinirano i nekonzistentno. Na te aktivnosti ispočetka nisu odlazile osobe koje su bile zadužene za pojedine sastavnice OSRH, sadržaji iz aktivnosti nisu na primjeren način uvođeni u OSRH itd. Tek su 1998./1999. uspostavljeni bolji modeli i prve baze podataka koje su pratile sve aktivnosti po svim segmentima, od početka planiranja, provedbe aktivnosti do implementacije naučenih lekcija te je započela sustavnija provedba međunarodne vojne suradnje na razini OSRH, a onda i u području vojne izobrazbe.

Slijede primjeri suradnji i programa koji su utjecali na preoblikovanje vojne izobrazbe u RH:

- suradnja s američkom tvrtkom *Military Professional Resources Incorporated* – MPRI¹ s kojom su RH i MORH sklopili ugovor krajem 1994. i koja je krajem 1995. godine započela provedbu nekih sadržaja u nastavnim planovima i programima na HVU-u
- suradnja MORH-a i OSRH s oružanim snagama SAD-a i Zapovjedništvom američkih snaga za Europu (*United States European Command* – USEUCOM), čiji je zapovjednik ujedno i zapovjednik NATO Zapovjedništva za operacije (*Allied Command Operations* – NATO ACO), Program združenog tima (*Joint Contact Team Program* – JCTP)
- suradnja u okviru programa Partnerstvo za mir (*Partnership for Peace* – PfP) i Akcijskog plana za članstvo u NATO-u (*Membership Action Plan* – MAP)
- suradnja s NATO-om i u okviru NATO-a
- suradnja kroz bilateralne i multilateralne vježbe
- suradnja s Europskom unijom kroz izradu Hrvatskog kvalifikacijskog okvira koji je usklađen s Europskim kvalifikacijskim okvirom.

OBLIKOVANJE VOJNE IZOBRAZBE U RH I PRISTUPANJE RH SJEVERNOATLANTSKIM I EUROPSKIM INTEGRACIJAMA, PRIMJERI PROGRAMA I SURADNJE – KRONOLOGIJA

Već početkom 1992. godine, nakon samih početaka vojne izobrazbe u Hrvatskoj vojsci na HVU-u, započela je suradnja sa zemljama koje su podupirale samostalnost hrvatske države. Tako su već početkom 1992. godine HVU posjetili vojni izaslanici Njemačke i Švicarske. Naravno da je bila riječ samo o jednostavnim klasičnim diplomatskim postupcima potpore prijateljskih zemalja napadnutoj državi te su s te strane ti prvi posjeti bili značajni iz formalnih razloga priznavanja Republike Hrvatske i njenih oružanih snaga, ali glede suradnje u izobrazbi, ne možemo reći da su ti prvi kontakti utjecali na sustav izobrazbe u Hrvatskoj vojsci. Možemo slobodno reći da su ozbiljniji utjecaji pristupanja RH sjevernoatlantskim i europskim integracijama na

¹ *Military Professional Resources Incorporated* (MPRI) privatna je američka tvrtka. Ta je tvrtka s timom od 15 stručnjaka, na čelu s umirovljenim generalom Richardom Griffithsom, provodila program pomoći u tranziciji. Prema programu MPRI-DTAP dijelom su izmijenjeni i NPP-ovi u izobrazbi časnika i dočasnika u HVU-u i prilagođeni zahtjevima suvremene vojne nastave i NATO standardima (DTAP – *Democracy Transition Assistance Program*).

vojnu izobrazbu ostvareni nakon rata. Od niza drugih sastavnica tog utjecaja, za ovaj sam rad izdvojio nekoliko primjera programa suradnje i institucija koje su kroz taj proces pristupanja imali značajniji utjecaj na preoblikovanje vojne izobrazbe u RH.

Suradnja s američkom tvrtkom *Military Professional Resources Incorporated* – MPRI

Tvrtka MPRI privatna je američka tvrtka koja ima odobrenje američke vlade za potpisivanje sporazuma s drugim zemljama u programima vojne suradnje s kojom je krajem 1994. MORH potpisao ugovor o suradnji, a prvi cjeloviti programi na HVU-u počeli su se provoditi u jesen 1995. godine.

U okviru Sektora za obuku i školstvo GS HV-a za svrhu provedbe MPRI-DTAP programa ustrojen je odjel za provedbu tog programa. Odjel je brojao 35 ljudi, od čega 22 hrvatska časnika i dočasnika i 13 članova američkog MPRI tima. Napredni časnički tečajevi (*Advanced Officer Course*) održavali su se 1995./1996. pri Časničkoj školi HVU-a „Petar Zrinski” i Dočasničkoj školi u Jastrebarskom za razinu dočasnika, nižih i viših časnika. Bili su osmišljeni kao dio programa pomoći pri prijelazu u demokraciju (*Democracy Transition Assistance Program – DTAP*) i osigurali su poduku i profesionalni razvoj časnika na spomenutim razinama zapovijedanja. Od rujna 1995. počeli su redoviti naraštaji Naprednog časničkog tečaja (NČT). Tečaj je bio nastavak sustavne izobrazbe u prijelaznom razdoblju izobrazbe HV-a i dio stručnog razvojnog programa časnika Hrvatske vojske (zapovjednika vodova i satnija).

Na ovome tečaju osposobljavali su se časnici koji su završili temeljni tečaj (Časničku školu – tečaj za zapovjednike vodova) i koji su imali višegodišnje uspješno zapovijedanje na razini voda, a obrazovali su se za zapovijedanje satnijom i za dužnosti u stožerima bojni. Kompetencije postignute na ovom tečaju trebale su pomoći (nižim) časnicima u razvijanju najznačajnijih sposobnosti vođenja i upravljanja. Izobrazba je planirana kao dio višerazinskog sustava školovanja časnika Hrvatske vojske i prethodila je školovanju za više razine zapovijedanja.

Za tada najvišu razinu školovanja, Zapovjedno stožernu školu „Blago Zadro”, po prvi puta su u NPP uvedeni sadržaji iz MPRI-DTAP programa za četvrti naraštaj te škole u školskoj 1995./1996. godini. Razvidno je da su sadržaji iz MPRI-DTAP programa uvedeni u nekoliko, možemo reći, važnijih predmeta. Kao polaznik te generacije mogu reći da je kvaliteta nastave i razumijevanja bitnih sastavnica toga programa u mjeri, malo većoj nego što je logično,

ovisila i o pojedinim predavačima. Tijekom nastave jedan ili dva člana MPRI tima iz SAD-a sjedili su u zadnjoj klupi i pokušavali što više razumjeti, ne samo predavanja, nego i sve druge parametre nastave prema kojima su nakon provedenih konzultacija u timu predlagali izmjene i dorade programa.

Imajući u vidu tadašnju dostignutu razinu kvalitete vojne izobrazbe, koju je karakterizirao još uvijek određeni broj nelogičnosti i dijela nastavnog kadra koji nije imao potrebne kompetencije, držim da je ovaj program naznačio neke nove smjerove u budućoj vojnoj izobrazbi. Međutim, treba biti realan i priznati da, bez obzira na to što je HVU u ratu napravio doslovno čuda jer je „u hodu” uspio organizirati i provoditi složenu i zahtjevnu izobrazbu svih razina vojne izobrazbe, ipak s distance od dvadesetak godina treba reći da iz niza razloga, očito tada (1995./1996.) još nije bilo potpuno sazrelo vrijeme za postavljanje i integraciju sustava vojne izobrazbe s civilnim sveučilištima.

S aspekta preoblikovanja vojne izobrazbe, možemo reći da je ovaj program prvi ozbiljniji program vojne suradnje koji je neposredno bio usmjeren na transformaciju sustava vojne izobrazbe. Također treba reći da je ovaj program polučio prve, ali ne i odlučne rezultate kakvi su bili zacrtani.

Suradnja MORH-a, OSRH i HVU-a sa Zapovjedništvom američkih snaga za Europu (*United States European Command – USEUCOM*), *Joint Contact Team Program – JCTP*

Program združenog tima (*Joint Contact Team Program – JCTP*) program je koji je Ministarstvu obrane omogućio upoznavanje vojnog sustava SAD-a, ponajprije postrojbi lociranih u američkim vojnim bazama i na teritoriju Europe, američkim vojnim institucijama te pričuvnim sastavom američke Nacionalne garde Minnesote i prije ulaska RH u Partnerstvo za mir 2000. godine. To je bio, zapravo, klasični *benchmarking*, mogućnost korištenja tuđih spoznaja za unaprjeđenje vlastitog sustava.

Sudjelovanjem u ovom programu Republici Hrvatskoj pružena je mogućnost da se upozna s koracima na izradi strategija, planiranja na strategijskoj razini, funkcioniranja sustava vojne izobrazbe itd. Ovaj se program temelji na upravljanju ciljevima koji su na razini MORH-a osmišljeni 1998. godine. Ove aktivnosti međunarodne vojne suradnje, kao potpore razvoju MORH-a i Oružanih snaga RH, bili su usklađeni s dugoročnim, srednjoročnim i kratkoročnim razvojnim ciljevima. U okviru tih ciljeva važno su mjesto zauzimali ciljevi iz vojne izobrazbe.

Ovaj program međunarodne vojne suradnje pokrenut je u Ministarstvu obrane potpisivanjem bilateralnoga vojnog sporazuma između MORH-a i ministarstva obrane SAD-a (*The Department of Defence*). JCT program međunarodne vojne suradnje s USEUCOM-om bio je program kojim se planiraju aktivnosti, prati izvršenje ciljeva i zadaća koje je postavilo samo Ministarstvo obrane RH, kontrolira izvršenje ciljeva kroz ispunjenje kratkoročnih, srednjoročnih i dugoročnih ciljeva te prati i analizira kako se ostali programi uklapaju u postavljene ciljeve i zadaće.

Program međunarodne vojne suradnje sa Zapovjedništvom američkih snaga za Europu karakterističan je po tome što je svakoj zemlji korisnici pridružena nacionalna garda jedne savezne države SAD-a koja će joj pomoći u upoznavanju pričuvnog sastava vojske SAD-a. Odabir ovisi o postojećim tradicionalnim vezama između pojedinih američkih država i država članica Partnerstva za mir. Republika Hrvatska kao zemlju partnera u SAD-u dobila je Minnesotu.

UKUPNI BROJ PROVEDENIH AKTIVNOSTI I BROJ
SUDIONIKA OD 1996. DO 2002. GODINE.

Klasa	Ukupni br. aktivnosti	Ukupni br. sudionika
JCTP-1	(1996.) 14	130
JCTP-2	(1997.) 64	1266
JCTP-3	(1998.) 69	1591
JCTP-4	(1999.) 70	1450
JCTP-5	(2000.) 87	1350
JCTP-6	(2001.) 63	1536
JCTP-7	(2002.) 51	1422
JCTP ukupno (1996. – 2002.)	418	8745

JCT program međunarodne vojne suradnje sa Zapovjedništvom američkih snaga za Europu (USEUCOM) temelji se na više vrsta aktivnosti, od kojih se ističu:

- TCT (*Travel Contact Team*) – aktivnosti koje se provode u Republici Hrvatskoj
- FAM (*Familiarization*) – aktivnosti koje se provode u inozemstvu

- EXCH (*Exchange Program*) – aktivnosti razmjene pripadnika OSRH i oružanih snaga SAD-a
- SHAD (*Shadow Program*) – aktivnosti u kojima pripadnici OSRH prate svakodnevne aktivnosti pripadnika američke vojske unutar istog funkcionalnog područja
- SHIP (*Ship visit*) – posjeti brodu Ratne mornarice SAD-a
- SPP (*State Partner Program*) – aktivnosti koje provode pripadnici Nacionalne garde Minnesote u RH ili SAD-u
- sudjelovanje na konferencijama.

Aktivnosti koje su se provodile u inozemstvu najčešće su bile u SAD-u, SR Njemačkoj, Italiji, Velikoj Britaniji i drugim europskim državama u kojima oružane snage SAD-a imaju svoja središta i vojne baze ili u državama korisnicama ovoga programa.

Tijekom toga razdoblja kroz ovaj je program prošao i veći broj pripadnika HVU-a te djelatnika MORH-a i Glavnog stožera OSRH nadležnih za oblikovanje i razvoj vojne izobrazbe u RH. Glede izobrazbe najčešće se radilo o posjetima pojedinim institucijama oružanih snaga SAD-a u kojima se provodila izobrazba. Posjeti su trajali nekoliko dana. Predstavljani su NPP-ovi kao i razrađivane metodologije nastave. Od ukupnoga broja aktivnosti, problematika izobrazbe bila je zastupljena s oko 15 do 20 %. U okviru ovoga programa veći je broj pripadnika OSRH imao priliku dobiti informacije i upoznati se sa svim bitnim sastavnicama, doktrinom, obukom, izobrazbom itd. u oružanim snagama SAD-a. Kroz ovaj smo program tijekom posjeta Zapovjedništvu za obuku i doktrinu (Training and Doctrine Command – TRADOC) oružanih snaga SAD-a u Norfolku dobili i prve informacije o e-učenju (odnosno kako se to 2000. godine zvalo, učenje na daljinu). Ovaj je program na neki način bio uvod u programe priključenja NATO-u, kao što su Pfp i MAP.

Osim JCT programa, u suradnji s američkom stranom i uz financijsku potporu USEUCOM-a, provedeni su i sljedeći programi:

- program međunarodne vojne izobrazbe i obuke (*International Military Education and Training Program – IMET*)
- izobrazba u Europskom središtu za strateške studije „George C. Marshall Center” u Garmischpartenkirchenu, SR Njemačka
- program izobrazbe hrvatskih kadeta u američkim vojnim školama i obrazovnim institucijama.

Imajući u vidu da neki od ovih programa traju i sada, te da je kroz te programe prošao znatan broj pripadnika OSRH, držim da su sudionici ovih aktivnosti, pogotovo oni koji su sudjelovali u aktivnostima vezanima za izobrazbu te i sami bili na nekom od školovanja, dali značajan doprinos u preoblikovanju vojne izobrazbe, od vojne izobrazbe na strategijskoj razini pa do dočasničke izobrazbe.

Suradnja u okviru programa Partnerstvo za mir (*Partnership for Peace – PFP*) i Akcijskog plana za članstvo u NATO-u (*Membership Action Plan – MAP*)

Ulaskom u PFP u svibnju 2000. godine započeo je program za pristupanje NATO-u. Dakle, kroz ove je programe OSRH, pa tako i vojna izobrazba, trebao dostići razinu potrebnu za ulazak u NATO savez. Dakle, već ulaskom u PFP Republika Hrvatska započela je intenzivno preoblikovanje i izradu svih potrebnih dokumenata za funkcioniranje u okviru NATO-a. Kao i u drugim područjima, i ovdje je relativno mali broj STANAG-a (*Standardization Agreement*).

Suradnja u okviru NATO-a

Ulaskom u NATO savez u travnju 2009. godine Hrvatska je preuzela niz obveza koje se odnose na standardizaciju i usklađivanje sa standardima NATO saveza. Što se tiče usklađivanja sustava vojne izobrazbe, kao i u drugim područjima, kroz periodične provedbe pregleda obrambenih sposobnosti te u tijeku implementacije preuzetih Ciljeva sposobnosti od strane NATO saveza prati se provedba zacrtanih ciljeva te se usklađuju planski i provedbeni procesi. Dakle, od 2009. godine RH s ostalih 27 članica ravnopravno sudjeluje u procesima obrambenog planiranja (*NATO Defence Planning Process*) koji se (danas) temelje na planiranju sposobnosti. Prolazeći kroz ove ciklične procese, tema rasprava bila je i preoblikovanje vojne izobrazbe. Sve glavne odrednice iz NATO dokumenata koje se tiču izobrazbe nalaze se i u svim najznačajnijim dokumentima kojima se determinira sustav vojne izobrazbe u RH.

Ono što je bitno ovdje napomenuti, jest činjenica da je HVU ostvario dobru povezanost s Glavnim stožerom OSRH, zapovjedništvima grana i postrojbama te svoje NPP-ove stalno usklađuje i nadopunjuje u skladu s obvezama, zahtjevima i smjernicama koje dobije od Glavnog stožera OSRH. Proces integracije u NATO završio je 2012. godine, čime je RH završila sve prilagodbe NATO sustavu te sada, kao i sve druge članice toga Saveza,

ravnopravno sudjeluje u procesima obrambenog i operativnog planiranja u misijama i operacijama te u svim drugim aktivnostima. Međutim, s aspekta preoblikovanja vojne izobrazbe, nismo iskoristili veliki dio mogućnosti koje pruža punopravno članstvo u NATO-u te je to područje ono koje u budućnosti treba biti u fokusu kad govorimo o osuvremenjivanju i sustavu vojne izobrazbe i HVU-u.

Suradnja kroz bilateralne i multilateralne vježbe

U ovome kontekstu vrlo je bitno napomenuti da su HVU i njegovi djelatnici od početka priprema i provedbi međunarodnih vježbi sudjelovali u njima. Dobar se dio tih vježbi (pogotovo operativne, strateške razine i vježbe kriznog upravljanja) provodio u Simulacijskom središtu na lokaciji HVU-a u Ilici 256b. Značajnije vježbe te razine na kojima su sudjelovali predstavnici HVU-a jesu vježbe u okviru Simulacijske mreže jugoistočne Europe (*South East Europe Simulation* – SEESIM). Te su vježbe organizirane u okviru inicijative SEDM (*South Eastern Europe Defence Ministerial*) koju je organizirao i dobrim dijelom financirao SAD (međunarodna vježba u okviru SEDM inicijative koju je inicirao SAD s ciljem povezivanja i uvježbavanja zemalja jugoistočne Europe u odgovorima na različite ugroze i rizike, od prirodnih katastrofa do terorizma). Osim vježbi SEESIM-a, HVU i njegovi djelatnici sudjelovali su u još niz drugih vježbi, kao npr. vježba VIKING (nositelj su bile oružane snage Kraljevine Švedske), CENCOOP itd.

Sudjelovanje u ovim vježbama dalo je veliki doprinos standardizaciji postupaka pripreme i provedbe vježbi. Pogotovo je važan koncept pripreme i provedbe vježbi po NATO konceptu, tj. sukladno NATO uputama za pripremu i provedbu vježbi (*Bi-SC Exercise Directive 75-3*). Sam HVU započinje organizirati ovakve vježbe 2006. godine, a 2008. je izrađen koncept vježbe koji je potpuno u skladu s NATO konceptom pripreme i provedbe vježbi. Ta je vježba na kvalitetan način artikulirana i koordinirana s NPP-ovima svih razina školovanja na HVU-u. Ponekada je i sama vježba, kako bi se kvalitetno provela (po NATO konceptu), zahtijevala dorade i usklađivanje NPP-ova. Takav se koncept vježbe provodi, dakle, od 2008. godine do danas (po prvi put nakon sedam godina neće se provesti ove godine). Vježba HVU CAX postala je standard i referenca u OSRH prema čijem su konceptu organizirane vježbe u drugim ustrojstvenim jedinicama OSRH. To je prva vježba gdje je HVU kao nositelj vježbe u pripremi i provedbi preuzeo sve bitne zadaće i dužnosti u vježbi, dok je Simulacijsko središte imalo logičnu ulogu tehničke potpore i provedbe dijela mentorstva.

Standard koji je postigao HVU naveden je i u aktualnim uputama za vježbe u OSRH u kojima jasno stoji da je HVU dostigao najviši standard pripreme i provedbe Simulacijskih vježbi operativne i strategijske razine u OSRH.

Suradnja s Europskom unijom kroz izradu Hrvatskog kvalifikacijskog okvira (HKO) koji je usklađen s Europskim kvalifikacijskim okvirom (EQF)

Možemo reći da je početak projekta izrade Hrvatskog kvalifikacijskog okvira (u daljnjem tekstu: HKO) početak posljednje i najvažnije promjene sustava izobrazbe na HVU-u, odnosno ukupne vojne izobrazbe u RH. Ova je suradnja doslovno napravila nešto što možemo nazvati „kvantni skok” u sustavu vojne izobrazbe u RH. Kao djelatnik HVU-a, uz odobrenje nadležnih, na početku izrade HKO-a (početak 2008. godine) bio sam jedini predstavnik MORH-a i OSRH uključen u izradu HKO-a koji je započeo odlukom Vlade RH iz 2007. godine. Radne skupine formirane su 3. prosinca 2008. godine, gdje je Radna skupina broj 24 (u čiji je sastav 2009./2010. godine ušlo još nekoliko djelatnika MORH-a), kojoj sam bio čelnik, bila odgovorna za sigurnost, obranu i zaštitu (Sigurnosne i obrambene znanosti).

Europski kvalifikacijski okvir – EKO (engl. *European Qualifications Framework* – EQF) instrument je uspostave razina kvalifikacija, a ustrojen je tako da djeluje kao sredstvo prepoznavanja i razumijevanja kvalifikacija između nacionalnih (ili sektorskih) kvalifikacijskih okvira. Nacionalni kvalifikacijski okvir – NKO (engl. *National Qualifications Framework* – NQF) instrument je uspostave kvalifikacija stečenih u određenoj zemlji kojim se daju osnove za jasnoću, pristupanje, prohodnost, stjecanje i kvalitetu kvalifikacija. Hrvatski kvalifikacijski okvir – HKO (engl. *Croatian Qualifications Framework* – CROQF) instrument je uspostave kvalifikacija stečenih u Republici Hrvatskoj kojim se daju osnove za jasnoću, pristupanje, prohodnost, stjecanje i kvalitetu kvalifikacija.

U vremenu od 2008. do 2011. godine projekt Hrvatskog kvalifikacijskog okvira u najvećoj je mjeri bio formiran i započela je izrada Zakona o HKO-u i pripadajućih pravilnika čime su napravljene sve pretpostavke za početak najvećih promjena u RH u izobrazbi još od šezdesetih godina dvadesetog stoljeća kad je obvezna izobrazba postala osmogodišnja škola. Dakle, jedan koncept izobrazbe, koji je ispunio svoju zadaću tijekom rata, nakon rata relativno se sporo mijenjao. Iako se stalno na razini MORH-a planirao „izlazak vojne izobrazbe izvan žice”, akreditacija vojnih studijskih programa na civilnim

sveučilištima, to se skoro dvadeset godina nakon rata nije dogodilo. HKO treba biti jedan od važnijih okvira koji će osigurati prijelaz na sustav izobrazbe kakav imaju zapadne demokratske države.

Najznačajniji ciljevi Hrvatskog kvalifikacijskog okvira su:

- razumijevanje različitih vrsta kvalifikacija i njihovih međuodnosa
- dostupnost sustavu obrazovanja tijekom cijeloga života
- jednostavnost prepoznavanja, vrednovanja i priznavanja inozemnih kvalifikacija
- prepoznavanje i priznavanje hrvatskih kvalifikacija u inozemstvu
- kvalitetna zapošljivost
- izgradnja sustava vrednovanja i priznavanja kompetencija stečenih na radnome mjestu i drugim oblicima učenja
- unaprjeđenje suradnje između različitih sudionika u obrazovanju
- stvaranje jedinstvenoga sustava upravljanja kvalitetom postojećih i novih kvalifikacija
- stvaranje razumljivog prikaza obrazovnih postignuća za poslodavce, polaznike obrazovanja i roditelje
- promoviranje obrazovanja u Hrvatskoj.

Načela pri izradi i razvoju HKO-a su:

- poštovanje hrvatskoga nasljeđa i postojećeg sustava obrazovanja
- prihvaćanje smjernica EU-a i iskustava drugih zemalja u izgradnji njihovih kvalifikacijskih okvira
- priprema društva za europsku integraciju
- transparentnost postojećih i novih kvalifikacija
- jasnoća pripadnosti razini i vrsti kvalifikacije
- višesmjerna prohodnost kompetencija
- jednakost obrazovnih mogućnosti
- partnerstvo državnih institucija, poslodavaca, sindikata i provoditelja obrazovanja
- otvorenost za daljnju dogradnju HKO-a.

Ishodi/rezultati učenja (engl. *Learning Outcomes*) znanja su (teorijska i činjenična) i vještine (spoznajne, psihomotorične i socijalne) te pripadajuća samostalnost i odgovornost koje je osoba stekla učenjem i dokazuje ih nakon postupka učenja. Kompetencije (engl. *Competences*) označavaju skup znanja

i vještina te pripadnu samostalnost i odgovornost. Kvalifikacija (engl. *Qualification*) formalni je naziv za skup kompetencija određenih razina, opsega, profila i kvalitete koja se dokazuje školskom svjedodžbom ili diplomom, odnosno drugom javnom ispravom koju izdaje nadležna ustanova.

Uzimajući u obzir ciljeve, načela i ishode učenja, kompetencije i kvalifikacije HKO-a s aspekta primjene u sustavu vojne izobrazbe, jasno je da će primjenom HKO-a u sustavu vojne izobrazbe započeti „nova era” u vojnoj izobrazbi u RH. U sustav izobrazbe započinje se, dakle, uvoditi veći broj potpuno novih pojmova: ishodi učenja, kompetencije, kvalifikacije, standardi kvalifikacija, standardi zanimanja itd. Zakon o HKO-u donesen je 2. ožujka 2013. godine. Uvođenjem HKO koncepta i terminologije u izradu kurikula i nastavnih planova i programa na svim razinama HVU-a započinje najveća promjena u sustavu vojne izobrazbe od formiranja HVU-a. Taj je koncept, naravno, bio i osnova za izradu NPP-ova za studijske programe dodiplomskih studija Vojno inženjerstvo i Vojno upravljanje i vođenje koji su u veljači 2014. godine kao prvi vojni studijski programi akreditirani na zagrebačkom sveučilištu. Prvi studenti po tako izrađenom programu upisani su u školskoj 2014./2015. godini. U istoj su školskoj godini i svi NPP-ovi na HVU-u izrađeni po tom konceptu.

Dobro je napomenuti da smo u ime skupine za obranu i sigurnost tijekom izrade HKO-a, uz znanja i vještine, kao dio kompetencija predložili pojmove samostalnost i odgovornost kao posebne sastavnice kompetencija koje su važne za djelatnike u vojno-obrambeno-sigurnosnom području. Dakle, riječ je o sastavnicama kompetencija koje su specifičnosti vojnog poziva/zanimanja više nego nekih drugih zanimanja.

Ako malo pogledamo u povijest, itekako ćemo vidjeti važnost tih sastavnica kompetencija za časnike u oružanim snagama. Poznato je npr. da je Moltke stariji (1800. – 1891., načelnik Stožera pruske vojske tijekom 30 godina) uz veliku potporu tadašnjega kancelara Bismarcka veliku pažnju posvećivao izobrazbi svih časnika, pogotovo visokih. U okviru te izobrazbe poznata je bila njegova naklonost provedbi ratnih igara kao posebno važnog „alata” u razvoju kompetencija visokih časnika. Sam je osobno vodio niz tih ratnih igara (jednom godišnje na razini cijele vojske). S vremenskim odmakom i analizom postignutih rezultata Moltkea (starijeg) i Bismarcka kao tadašnjeg kancelara, može se zaključiti da je jedna od važnijih posljedica sustavne izobrazbe visokih časnika kroz ratne igre bila činjenica da su postali samostalniji i odgovorniji. Te dvije sastavnice kompetencija, razvijenih kod visokih časnika, bile su jedna od važnijih pretpostavki na kojima je Bismarck ostvario niz značajnih

pobjeda. Osim u Europi, i u SAD-u su poklanjali veliku pažnju razvoju ovih kompetencija. Pogotovo je to bilo izraženo početkom dvadesetog stoljeća i uoči Drugog svjetskog rata. Kolika je važnost pridavana ovom obliku vojne izobrazbe (i razvoju tih kompetencija), najbolje govore riječi američkog admirala Nimitza 15 godina nakon završetka Drugog svjetskog rata, 1960.: „Rat s Japanom je prethodno proveden u sobama za ratne igre Naval War Collegea, od strane velikog broja ljudi i sa svih mogućih aspekata, tako da ništa što se dogodilo tijekom rata nije bilo iznenađenje... doslovno ništa osim taktike kamikaza pred kraj rata”.

Dakle, ovdje vidimo jasan primjer sistematizacije povijesnih iskustava i naučenih lekcija, i američkih i europskih, koje su preko sastavnica kompetencija (samostalnost i odgovornost) neposredno ugrađene kao sastavnice kompetencija u Hrvatski kvalifikacijski okvir, a time i u vojnu izobrazbu u RH.

AKTUALNO STANJE I PERSPEKTIVE PREOBLIKOVANJA VOJNE IZOBRAZBE U RH S ASPEKTA ČLANSTVA U NATO-U I EU-U

Prema temeljnim strateškim i planskim dokumentima obrambenog sustava Republike Hrvatske (Strateški pregled obrane, točka 2.2.2. – Izobrazba i obuka; Dugoročni plan razvoja Oružanih snaga Republike Hrvatske za razdoblje od 2015. do 2024. godine, poglavlje VII – Obrazovanje i znanost), kao i prema Zakonu o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (članak 78.a), HVU se treba najkasnije do 2020. godine transformirati u visokoobrazovnu ustanovu za potrebe obrane, ali i drugih državnih tijela čija je djelatnost povezana s obranom i nacionalnom sigurnošću. HVU prema odredbama navedenih dokumenata treba postati institucija uređena u skladu s propisima koji uređuju visoko obrazovanje i znanstvenu djelatnost u Republici Hrvatskoj te u skladu sa smjernicama NATO-a za primjenom najviših akademskih standarda u području vojne izobrazbe.

Nakon rata, tijekom skoro dvadeset godina, vojna izobrazba u RH doživjela je nekoliko transformacija. Međutim, proklamirani ciljevi akreditiranja često nisu dostizani onim tempom koji je bio zacrtan. Iako je HVU provodio sve zadaće koje su stavljene pred njega, skoro dvadeset godina iz objektivnih razloga nije uspio provesti akreditaciju na civilnom sveučilištu. Iako su nam, pogotovo odmah nakon rata, za integraciju u znanstvenu i sveučilišnu zajednicu bila otvorena sva vrata, i u RH i kroz suradnju sa stranim sustavima vojne izobrazbe i u međunarodnim okvirima, nismo u potpunosti iskoristili te prilike.

Dakle, iako smo na raspolaganju imali cijeli niz programa i različitih drugih mogućnosti, kako u RH, tako još više kroz suradnju s pojedinim državama (SAD, Njemačka, Italija) i savezima/unijama (NATO, EU), oblikovati vojnu izobrazbu na visokoj profesionalnoj razini koja će biti prepoznata kao jedna od najboljih u ovome dijelu Europe, to smo tek dijelom činili ili smo propuštali učiniti. Od 2009. do 2011. usporedno s projektom uspostave HKO-a na razini RH, započele su ozbiljnije promjene u sustavu vojne izobrazbe. Tada je na HVU-u dio nastavnog kadra upoznat kroz niz aktivnosti s novim konceptom kreiranja kurikula i NPP-a te sa svim bitnim sastavnicama HKO-a. Tako su se stekli minimalni uvjeti za početak ozbiljnijih zahvata u vojnu izobrazbu RH. Ove bitne promjene završile su svoju prvu fazu na način tako da su po prvi puta na civilnom sveučilištu (veljača 2014.) akreditirana dva studijska programa (Vojno inženjerstvo i Vojno upravljanje i vođenje), a na HVU-u su za školsku 2014./2015. godinu svi NPP-ovi izrađeni prema konceptu HKO-a.

Međutim, dobro je ovdje spomenuti da smo od tog vremena malo usporili tempo razvoja sustava vojne izobrazbe. Treba intenzivirati napore oko akreditacije diplomskog i poslijediplomskog specijalističkog studija. Osim toga, treba nastaviti raditi na kvalitetnijoj izradi kurikula.

U daljem razvoju vojne izobrazbe u RH potrebno je ostvariti daleko kvalitetniju suradnju na bilateralnoj razini s prijateljskim državama i partnerima, a pogotovo je potrebno ostvariti daleko bolju suradnju s institucijama nadležnima za izobrazbu i znanost u okviru NATO-a i EU-a. Kad govorim o bilateralnoj suradnji, tu ponajprije mislim na suradnju s državama „dokazanim prijateljima” RH. Bolja bi se suradnja očitovala u još intenzivnijoj razmjeni iskustava u vojnoj izobrazbi, redovnoj razmjeni predavača u pojedinim područjima te sudjelovanjem u zajedničkim vježbama. Kad govorim o zajedničkim vježbama, primarno mislim na vježbe koje ne iziskuju velike troškove. To su različite simulacijske vježbe, ratne igre i sl. (vježbe distribuirane s pomoću interneta i poduprte IT-om).

Kad govorimo o NATO-u, tu ponajprije mislim na poboljšanje suradnje u okviru NATO-a s institucijama nadležnima za izobrazbu i znanost. To se uz minimalne promjene može poboljšati kvalitetnijim angažiranjem pripadnika OSRH koji rade u NATO-u i NATO zapovjedništvima i institucijama. Činjenica je da npr. s ustanovom *NATO Defense College* u Rimu imamo vrlo slabu suradnju, iako se pripadnici OSRH dugi niz godina školuju na toj instituciji. Ono što je ovdje isto bitno spomenuti, jest suradnja s NATO centrima izvrsnosti (*NATO Centre of Excellence – COE*). Kad govorimo o

institucijama EU-a s kojima bi trebali bitno poboljšati suradnju, onda se to u prvome redu odnosi na Europsku obrambenu agenciju (*EU Defence Agency* – EDA), Europsko sveučilište za sigurnost i obranu (*European Security and Defence College* – ESDC) i Europski institut za sigurnosne studije (*European Union Institute for Security Studies* – EUISS).

Imajući u vidu da od pripadnica NATO-a jedino Hrvatska i Albanija za sada nemaju niti jedan centar izvrsnosti, držim da bi trebalo napraviti jednu kvalitetnu analizu koja bi pokazala što je interes RH te u kojem bi se području trebala razvijati vojna izobrazba. Nadalje, iz toga bi trebalo analizirati interese NATO saveza te predložiti ustrojavanje centra izvrsnosti u području vojne izobrazbe.

ZAKLJUČAK

Za osiguranje temeljnih zadaća koje sustav vojne izobrazbe u RH treba u budućnosti provoditi, potrebno je prije svega nastaviti proces dalje akreditacije vojnih studijskih programa na civilnim sveučilištima te dalje bolje povezivanje s civilnom sveučilišnom i znanstvenom zajednicom, kao i uspostavljanje HVU-a kao ustanove u okviru MORH-a. Treba nastaviti daljnji proces na pozicioniranju vojne izobrazbe u RH koja će biti potpuno komplementarna sa svim sličnim institucijama u NATO-u i EU-u (i zemljama članicama). U ovom procesu osobito je važno pravilno nastaviti kvalitetno i stručno brinuti o statusu nastavnika u sustavu vojne izobrazbe, tj. na HVU-u jer se neopreznim postavljanjem kriterija i pravila može dogoditi da u kratkom vremenu vrijedni i kompetentni nastavni kadar bude izvan standarda, tj. nestane. Sjevernoatlantske i europske integracije kao i prijateljske zemlje članice u ovom procesu trebaju biti daleko važniji element koji će na tom putu biti još značajniji suradnik i saveznik, nego što je to bio slučaj do sada. Dakle, trebamo se stvarno i potpuno, a ne samo formalno integrirati u sustav vojne izobrazbe sjevernoatlantskih i europskih integracija. Takvo preoblikovanje vojne izobrazbe u RH u budućnosti treba imati primarnu važnost.

VAŽNOST VOJNE IZOBRAZBE U RATNIM SITUACIJAMA – REZULTATI ISPITIVANJA ZNAČAJKI ZAPOVIJEDANJA U DOMOVINSKOM RATU

brigadirka Suzana Filjak

Važnost i učinkovitost vojnog znanja i umijeća zabilježena je kroz povijest od antičkog doba i Rimskog carstva, preko napoleonskih i svjetskih ratova pa sve do danas.

Izuzetna briga cijelog društva posvećivala se obuci i uvježbavanju vojnika s izravnim utjecajem kulture i civilizacijskih dostignuća na sadržaje obuke, samog poučavanja i obrazovne institucije. Ovaj odnos vidljiv je i u poimanju te javnom shvaćanju uloge vojske za pojedinu državu, te pristupima prema pripremi i obuci vojnika i vojnoj izobrazbi. Pomni odabir i širina poučavanih sadržaja kao i sama selekcija i priprema vojnih nastavnika, područja su o kojima posebice valja voditi računa u procesu stvaranja, provedbe i transformacije vojne izobrazbe jedne nacije.

Razlike u poimanju vojnika odražavale su se posljedično i u načinu njihova odabira i samog uvježbavanja, koje se od davnina provodilo organizirano, nerijetko u surovim uvjetima. Dobar primjer tome su prostorno i vremenski bliske helenističke države Atena i Sparta. Usprkos razlikama, vojne uspjehe slavio je cijeli narod, a vojnička hrabrost i vojne vještine s osobitom pažnjom zabilježene su u raznim slikovnim i literarnim umjetničkim djelima.

Počeci institucionalnog vojnog školstva

Nasuprot višetisućljetnoj tradiciji vojske i vojne obuke, školovanje zapovjednika (časnika i dočasnika) nije imalo institucionalni karakter. Povijest sustavne vojne izobrazbe započinje tek u XVII. stoljeću. Stari iskusni vojnici s dna zapovjednog lanca predvodili su manje postrojbe (desetine i satnije). Zapovijedanje velikim postrojbama bilo je, prema ovlastima državnih vladara, prepušteno isključivo plemićima, koji su svoj „zanat“ učili od svojih očeva i raznih rođaka, a nerijetko uopće nisu imali nikakvog vojnog iskustva.

Nedostatak vojnog znanja, nesposobnost i nesigurnost časnika u zapovijedanju tijekom vojnih pohoda, često su nadoknađivali niži zapovjednici. Kako bi

smanjio uočene nedostatke, Napoleon bi svojim časnicima prije vojnih pohoda davao zadaće i materijale za proučavanje operativnih čimbenika, taktika i načina ratovanja protivnika.

Početke organiziranog vojnog školovanja nalazimo u pukovnijama gdje su se obrazovali budući časnici topništva, inženjerije, a kasnije i ostalih rodova. Zabilježeno je kako je već u siječnju 1678. godine u Italiji savojska vojvotkinja Maria Giovanna Battista otvorila prvu takvu instituciju u svijetu pod motom „*Una Acies*” („Samo zajedništvo”, op. a.). Topnička vojna škola u St. Petersburgu utemeljena je 1717. godine.

U XVIII. stoljeću ukida se tradicija školovanja časnika po pukovnijama i osnivaju se centralizirane ustanove za institucionalno školovanje i odgoj kadeta za buduće časnike. Jedna od najstarijih vojnih akademija svakako je ona koju je utemeljila Marija Terezija 1751. – Theresianische Militärakademie u Bečkom Novom Mjestu. Terezijansku vojnu akademiju pohađali su mnogi poznati zapovjednici Austro-Ugarske Monarhije, uključujući i Hrvate (npr. ban Josip Jelačić, general Stjepan Sarkotić, a feldmaršal Svetozar Borojević čak je bio i instruktor Terezijane).

Istodobno se osnivaju vojne akademije diljem Europe (u Francuskoj pariška École Spéciale Militaire de Saint-Cyr, pruska Kriegsakademie, britanska The Royal Military Academy u Londonu). Do polovice XIX. stoljeća većina zemalja imala je usustavljenu tradiciju vojne izobrazbe.

Dokazana vrijednost vojne izobrazbe na primjeru pruske vojske u ratovima 19. stoljeća

Izvršnost pruske vojne sile nakon napoleonskih ratova, dokazana u pobjedama nad Austrijom (1866.), Francuskom (1871.) i Danskom (prema vojnim analitičarima)¹ temelji se na tri čimbenika. Prvi je izvrsna vojna izobrazba časnika glavnog stožera proizišlih iz pruske Ratne škole. Drugi je periodična rotacija pruskih stožernih časnika na dužnosti nižih postrojba, koji tako nisu bili izolirani od svojih postrojba. A treći je odvajanje upravljačkih i rutinskih administrativnih poslova Ministarstva rata od operativnih funkcija. Stožer se mogao nesmetano usmjeriti u izradu doktrina, ratnih planova i pripremu časnika i provedbu operacija. Danas u mnogim suvremenim vojskama postoji nepotrebno ispreplitanje funkcija i stalni konflikt poslova, što stožeru otežava bavljenje temeljnom funkcijom vojske.

¹ Addington, L. H. (1994.).

Nakon Prvog svjetskog rata Njemačkoj je Versajskom mirovnom konferencijom, uz obvezu vraćanja okupiranih područja matičnim zemljama i plaćanja ratne rente, dodatno postavljen i niz ograničenja vezanih uz vojni instrument moći. Primjerice, uza zabranu uvoza i izvoza oružja, ograničenja su vezana i uz broj vojnika i ukidanje stožera. Vojna izobrazba svedena je na puku vojnu obuku. Vojnoobavještajna služba američke vojske objavila je 1942. opsežan dokument² koji opisuje načine provođenja selekcije vojnog osoblja (i psihologijskih testiranja), standarde za časnike (uz naglasak na karakteru i osobnosti), načela ratovanja važna na bojištu (realizam i ustrajnost, agresivnost i inicijativa) pa sve do planiranja i provedbe obuke u doba rata i mira. Posebno poglavlje navodi planove i planiranje, teorijske implikacije te načine rješavanja problema. Lako je zaključiti kako je njemačka vojska uoči Drugoga svjetskog rata posebnu pozornost posvećivala novačenju i vojnoj izobrazbi časnika. Bezvremenska je vrijednost ovakvih sadržaja, koji uz nadopune aktualnim značajkama današnjega sigurnosnog okružja, moraju biti dio nastavnih planova svake moderne vojske. Iskustva američkih vojnih izaslanika s njemačkih vojnih vježba u razdoblju od 1921. do 1935.³ govore o domišljatosti njemačkih časnika. Vježbe su se, uz minimalna sredstva i u oskudnim uvjetima (npr. drvene makete tenkova pokretane unutarnjim biciklističkim pogonom ili simulacija zračnih napada raznobojnim avionima vučenim motociklima) provodile uvježbavajući buduću vojsku koja će u početku novoga svjetskog rata postići velik i zabrinjavajuće opasan uspjeh. Može li i smije li gospodarska kriza s posljedičnim smanjenjem vojnog proračuna biti izlika za lošu ili nikakvu izgradnju obrane jedne zemlje? Postoji dokaz kako se uz minimalna sredstva, ali uz dobro osmišljenu organizaciju, može učinkovito ulagati u odabir (selekciju) i izobrazbu vojnog osoblja kao dokazano najvećeg multiplikatora vojne sile. U tom smislu, Hrvatska ima bitne potencijale (znanja i struku) za osnivanje vlastitog Središta izvrsnosti u smislu jedinstvenog Assessment Centra, i to upravo kao sastavnice Hrvatskoga vojnog učilišta.

Vrijednosti i vrline njegovane u izobrazbi i odgoju časnika

Izjava prvog čovjeka glavnog stožera pruske vojske Helmutha Karla Bernharda Grafa von Moltkea (1800. – 1891.): „Samo znanje ne može uzdići čovjeka da žrtvuje svoj život za ideju, dužnost, čast ili domovinu: to može jedino njegov

² German Military Training (1942.).

³ Goluža, M. (2006.).

potpuni odgoj” odražava puni smisao vojne izobrazbe koja, osim znanja, vodi izuzetnu brigu i o potpunom oblikovanju svojih časnika.

Svaka nacionalna vojna škola trebala bi imati geslo koje najbolje opisuje duh i vrijednosti zastupane u cijeloj vojnoj organizaciji, dajući istodobno dobar temelj organizacijskoj kulturi i inicijalnu motivaciju. Suvremeni su primjeri: „Um pokreće stvari” (njemački), „Kad naučiš slušati i vladati sobom, naučit ćeš i vladati drugima” (grčki), „Učini me marljivim časnikom i poštenim čovjekom” i „AEOU” (austrijski), „Vježbom do pobjede” (francuski), „Dužnost, čast, domovina” (West Point), „Slatko je i časno umrijeti za domovinu” (portugalski), „Naoružaj se znanjem” (južnoafrički). Gesla koja sažeto ističu bit vojnog poziva i rese vojne grbove i zastave, bila su poticaj mnogima u teškim ratnim vremenima.

Kako u prošlosti, tako i danas, pojedine nacije ističu vrijednosti koje valja prenositi i njegovati kod pripadnika vojske. Poštovanje, odgovornost, hrabrost (Norveška), osobni primjer, „čistoća ruku”, profesionalizam, disciplina, drugarstvo (Izrael), odanost, inovacija, integritet, timski rad (Australija), individualni razvoj, solidarnost, svijest o misiji (Japan), čast, vjerodostojnost, odgovornost samo su neke od njih.⁴ Te su vrijednosti odraz tradicije, običaja i cjelokupne kulture naroda kojoj pojedina vojska pripada. U tom bi smislu i OSRH trebao razvijati i prenositi vlastiti sklop osobina koje odražavaju hrvatsku vojnu tradiciju i osobito vrijednosti koje su dokazano utjecale na razvoj Hrvatske vojske i pridonijele uspjesima obrambenih operacija tijekom Domovinskog rata.

Značajke Domovinskog rata

Promatrajući Domovinski rat nakon 25 godina moguće je zaključiti kako je taj rat na kraju XX. stoljeća u srcu Europe zapravo imao sve značajke moderne vrste sukoba koji današnji teoretičari nazivaju hibridnim. Agresor je u svojoj kontinuiranoj povijesnoj težnji rabio jednako konvencionalna sredstva i napad jedne na druge, legalno priznate države (Sloveniju, Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu), uz izrazitu brutalnost i okrutnost sa svim obilježjima terorizma, te vrlo dobro isplanirane i sustavno provedene informacijske operacije i psihološko ratovanje.⁵ Bila je istaknuta i asimetričnost i nelinearnost sukoba

⁴ Senior Leadership Seminar. College of International and Security Studies. George C. Marshall Centre.

⁵ Tuđman, M. (2008.).

u smislu neproporcionalnog odnosa snaga. Tome je, uz početno razoružanje, značajno pridonio i embargo na naoružavanje Hrvatske vojske, prisutan i u informacijskom području. Početne su analize visokorangiranih vojnih stručnjaka zato predviđale brz slom obrane hrvatskih branitelja, a sama JNA planirala je uspješan završetak rata protiv Hrvatske za 20 dana.⁶

Hrvatskoj je obrani, uza sve nepovoljne okolnosti i protiv takvog agresora, bila potrebna izuzetna mudrost, prilagodljivost, kreativnost, znanja i vojno umijeće. Jedini hrvatski potencijal u to doba bili su ljudi i njihovi zapovjednici, odlučni, stručni, domišljati, prilagodljivi i u svakom pogledu sposobni i odvažni. Pobjeda u Domovinskom ratu izravna je potvrda kako jakost jedne vojske ne ovisi isključivo o brojnosti i snazi oružja nego je ljudska dimenzija u planiranju, organizaciji i provedbi vojnih operacija, uz visoku motivaciju na svim razinama, ključni čimbenik za konačni ishod svakog rata.

Značajke zapovijedanja u Domovinskom ratu – rezultati istraživanja

Na žalost, nema cjelovitih i pouzdanih podataka o zapovjednoj strukturi u Domovinskom ratu. Ono što se može s određenom sigurnošću reći čitajući bilješke i autobiografska izdanja pojedinih sudionika Domovinskog rata, sažeto je u članku o vojnoj izobrazbi u HV-u⁷. Osvrćući se na izgradnju „mlade Hrvatske vojske” o njezinim prvim zapovjednicima kaže se kako su bili „brojčano, najvećim dijelom iz građanstva, u pravilu s malim ili nikakvim vojnim iskustvom ili iz redova časnika i dočasnika vojske bivše države SFRJ, ali mnogi u već zrelijim godinama, nisu mogli biti isključivo i trajno rješenje za HV. Osim toga, oni nisu činili ni dovoljno široku bazu koja je potrebna za regrutiranje zapovjednog kadra nužnog za cjelovito funkcioniranje jednog tako složenog sustava kao što je vojni.”

U brošuri o izobrazbi u OSRH navodi se: „U tom je procesu...” (stvaranja i ustrojavanja vlastite oružane sile na početku Domovinskog rata) „vrlo značajnu ulogu imala i vojna izobrazba...”⁸ koja je već tijekom 1991. bila organizirana i institucionalizirana, a polaznici su dolazili izravno s ratišta te su stečena znanja, vještine i kompetencije povratno primjenjivali na bojištu.

Malobrojna su istraživanja vođenja u opasnim situacijama, posebice ratnima. U ožujku 2012., za potrebe izrade diplomskog rada Zapovjedno-stožerne

6 Tus, A. (1999.).

7 Hrastović, I. (2005.). Str. 105.

8 Kereša, D. (2004.).

škole „Blago Zadro”, provedeno je istraživanje⁹ s glavnim ciljem utvrđivanja značajki zapovijedanja tijekom Domovinskog rata i čimbenika koji pridonose uspješnom zapovijedanju u ratnim uvjetima. Za tu svrhu konstruiran je i psihometrijski validiran upitnik s nizom kontrolnih mehanizama. Dobiveni rezultati omogućuju izvođenje određenih zaključaka o zapovijedanju i o osobinama ratnih zapovjednika u Domovinskom ratu. Stupanj izraženosti pojedinih značajki i osobina moguće je usporediti sa stupnjem njihove važnosti za zapovijedanje u ratnim situacijama. Time možemo potvrditi ili odbaciti pojedine teorijske koncepte vođenja i zapovijedanja, ali možemo postavljati i smjernice za nove teorijske okvire zapovijedanja u ratu kao i u međunarodnim vojnim operacijama te za razvoj budućih vojnih vođa.

Ukratko, uspješne ratne zapovjednike odlikovale su sljedeće karakteristike:

1. odlučnost, hrabrost te etičnost i moralno ponašanje
2. znanje i stručnost te odnos prema ljudima
3. karizmatičnost, intelektualne sposobnosti, vizija te organizacijske sposobnosti i odnos prema poslu
4. domoljublje, pozitivna motivacija, jasnoća izražavanja i prilagodljivost, emocionalna stabilnost, zrelost te stega i samodisciplina.

Negativno ocijenjeni zapovjednici sličnih su obilježja, ali s negativnim predznakom: organizacijska nesposobnost i nemogućnost donošenja odluka, loš odnos prema podređenima, neetičnost i nemoralne vrijednosti te neznanje i nestručnost.

Istaknute osobine značajno utječu i na povjerenje u zapovjednike kao jedan od bitnih čimbenika važnih za pobjedu u bitkama i ratu općenito.

Faktorskom analizom niza varijabli zapovijedanja dobiveni su čimbenici rangirani prema važnosti u ukupnom zapovjedničkom ponašanju. Prva četiri faktora objašnjavaju najveći dio varijance uspješnoga ratnog zapovijedanja:

- stručnost i emocionalna stabilnost
- odnos prema podređenima
- osobni primjer
- spremnost za donošenje odluka
- održavanje stega
- karizmatičnost

9 Filjak, S. (2012.).

- etičnost
- vojno umijeće (i decentralizirano zapovijedanje)
- odanost
- smisao za humor.

Posebno je važno istaknuti gotovo potpuno preklapanje postojećeg stanja s hipotetički poželjnim modelom, osobito na izuzetno važnim dimenzijama: osobni primjer, karizmatičnost, odanost (domoljublje) te dobrim dijelom i donošenje odluka, što se rijetko pronalazi u rezultatima bilo kojih istraživanja.

„Profil” idealnog zapovjednika

Dodatno je utvrđen „profil” idealnog zapovjednika bez obzira na razlike u iskustvu, osobnosti i drugim psihičkim značajkama ispitanika. Naime, svima nam je, bez obzira na to kakvi smo sami, zajednička jedinstvena slika uspješnog zapovjednika kojeg ćemo slijediti u opasnim situacijama. Dobar ratni zapovjednik trebao bi biti izraženije dinamičan, fleksibilan i dosljedan. Osobine kao što su poslušan – revolucionaran, humorističan – ozbiljan te tradicionalan – liberalan morale bi biti uravnotežene. Briga za međuljudske odnose i vojnu stegu te usmjerenost na zadaću podjednako su važne, a od zapovjednika se očekuje da bude otvoren, ali i promišljen, visoko odlučan i sposoban samostalno donositi odluke uz uvažavanje savjeta podređenih. Iznad svega mora imati vojna znanja i zadovoljavajuću razinu opće kulture (uz poznavanje stranog/stranih jezika). Komuniciranje mu mora biti jasno i empatično. Zapovjednik ne bi smio pokazivati distanciranost i emocionalnu hladnoću, što su uz impulzivnost iznimno nepoželjne osobine zapovjednika. Sve navedeno potrebno je zapovjedniku u kompleksnim, opasnim, intelektualno i emocionalno zahtjevnim situacijama kao što su krize i ratovanje, kada nema dostatno ni vremena ni točnih i potpunih informacija za analitičko, racionalno odlučivanje putem propisanih obrazaca vojnog odlučivanja, njegova mu stručnost, znanje i iskustvo kao i nužan intelektualni potencijal i kreativnost daju samopouzdanje i sigurnost te mu omogućuju potpuno iskorištavanje svih raspoloživih resursa intuitivnim odlučivanjem.

Nalazi provedenog istraživanja daju i smjernice za odabir i razvoj budućih zapovjednika. Potvrđeno je kako je uz dobru selekciju budućih kandidata po značajkama osobnosti poglavito važna i dobra opća i vojna izobrazba. Potvrđene su poznate spoznaje o važnosti inteligencije, no ona – iako nužna i vrlo važna – nije dostatna za uspješno zapovijedanje u vojsci, posebice u ratnim situacijama. Valja napomenuti kako su, unatoč uvriježenom netočnom

uvjerenju, gotovo svi pripadnici Hrvatske vojske već na samom početku njezina formiranja prolazili sustavnu psihologijsku selekciju i provjeravan im je psihološki status: aktivne postrojbe MUP-a, ZNG-a i HV-a još od 1990., a za većinu mobiliziranih pripadnika postojali su podaci o sposobnostima za služenje vojske, a Zakonom o obrani uvedeno je i psihologijsko testiranje pričuve koje se počelo provoditi u zdravstvenim ustanovama RH već od 1991. godine.¹⁰

ZAKLJUČAK

Iz navedenih rezultata vidljiva je važnost sustavne vojne izobrazbe koja osim specifičnih vojnih znanja, mora budućim časnicima pružiti i nužna opća znanja te ih oblikovati kao kompletne osobe, sposobne i spremne preuzeti vođenje ljudi u opasnim i po potrebi ratnim situacijama. Institucionalno vojno obrazovanje ima neprocjenjivu vrijednost, ne samo zbog prijenosa potrebnih znanja, nego svakako pridonosi i razmjeni iskustava među polaznicima te pridonosi pozitivnom integritetu časnika i jača zajedništvo i povjerenje.

LITERATURA:

Addington, L. H. 1994. *The Patterns of War since the Eighteenth Century (second edition)*. Indiana University Press. Bloomington and Indianapolis.

Filjak, S. 2012. *Značajke zapovijedanja u Domovinskom ratu* (diplomski rad). Zapovjedno-stožerna škola „Blago Zadro”. Hrvatsko vojno učilište – OSRH – MORH. Zagreb.

Filjak, T. i Cippico, I. 2000. Provedba psihologijske selekcije i klasifikacije u vojsci. U: Pavlina, Ž. i Komar, Z. (ur.) *Vojna psihologija – knjiga prva*. MORH. Zagreb.

Goluža, M. 2006. Njemačko „tajno oružje”. *Polemos, časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira*. Vol IX. No 18. Str 63–79. Institut za društvena istraživanja. Zagreb.

German Military Training. 1942. Military Intelligence Service. War Department. Washington D.C. SAD.

¹⁰ Filjak, T. i Cippico, I. (2000.).

Hrastović, I. 2005. Zapovjedno-stožerna škola „Blago Zadro” – izobrazba najviših časnika HV-a tijekom Domovinskog rata. *Polemos, časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira*. Vol VII. No 15–16. Str. 105–1049. Institut za društvena istraživanja. Zagreb.

Seminar izobrazbe u OSRH – stanje i perspektiva. 2004. Ur. Kereša, D. MORH – GS OSRH. Zagreb.

Senior Leadership Seminar. College of International and Security Studies. George C. Marshall Centre. Njemačka.

Tuđman, M. 2008. *Informacijsko ratište i informacijska znanost*. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb.

Tus, A. 1999. Rat u Sloveniji i Hrvatskoj do sarajevskog primirja. U: Magaš, B. i Žanić, I (ur.) *Zbornik: Rat u Hrvatskoj i BiH 1991. – 1995*. Str. 78. Zagreb.

KLJUČNI TRENUTCI U RAZVOJU HRVATSKOG VOJNOG UČILIŠTA „DR. FRANJO TUĐMAN”

brigadir izv. prof. dr. sc. Mirko Jakopčić

Da bi se jasnije prepoznalo prijedeno vremensko razdoblje od 25 godina, kao temelj sadašnjega stanja i budućega razvoja Hrvatskoga vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman” (HVU), vrijedno je ukazati na njegov status, ulogu i ciljano dostignuće, koje definira misija i vizija HVU-a.

Misija HVU-a utvrđuje da je HVU visokoobrazovna vojna ustanova OSRH čija je primarna uloga školovanjem pripremati i osposobljavati časnike, dočasnike i državne službenike u OSRH za provedbu zadaća Oružanih snaga, određenih njihovim strateškim dokumentima, misijama i zadaćama. [1], [2], [3]

Vizija HVU-a najavljuje da će HVU u ciljanoj budućnosti, do 2020. godine, postati visokoobrazovna vojna ustanova, integrirana u sveučilišnu zajednicu, nacionalno i internacionalno vrednovana, usredotočena na obrambeno-sigurnosne sadržaje. [2] Ovi podatci ukazuju na respektabilan uspon sustava vojnog obrazovanja, od početnih kratkih časničkih tečajeva pripadnika Zbora narodne garde, do akreditiranih sveučilišnih studijskih programa za potrebe Oružanih snaga Republike Hrvatske (OSRH). Iako je razvoj HVU-a tekao kontinuirano, s razdobljima jačeg ili slabijeg intenziteta, treba uočiti određene trenutke u kojima su pokrenuti značajni procesi ili su ostvareni ključni ishodi takvih procesa.

Od Časničkog centra Hrvatske vojske do Hrvatskog vojnog učilišta „Petar Zrinski” u ratnom razdoblju

Početna izobrazba časnika i dočasnika Hrvatske vojske započela je krajem 1991. godine, a sustavna na početku 1992. godine, kao jedinstvena temeljna izobrazba u obliku tečajeva. Na temelju Odluke predsjednika Republike dr. Franje Tuđmana i Zapovijedi načelnika Glavnoga stožera Hrvatske vojske od 29. listopada 1991. godine, ustrojeni su početni oblici izobrazbe časnika – časnički tečajevi u Varaždinu, Zagrebu (na Borongaju) i u Samoboru, na kojima je počela izobrazba časnika pješništva, topništva, inženjerije, protuzračne obrane i veze. To su bili kratki tečajevi za obuku pripadnika Zbora narodne

garde, koji su uglavnom dolazili s bojišnica i nakon provedene obuke vraćali se u svoje postrojbe.

Glavni stožer HV-a (GS HV) već je krajem 1991. godine procijenio da je nužno proširiti sustav vojne izobrazbe te ga zbog materijalnih i kadrovskih uvjeta smjestiti u Zagreb. Načelnik GS HV general zbora Anton Tus 27. prosinca 1991. zapovjedio je da se na lokaciji bivšega Centra vojnotehničkih škola KoV-a (CVTŠ) na Črnomercu ustroji Časnički centar Hrvatske vojske (ČC HV) radi održavanja tečajeva za časnike HV-a. Sukladno zapovijedi o ustrojavanju Centra, Sektor za strateška istraživanja, školstvo i obuku Glavnoga stožera 15. siječnja 1992. zapovjedio je da se postojeći časnički tečajevi iz Varaždina, Samobora i s Borongaja presele u Časnički centar u Zagrebu, Ilica 256b. [1]

Pripreme za rad Časničkoga centra trebalo je završiti u roku mjesec dana, a s radom je trebalo početi 1. veljače 1992. godine. Prvi tečaj bio je jednotjedni Tečaj za obavještajne časnike, održan od 2. do 9. veljače 1992. Iste je godine osnovana Dočasnička škola, kao i Mornarički nastavni centar u sastavu Hrvatske ratne mornarice (HRM) i Zrakoplovni nastavni centar u sastavu Hrvatskoga ratnog zrakoplovstva i protuzračne obrane (HRZ i PZO).

Tijekom borbe za nacionalnu opstojnost, težište je bilo na pripremi, organizaciji i provedbi borbenih operacija na ratištu. Sustav izobrazbe bio je u izravnoj potpori operacija. Izobrazba je bila na taktičkoj razini u odgovornosti grana (HRM, HRZ i PZO), a na operativno-strategijskoj u odgovornosti Glavnog stožera HV-a i HVU-a.

Časnički centar se 13. siječnja 1993. godine preustrojava u Hrvatsko vojno učilište, koje je imenovano po velikanu hrvatske povijesti i postaje Hrvatsko vojno učilište „Petar Zrinski”. [1]

Osnivanje škola na operativno-strategijskoj razini

U razdoblju od 1993. do 1998. godine pokreću se škole na operativno-strategijskoj razini: Zapovjedno-stožerna i Ratna škola, kao i Škola stranih jezika (engleski, njemački, francuski i talijanski jezik). Zapovjedno-stožerna škola „Blago Zadro” ustrojena je 4. siječnja 1993. godine i uloga joj je osposobljavanje za zapovijedanje i vođenje na združenoj razini, a trajanje izobrazbe u toj školi je 10 mjeseci.

Godine 1995. osnovana je Škola stranih jezika „Katarina Zrinska”, čija je temeljna zadaća izobrazba u polju stranih jezika za pripadnike OSRH i MORH-a. Trajanje tečaja je tri mjeseca po stupnju.

U lipnju 1998. godine u okviru Hrvatskog vojnog učilišta „Petar Zrinski” ustrojena je Ratna škola „Ban Josip Jelačić”, u kojoj se provodi najviši oblik vojne izobrazbe u Oružanim snagama RH. To je najviša škola strategijske razine u Republici Hrvatskoj, koja se provodi u trajanju 10 mjeseci.

U ovom je razdoblju, od ožujka 1995. godine, intenzivno provođen američki program tranzicije *Military Professional Resources Incorporated and Democracy Transition Assistance Program (MPRI – DTAP)*, koji je znatno utjecao na promjenu načina promišljanja, organizaciju i provedbu sustava slijedno-rastuće izobrazbe i uspostavu sustava borbeno usredotočene obuke. [1]

Od Zapovjedništva za združenu izobrazbu i obuku ponovno do HVU-a kao jedinstvene obrazovne ustanove

Do značajne transformacije sustava vojne izobrazbe došlo je 2002. godine, kada su granska učilišta podređena zapovjedništvima grana, a HVU „Petar Zrinski” postaje Zapovjedništvo za združenu izobrazbu i obuku (ZZIO).

Glavno obilježje faze od 2002. do 2007. godine je organizacija i provedba izobrazbe na razini grana: Zapovjedništva za izobrazbu i obuku HKoV-a, HRM-a i HRZ-a i PZO-a, te na operativno-strategijskoj razini (Zapovjedništvo za združenu izobrazbu i obuku – ZŠŠ, RŠ i ŠSJ).

Ministarstvo obrane RH od 2003. godine provodi stipendiranje studenata pod nazivom Civilno-vojno školovanje „Kadet”. Kadet je stipendist Oružanih snaga RH koji svoja prava i obveze ostvaruje ugovorom s MORH-om o školovanju, odnosno stipendiranju, na preddiplomskim studijima na fakultetima sveučilišta u Zagrebu i u Splitu i na Tehničkom veleučilištu u Zagrebu. [1]

Kadeti se školuju za časnike rodova svih grana OSRH:

- Hrvatske kopnene vojske
- Hrvatske ratne mornarice
- Hrvatskog ratnog zrakoplovstva i protuzračne obrane.

U tom je razdoblju Vojno-obrazovni sustav definiran odrednicama DPR-a, a 2007. godine usvojen je Koncept izobrazbe za potrebe OSRH, čiji je značaj, među ostalim, bilo definiranje kriterija za razvoj vojne izobrazbe:

- slijednost izobrazbe
- mogućnost akreditacije
- jamstvo kvalitete
- mobilnost diplome. [4]

Koncept izobrazbe navedenim je kriterijima jasno usmjerio vojno obrazovanje prema modelu civilnog visokog obrazovanja, utemeljenog na odredbama bolonjske deklaracije. Takav sustav visokog obrazovanja za potrebe oružanih snaga već se u to vrijeme provodio u većini zemalja članica EU-a i NATO-a.

Potkraj 2007. godine proveden je preustroj kojim se sustav vojne izobrazbe ponovo organizira i provodi u jedinstvenoj ustanovi HVU-u „Petar Zrinski”, ali s novom, manjom i racionalnijom organizacijskom strukturom i manjim brojem osoblja.

Temeljem usvojenog Koncepta izobrazbe za potrebe OSRH 2007. godine započeta je prilagodba sustava izobrazbe na HVU-u „Petar Zrinski” i od tada se svi programi usklađuju sa zahtjevima definiranima ovim dokumentom. Započete su pripreme za usklađivanje obrazovnog procesa na HVU-u „Petar Zrinski” s odredbama bolonjske deklaracije i nacionalnih zakonskih odredbi o znanosti i visokom obrazovanju. Cilj je bio ispuniti uvjete za akreditiranje programa visokog obrazovanja časnika, čime bi se postigla opća prepoznatljivost stečenoga zvanja i mobilnost diplome. Ovo je prepoznato kao jedan od temeljnih preduvjeta za uključivanje hrvatskog vojno-obrazovnog sustava u sustav visokog obrazovanja u zemlji i u inozemstvu.

Glavno obilježje sustava vojnog obrazovanja u ovom razdoblju predstavlja izrada novih obrazovnih programa, nastavak provedbe obrazovanja kadeta, integracija i razvoj sustava civilno-vojnog visokog obrazovanja, intenziviranje modernizacije učioničkih i smještajnih kapaciteta, primjena novih nastavnih metoda i provedba specijalističkog dijela izobrazbe u suradnji s obučnim postrojbama i središtima za obuku HKoV-a te središtima za obuku HRM-a, HRZ-a i PZO-a i Zapovjedništva za potporu.

Međunarodna suradnja HVU-a „Petar Zrinski”

Hrvatsko vojno učilište „Petar Zrinski” razvijalo je vrlo intenzivnu međunarodnu vojnu suradnju s NATO tijelima i ustanovama, prije kroz Partnerstvo za mir, a zatim kao punopravna članica sa sljedećim institucijama:

- NATO Defense College, Rome
- NATO School, Oberammergau
- NATO ACT, Norfolk.

Suradnja se poglavito iskazuje i provodi kroz stručne seminare i konferencije, obučne radionice te razmjenu predavača.

Nadalje, za HVU „Petar Zrinski” vrlo je važna bilateralna vojna suradnja, prvenstveno sa SAD-om, zemljama u regiji i zemljama EU-a. Također je važna bilateralna vojna suradnja s institucijama susjednih zemalja i zemalja u regiji: Austrija, Italija, Mađarska, Slovenija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Srbija, Makedonija.

Sukladno dostignutom stupnju razvoja međunarodne vojne suradnje, HVU je uspostavio nekoliko projekata:

- razmjena predavača visokih vojnih obrazovnih institucija – predavanja inozemnih predavača na HVU-u
- Tečaj stožernih časnika (*English Skills for Staff Officer Course – CRO2*)
- projekt provedbe tečaja engleskog jezika za stožerne časnike, uz sudjelovanje velikog broja polaznika iz inozemstva
- sudjelovanje HVU-a u članstvu i radu Konzorcija Partnerstva za mir (*Partnership for Peace Consortium of Defence Academies and Security Studies Institutes*)
- sudjelovanje HVU-a u radu Konferencije zapovjednika školskih institucija (*Conference of Commandants*), zemalja članica NATO-a, Partnerstva za mir i Mediteranskog dijaloga
- projekt sudjelovanja HVU-a u međunarodnom programu izobrazbe i obuke kadeta, nižih časnika i instruktora za međunarodne mirovne misije
- sudjelovanje kadeta na konferencijama mladih vojnih znanstvenika CEFME.

HVU priprema, zajedno sa Sveučilištem u Zagrebu, ugovornu suradnju s odabranim vojnim obrazovnim ustanovama zemalja EU-a, za provedbu razmjene kadeta i nastavnika u okviru programa Erasmus.

Akreditacija obrazovnih programa za potrebe OSRH

Ciljanu transformaciju HVU-a u visokoobrazovnu ustanovu treba provesti u skladu sa zakonskim i drugim propisima koji uređuju visoko obrazovanje i znanstvenu djelatnost u Republici Hrvatskoj, te u skladu sa smjernicama NATO-a za primjenom najviših akademskih standarda u području vojnog obrazovanja.

HVU je u veljači 2010. godine izvijestio Agenciju za znanost i visoko obrazovanje (AZVO) o ciljevima transformacije sustava izobrazbe časnika

OSRH u sustav usklađen sa sveučilišnim sustavom visokog obrazovanja, u kojemu bi se obrazovanje provodilo u suradnji HVU-a i sveučilišta. AZVO je svoje pozitivno mišljenje i potporu realizaciji ideje za pokretanje nastave na odgovarajućim studijskim programima za potrebe izobrazbe časnika OSRH uputio prema Rektorskom zboru, Uredu predsjednika, MZOS-u i MORH-u. To je dalo značajan impuls stvaranju općeg konstruktivnog pristupa ovome pitanju u najrelevantnim državnim tijelima i institucijama.

Na poziv Rektorskog zbora, sveučilišta u Zagrebu, Splitu i Osijeku dostavila su AZVO-u u travnju 2010. pismene odluke o radu na prijedlogu sveučilišnoga studijskog programa za vojno obrazovanje.

Intenzivan zajednički rad vojnog sustava i sastavnica sveučilišta u pripremi i oblikovanju novoga sustava visokog obrazovanja za potrebe OSRH u posljednjih nekoliko godina, rezultirao je pokretanjem akreditiranih sveučilišnih preddiplomskih studijskih programa Vojno inženjerstvo i Vojno vođenje i upravljanje. Prvi naraštaj studenata kadeta na ove je studijske programe upisan akademske godine 2014./2015. Nositelj ovih studijskih programa je Sveučilište u Zagrebu, a u suradnji ih izvodi HVU i 11 sastavnica Sveučilišta u Zagrebu. Pokretanje studija Vojno inženjerstvo i Vojno vođenje i upravljanje utemeljeno je na:

- Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (Narodne novine 123/03; 198/03; 105/04; 174/04; 46/07; 63/1 i 94/13)
- Odluci Vlade Republike Hrvatske o pokretanju postupka za ustrojavanje posebnih studijskih programa za potrebe Oružanih snaga Republike Hrvatske (NN 91/2013)
- Sporazumu o ustrojavanju posebnih sveučilišnih studijskih programa za potrebe Oružanih snaga Republike Hrvatske, potpisanom 10. siječnja 2014. između Vlade Republike Hrvatske i Sveučilišta u Zagrebu
- Sporazumu o organizaciji međusobnih odnosa u izvođenju sveučilišnih preddiplomskih studija za potrebe Oružanih snaga Republike Hrvatske Vojno inženjerstvo i Vojno vođenje i upravljanje, potpisanom 24. rujna 2014. između Sveučilišta u Zagrebu i jedanaest njegovih sastavnica – fakulteta koji sudjeluju u izvedbi ovih studijskih programa
- Odluci Senata Sveučilišta u Zagrebu o ustroju i izvedbi preddiplomskog sveučilišnoga studijskog programa Vojno inženjerstvo Sveučilišta u Zagrebu, donesenoj 14. veljače 2014.

- Odluci Senata Sveučilišta u Zagrebu o ustroju i izvedbi preddiplomskog sveučilišnog studijskog programa Vojno vođenje i upravljanje Sveučilišta u Zagrebu, donesenoj 14. veljače 2014. [2]

Studijski programi Vojno inženjerstvo i Vojno vođenje i upravljanje primarno su namijenjeni za školovanje časnika za prve časničke dužnosti u rodovima Hrvatske kopnene vojske i to:

- studij Vojno inženjerstvo za rodove: pješaštvo, topništvo, oklopništvo, inženjerija, veza, nuklearno-biološko-kemijska obrana (NBKO), protuzračna obrana (PZO), motrenje i navođenje (MiN) i za tehničku službu
- studij Vojno vođenje i upravljanje za rodove pješaštvo, vojna policija i vojno obavještajni rod.

U posljednje dvije godine intenzivirane su zajedničke aktivnosti Hrvatskoga vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman”, Zapovjedništva Hrvatske ratne mornarice i Sveučilišta u Splitu u pokretanju integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija Vojno pomorstvo, sa studijskim smjerovima Vojna nautika, Vojno brodstrojarstvo i Vojna elektrotehnika. Na ovom bi se studiju obrazovali budući časnici Hrvatske ratne mornarice, koja obuhvaća i Obalnu stražu Republike Hrvatske, kao i časnici policijskih brodova. Također, za obrazovanje časnika ratne mornarice postoji iskazani interes i nekih stranih zemalja. Studijski program Vojno pomorstvo do sada je sadržajno definiran, a pripremljen je i prijedlog Odluke Vlade Republike Hrvatske o pokretanju postupka za njegovo ustrojavanje kao posebnog studijskog programa za potrebe Hrvatske ratne mornarice.

Također, na preddiplomskom studiju Aeronautika na Fakultetu prometnih znanosti u Zagrebu već se dugi niz godina na studijskom modulu Vojni pilot obrazuju piloti Hrvatskog ratnog zrakoplovstva, a Ministarstvo obrane Republike Hrvatske s ovim je fakultetom sklopilo sporazum i o pokretanju diplomskog studija Aeronautika za obrazovanje vojnih pilota.

Kao potvrda strateške usmjerenosti vojno-obrambenog sustava u potporu i razvoj znanstveno-istraživačke djelatnosti, od lipnja 2014. godine u sastavu HVU-a ustrojen je Centar za obrambene i strateške studije, čija je zadaća pružanje potpore procesu obrambenog planiranja, donošenju odluka na strateškoj razini i nastavnom procesu za potrebe Oružanih snaga RH.

Od listopada 2015. godine HVU nosi ime prvoga hrvatskog predsjednika i preimenovano je u Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman”, a istom se prilikom u HVU-u ustrojava Centar vojnih škola „Petar Zrinski”.

Znanstveno polje Vojno-obrambene i sigurnosno-obavještajne znanosti i umijeće

Radi daljeg razvoja obrambenog obrazovnog sustava, nastavnog i znanstveno-nastavnog osoblja i znanstveno-istraživačkog rada za potrebe obrane i sigurnosti, HVU je u prosincu 2014. godine prema Nacionalnom vijeću za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj (Nacionalno vijeće) pokrenuo prijedlog, uz obrazloženje, za uspostavljanje novoga znanstvenog polja unutar interdisciplinarnog područja znanosti. Nacionalno vijeće na svojoj je sjednici 6. travnja 2016. godine donijelo Pravilnik o dopuni Pravilnika o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama, kojim se uspostavlja *Polje 8.09. Vojno-obrambene i sigurnosno-obavještajne znanosti i umijeće*. [5]

Unutar predloženoga znanstvenog polja moguće je razvijati pripadajuće znanstvene grane: vojno vođenje, vojno upravljanje, operativno umijeće, vojnu strategiju, vojnu povijest, vojnu etiku, vojnu pedagogiju, vojnu sociologiju, vojnu psihologiju, vojnu geografiju s topografijom, vojne tehnologije, tehniku kopnene vojske, tehniku ratne mornarice, tehniku ratnog zrakoplovstva i PZO-a, razvoj suvremenih borbenih sustava, humanitarno i ratno pravo, sigurnosnu i obrambenu politiku, oružane snage i društvo, obrambenu ekonomiju i menadžment.

Također, HVU je radi motiviranja i stimuliranja časnika za njihov razvoj u znanstvenom i znanstvenonastavnom djelovanju, odmah nakon uspostavljanja novoga znanstvenoga polja, Nacionalnom vijeću dostavio prijedlog Posebnih uvjeta za izbor u znanstvena zvanja u polju Vojno-obrambene i sigurnosno-obavještajne znanosti i umijeće, koji je ušao u javnu raspravu vezanu uz donošenje novoga Pravilnika o uvjetima za izbor u znanstvena zvanja.

ZAKLJUČAK

Sustav vojnog školovanja prolazio je kroz značajne transformacije, od njegove uspostave krajem 1991. godine, pa do sada. Tome je u HVU-u usmjereno stalno planiranje, inoviranje, organizacija i provedba programa slijedno-rastuće izobrazbe dočasnika i časnika radi njihova osposobljavanja za misije i zadaće OSRH.

Značajno je istaknuti da HVU dugi niz godina provodi i razvija suradnju s civilnim obrazovnim institucijama (sveučilišta, fakulteti, veleučilišta) na nacionalnoj razini, ali i na međunarodnoj razini (bilateralna suradnja s članicama NATO-a i Partnerstva za mir, suradnja s NATO obrazovnim institucijama, kao i suradnja

sa zemljama u regiji). Kao primjer značajnog rezultata izravne suradnje sa sveučilišnom zajednicom u RH moraju se navesti pokrenuti ili pripremljeni preddiplomski i diplomski studiji za potrebe OSRH sa sveučilištima u Zagrebu i Splitu, a planira se uspostava i novih studijskih programa, na svim razinama visokog obrazovanja. Uspostavljeno je novo znanstveno polje Vojno-obrambene i sigurnosno-obavještajne znanosti i umijeće, unutar interdisciplinarnog područja znanosti, što značajno utječe na dalji razvoj obrambenog obrazovnog sustava, kao i znanstvenog i znanstvenonastavnog rada za potrebe obrane i sigurnosti. Također je pripremljen prijedlog posebnih uvjeta za izbor u znanstvena zvanja u navedenom novom znanstvenom polju.

Sve provedeno predstavlja nužne, a time i značajne korake prema cilju transformacije HVU-a u akreditiranu visokoobrazovnu i znanstveno-istraživačku ustanovu. Ostvarenje toga cilja bit će najbolji i najpotpuniji odgovor na izazove koji su postavljeni pred sustav obrazovanja i znanstveno-istraživačkog rada za potrebe obrambenog sustava.

LITERATURA:

- [1] *Hrvatsko vojno učilište / Croatian Defence Academy „Petar Zrinski”* (brošura). MORH – OSRH – Hrvatsko vojno učilište „Petar Zrinski”. Zagreb.
- [2] *Studija transformacije sustava vojnog obrazovanja*. 2013. MORH – OSRH – Hrvatsko vojno učilište „Petar Zrinski”. Zagreb.
- [3] *Dugoročni plan razvoja Oružanih snaga Republike Hrvatske 2015. – 2024*. 2014. Ministarstvo obrane RH. Zagreb.
- [4] *Koncept izobrazbe za potrebe Oružanih snaga Republike Hrvatske*. 2007. Ministarstvo obrane RH. Zagreb.
- [5] *Pravilnik o dopuni Pravilnika o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama*. Narodne novine broj 34/2016.

E-UČENJE NA HRVATSKOM VOJNOM UČILIŠTU „DR. FRANJO TUĐMAN”

pukovnik Goran Karlović

Prioriteti vojne izobrazbe su izgradnja jedinstvenog sustava školovanja vojnog i civilnog osoblja te znanstveno-istraživačke, razvojne i izdavačke djelatnosti radi stjecanja potrebnih znanja, vještina i sposobnosti koje će pridonijeti učinkovitom razvoju obrambenog sustava i ispunjavanju njegovih misija i zadaća. Ove zadaće treba organizirati Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman” (*u daljem tekstu HVU*), čija je primarna uloga školovanjem pripremati i osposobljavati časnike, dočasnike i državne službenike u OSRH za provedbu zadaća određenih strateškim dokumentima i misijama i zadaćama Oružanih snaga Republike Hrvatske (*OSRH*).

Današnji vojnici stiješnjeni su između dvije suprotstavljene sile: jedna predstavlja neprestano rastuće zahtjeve učeće organizacije, a druga problem vremena utrošenog u učenje i obuku. Svi smo spremni investirati u nova znanja jer se ona višestruko isplate. Međutim, dodatni troškovi, uslijed odsutnosti s radnog mjesta, često su toliko značajni da nadređeni izbjegavaju izobrazbu svojih djelatnika i tako nesvjesno gube konkurentne prednosti.

Pojavom suvremenih informacijsko-komunikacijskih tehnologija (*ICT-a*) uvodi se trend učenja s pomoću sadržaja postavljenih na internetu, tzv. *elektroničko učenje (e-learning, e-učenje)*. Ovakav način učenja orijentiran je prema sadržaju, gdje se polaznik pojavljuje kao korisnik sadržaja, a predavač kao autor pojedinih sadržaja.

E-učenje omogućuje izbor mjesta, vremena i trajanja učenja. Također, omogućuje pristup udaljenim korisnicima, kojima je preskupo putovati. Treće, e-učenje velikim sustavima uvelike olakšava standardiziran te vremenski i cjenovno prihvatljiv okvir za obuku dislociranih djelatnika u kratkome vremenskom razdoblju.

Kvalitetno oblikovan sustav e-učenja omogućuje prilagodbu korisniku uz praćenje dinamike i kvalitete prijednog sadržaja, a sam sadržaj, kako bi ostavio odgovarajući dojam i bio što jasniji, obrađen je multimedijalno. Uz pokazivanje pojedinih postupaka, oni su objašnjeni popratnim tekstom,

animacijom i govorom. Korisnost ovakvog oblika učenja očituje se u povećanju preciznosti provođenja zadataka i smanjenju vremena potrebnog za svladavanje pojedinog sadržaja, čime pojeftinjuje proces obrazovanja.

Iskustvo je pokazalo kako je najprikladniji kombinirani način podučavanja (*tzv. blended learning*), koji se sastoji od kraćih klasičnih predavanja, u konzultativno-instruktivnoj funkciji, na koje se nadovezuje e-učenje kroz didaktički razvijene sadržaje. Omogućeno je korištenje baze znanja, konzultacije s mentorom, forumi, pa čak i ispis cijele literature.

E-učenje

Učenje na daljinu nije novi koncept u obrazovanju; programi za takvo učenje nastali su mnogo prije korištenja WWW (*World Wide Web*) i interneta, odnosno čak mnogo prije korištenja računala u obrazovanju. Mediji koji su se u početcima koristili bili su: tiskani dokumenti, audio i videokasete, TV program, a kasnije, uporabom neumreženih računala, i diskete i CD-ROM-ovi. Razvojem računalnih mreža, a posebno razvojem interneta, ta tehnologija počinje prevladavati kod udaljenog učenja.

Tako smo došli do srži problema: što je učenje na daljinu u informatiziranom svijetu? Najvažnija vrlina učenja na daljinu uz računalo je *interaktivnost*. Nijedan dosadašnji oblik učenja na daljinu nije bio tako interaktivan kao što je ovaj, i to zahvaljujući računalu i internetu. Moguća je lagana interakcija na relaciji polaznik – polaznik, ali što je još važnije: nemjerljivo je prirodnija veza obrazovna institucija – polaznik i polaznik – obrazovna institucija. Bogatstvo edukativnih metoda je golemo.

Dakle, tečaj učenja na daljinu o određenoj temi priprema nastavnik ili skupina nastavnika. Tečaj mora biti vrlo temeljito razrađen, svi materijali pripremljeni, priručnici i udžbenici pristupačni u digitalnom obliku. Nastava se provodi na daljinu, uz korištenje osobnog računala i interneta. Svi polaznici tečaja i nastavnici komuniciraju putem interneta. Nastava se održava izvan vremena i prostora. Polaznici sami biraju vrijeme kada će raditi, naravno uz poštovanje određenih rokova. Nastavnici moraju biti veoma angažirani jer se maksimalno posvećuju polaznicima, a često to rade izvan radnog vremena zbog mogućnosti polaznika da se uključe u nastavu.

Ipak, učenje na daljinu nije potpuno depersonalizirano. Preporučeno je da se nastavnik i polaznici upoznaju prije početka tečaja, tj. izravno ostvare vizualni kontakt. Čak se preporučuje da se takav susret planira i za vrijeme

duljih stanki u podukama, npr. praznika. Stručnjaci preporučuju kombinaciju: počinje se zajedno, na klasičan način u predavaonici, a zatim se svi vraćaju svojim kućama i nastavljaju rad u virtualnoj učionici, u *cyberspaceu*. Kako je cjelokupni tečaj unaprijed pripremljen, polaznici imaju program rada, znaju koje su metode i kako će se raditi, kojim tempom, kada treba raditi pojedine lekcije. Cijela komunikacija veoma je izravna i jednostavna, ali i maksimalno privatna. Sustavom lozinki isključuje se mogućnost da neautorizirane osobe sudjeluju u radu. Učenici i nastavnici ipak mogu održavati i skupne sastanke, popularne *chat skupine* ili neke druge oblike komuniciranja koje internet omogućuje.

Priručnici i udžbenici moraju se posebno prilagoditi računalnoj tehnologiji. Klasične knjige ne dolaze u obzir. Dakle, nastavnicima ne preostaje ništa drugo nego pripremiti svoje priručnike. A to je opsežan posao, koji uključuje i problem autorskih prava. Ni fakulteti nisu baš presretni da se cjelokupna nastava nekog tečaja može bez problema naći na internetu. Ovo je, uz sigurnost komunikacije, jedan od gorućih problema e-učenja.

Elektroničko učenje ili e-učenje (engl. *Electronic learning, E-learning*) jedan je od brojnih pojmova s prefiksom „e” koji označava izvođenje određene djelatnosti uz pomoć informacijsko-komunikacijske tehnologije (ICT). Dakle, e-učenje je proces obrazovanja uz pomoć informacijsko-komunikacijske tehnologije (tj. multimedije i interneta), koja pri tome pridonosi unaprjeđivanju kvalitete toga procesa i kvalitete ishoda obrazovanja.

Postoji više različitih definicija e-učenja, a one obično ovise o profesiji i iskustvima osoba koje ih koriste. Možemo ih svrstati u dvije skupine:

- skupina „tehničkih” definicija
Ovdje je naglasak na tehnologiji (na „e” u imenu). Primjer jedne od „tehničkih” definicija glasi: E-obrazovanje je bilo koji oblik učenja, poučavanja ili obrazovanja koji je potpomognut uporabom računalnih tehnologija, a posebno računalnih mreža temeljenih na internetskim tehnologijama.
- skupina „pedagoških” definicija
Ovdje je pak naglasak na obrazovanju, tj. na učenju i poučavanju (na „learning” u imenu). Jedna od takvih definicija: E-learning je interaktivan ili dvosmjernan proces između nastavnika i učenika uz pomoć elektroničkih medija, pri čemu je naglasak na procesu učenja dok su mediji samo pomoćno sredstvo koje upotpunjuje taj proces.

U skladu s navedenim, e-učenje presjek je dvaju svjetova, i to: svijeta „informatičke i komunikacijske tehnologije” i svijeta „obrazovanja”. Ovo je dragocjeno, i to pogotovo onda kada se koristi kao dio dobro planiranog i organiziranog okruženja obrazovanja, međutim zasigurno e-učenje nije „čarobna kugla” koja će zamijeniti i staviti izvan uporabe postojeće pedagoške teorije, principe i norme. U tom smislu e-učenje neće eliminirati postojeće obrazovne metode i tehnologije nego ono to više mora biti njima primjerena i prikladna nadopuna.

LMS (engl. *Learning Management Systems*), odnosno sustav za upravljanje učenjem komplet je standardiziranih komponenta za učenje, dizajniranih tako da povežu učenje s postojećim informatičkim sustavom unutar organizacije ili putem web portala za učenje. Softver koji čini osnovu LMS-a upravlja svim elementima nastave i evidentira sve parametre potrebne za praćenje procesa.

Polaznik sustavu pristupa sa svojeg računala i uključuje se u proces nastave u vrijeme kada to njemu najviše odgovara. Prema programu nastave odabire modul za učenje i pristupa nastavi (lekciji). LMS kontrolira i prati proces. Evidentira se vrijeme pristupa modulu, uspješnost nastavnih koraka, provedeno vrijeme, završni rezultati. Podaci se pohranjuju u bazu podataka i dostupni su za analizu i prezentaciju različitim korisnicima. Sustav prati sve polaznike unutar predviđenog vremena, omogućava komunikaciju po sistemima: *one to one*, *one to all*, *all to all*, omogućuje uvid u podatke prijašnjih nastava i iskustva polaznika iz drugih skupina.

Ozbiljan sustav e-učenja ne može se ni zamisliti bez ovog osnovnog softvera.

Odabir LMS alata ovisi o mogućnosti nabave komercijalnog rješenja, korištenja *open source* rješenja ili razvijanja vlastitog rješenja od početka. Na HVU-u se trenutačno upotrebljavaju dva LMS-a, i to LMS ILIAS i LMS MOODLE (Merlin).

- ILIAS (njem. Integriertes Lern-, Informations- und Arbeitskooperations System, što je pokrata njemačkog naziva za open source LMS sustav) je open source alat koji se razvio uz preporuku austrijskog ministarstva obrazovanja. Koristi se za većinu NATO online tečajeva. Izvodi se isključivo na platformi Linux. U ILIAS-u autor može definirati ciljeve učenja za izradu sadržaja i može definirati reference na druge vrste stranica. Autor tečaja može sakriti nedovršen tečaj. Kalendar ne može sadržavati linkove na neke vanjske stranice ili na neke druge događaje. Postoji sučelje za

slanje obavijesti putem e-pošte. Skupine i članovi mogu se definirati ručno i članovi skupine mogu imati vlastiti skupni kalendar. Analiza sudjelovanja studenata nije zastupljena. Predavač može imati više foruma unutar tečaja. Administrator ne može ograničiti količinu materijala po tečaju.

- MOODLE (engl. Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment – modularno, objektno orijentirano dinamičko okruženje za učenje) je jedan od najpopularnijih i najkorištenijih sustava otvorenog koda za upravljanje online učenjem. To je mrežna aplikacija koja se instalira na poslužitelju, a pristupa joj se s bilo kojeg umreženog računala putem mrežnog preglednika te studentima omogućava skidanje i ispis tečaja. Sučelje je logički povezano. Među ostalim, dana je i mogućnost odabira sučelja. U svakom trenutku može se vidjeti sav materijal koji je student objavio (tekst, dokument, poruke). Unutar diskusijskih skupina moguće je postove razvrstavati prema naslovu i vremenu. Moguće je kreirati više diskusijskih skupina. Dana je mogućnost definiranja ciljeva učenja, definiranja reference na druge mrežne stranice, opis predmeta te definiranje pitanja za ponavljanje. Za provjeru znanja na raspolaganju su pitanja s nadopunjavanjem i višestrukim odgovorima sa slikama i bez slika. Postoji program za izradu provjere znanja. Pitanja se mogu uploadati u bazu pitanja te downloadati. Kao mogućnost dano je i kreiranje anonimnih anketa. Kalendar može sadržavati datoteke i linkove. Predavač može vidjeti datum i vrijeme prve i posljednje prijave studenta na sustav. Administrator kreira mogućnosti prava pristupa.

Razlika između mogućnosti ova dva LMS-a nije toliko velika koliko je velika razlika u njihovu korištenju na HVU-u.

LMS ILIAS koristi se na HVU-u već nekoliko godina i nalazi se na zatvorenoj internetskoj mreži intranetu. Što to znači? To znači da polaznici mogu pristupiti LMS ILIAS-u samo ako su na HVU-u. Samim se time gubi prednost osnove e-učenja, a to je činjenica da se e-učenju može pristupiti bilo kada i od bilo kuda.

Zbog toga je na HVU-u u akademskoj godini 2015./2016. uveden novi LMS MOODLE (Merlin). Merlin je sustav za e-učenje uspostavljen kao platforma za izvođenje kolegija sveučilišnih studija uz primjenu tehnologija e-učenja. Merlin se temelji na sustavu otvorenog koda MOODLE, koji je dodatno razrađen i prilagođen potrebama korisnika.

Merlin je povezan sa sustavom ISVU (Informacijski sustav visokih učilišta). Povezivanje sustava Merlin sa sustavom ISVU omogućava institucijskim administratorima na sustavu Merlin otvaranje svih kolegija iz sustava ISVU na sustavu Merlin te upis nastavnika i studenata.

Sustav održavaju djelatnici Centra za e-učenje osiguravajući pouzdan i neprekidan rad sustava i njegovu dostupnost sveučilišnim ustanovama, nastavnicima i studentima, te ujedno pružajući tehničku podršku u uporabi sustava. Merlin je pouzdan i besplatan sustav za e-učenje, prilagođen članovima sveučilišne zajednice, nastavnom osoblju i studentima.

U sustav za e-učenje Merlin prijavljuje se putem elektroničkog identiteta iz sustava AAI@EduHr. Elektronički identitet (AAI – autentikacijski autorizacijski identitet) vam dodjeljuje matična ustanova (...@hvu-morh.hr).

Uvođenje Merlina na HVU

Uvođenje Merlina na HVU je planirano u nekoliko faza: u prvoj testnoj fazi (akademskoj godini 2015./2016.) uvesti jedan do dva kolegija kako bi se vidjele same mogućnosti toga LMS-a, u drugoj fazi (2016. – 2018.) uvesti do dva kolegija na svakoj razini vojne izobrazbe, a treća je faza (2018. – 2020.) ostvariti sveučilišnu normu uvođenja 30 % nastave koja se provodi e-učenjem. Usporedno s ovim fazama planirana je i stalna edukacija djelatnika HVU-a u korištenju LMS-a Merlin.

Već je sada ostvarena druga faza. Pokrenuto je pet kolegija na tri razine vojne izobrazbe, i to na Visokoj dočasničkoj izobrazbi, na slijedno rastućoj izobrazbi u funkcionalnim područjima i na Ratnoj školi.

Svaki kolegij koji je otvoren ima drukčiji pristupu korištenju e-učenja. Prvi kolegij koji je otvoren je Logistička potpora. Taj se kolegij izvodio na Visokoj dočasničkoj izobrazbi od studenoga 2015. godine do veljače 2016. godine. Kolegij je bio kombinacija e-učenja i klasične nastave. Polaznici su trebali pročitati zadanu literaturu, odgovoriti na pitanja i odigrati igrice za provjeru znanja. Na sama predavanja polaznici su dolazili pripremljeni i lakše su svladavali gradivo.

Drugi kolegij, Zapovijedanje i nadzor, otvoren je na slijedno rastućoj izobrazbi u funkcionalnim područjima. Na tom kolegiju upotrijebljena je metoda e-učenja *tutoring*. Po dobivanju AAI-ja polaznici su svoje obveze rješavali od kuće. Polaznici su trebali pročitati zadanu literaturu i nakon toga aktivno sudjelovati na forumima (raspravama *online*) koje je vodio nastavnik. Nakon

tri provedene rasprave polaznici su trebali riješiti zadatak koji su predali *online*. Ti su se ciklusi ponavljali nekoliko puta. Nakon što je završio dio s e-učenjem, polaznici su došli na HVU na završnu vježbu iz navedenog kolegija.

Treći kolegij bila je Vojna strategija i operacije na Ratnoj školi. Kolegij se provodio kombinacijom e-učenja i predavanja. Polaznici su trebali pročitati zadane materijale i odgovoriti na zadana pitanja. Na samoj provedbi nastave polaznici su bili pripremljeni za nastavu, a nastava više nije bila zasnovana na predavanju nastavnika nego je nastavnik vodio raspravu s polaznicima o navedenoj temi. Polaznici su također dobivali seminarske radove, koje su nastavniku predavali *online* i nakon toga na nastavi vodili rasprave o njima.

U završnim anonimnim anketama polaznici su pohvalili ovaj način izobrazbe i predložili da se e-učenje uvede u više predmeta.

Budućnost e-učenja na HVU-u

Činjenica je kako danas postoji i potreba i želja za unaprjeđivanjem kvalitete i dostupnosti različitih obrazovnih programa, pri čemu je učenje postalo cjeloživotnim procesom i potrebom. Postalo je jasno da se to ne može ostvariti bez nastavnika, i to nastavnika koji su i obučeni za uvođenje novih nastavnih metoda i motivirani za njihovu primjenu.

Uloga nastavnika kod e-učenja posebno je istaknuta jer se od njega traže neka dodatna znanja i vještine u odnosu prema tradicionalnom obrazovanju. Tako nastavnik treba imati sposobnost brzog učenja o korištenju nove tehnologije, odnosno treba barem svladati osnove slanja informacija polaznicima i primanja povratnih informacija.

Prvo i najvažnije, izvrstan e-nastavnik je izvrstan nastavnik. Voli se baviti polaznicima, poznaje svoj predmet, pokazuje zanimanje i za svoj predmet i za svoj zadatak motivatora učenja, posjeduje pedagoško (ili andragogijsko) razumijevanje procesa učenja i ima na raspolaganju niz aktivnosti uz pomoć kojih dirigira, motivira i ocjenjuje djelotvorno učenje. Čovjek ne mora biti tehnički stručnjak da bi bio djelotvoran *online* učitelj. Međutim, mora imati zadovoljavajuće tehničko znanje kako bi se mogao snalaziti i sudjelovati te učinkovito pridonositi obrazovnom *online* okruženju, imati pristup potrebnom hardveru i dostatnu internetsku snalažljivost.

E-učenje nije stavljanje prezentacije ili sirovog teksta na internet. Nastavnike treba sustavno educirati kako bi mogli koristiti nove tehnologije u nastavi. Potrebno je stvoriti jezgru (odsjek za e-učenje) koja će se baviti edukacijom

nastavnika kako bi oni mogli iskoristiti svu prednost koju nudi e-učenje. Postoje planovi i za uključivanje Knjižnica HVU-a na sustav Merlin. Time bi se postiglo da literatura postane dostupna polaznicima *online*. Sustav e-učenja uvelike bi obogatilo nastavu, unoseći u nju raznolikost koja bi pozitivno djelovala na motiviranost i polaznika i nastavnika. Primjenu tog sustava učenja u nastavi treba iskoristiti kao dodatnu mogućnost za obrazovanje čime se razvija informatička pismenost, koja je danas uz vještinu rukovanja tehnologijom, preduvjet za dalji napredak svakog pojedinca. Također treba imati na umu kako na vojnu izobrazbu dolaze sve mlađi naraštaji koji su odrasli uz internet, a s e-učenjem su se susreli na sveučilištu.

ZAKLJUČAK

Unatoč svim prednostima e-učenja, mnogi još imaju negativan stav prema učenju putem interneta, ali to je upravo ono što nam donosi napredak tehnologije: učiti i razvijati znanje s bilo kojeg mjesta u bilo koje vrijeme. Mogući otpor djelatnika tromih za promjene prema bilo kakvim promjenama u načinu rada te uvođenje tehnologije koja možda nije poznata jednom dijelu djelatnika, uobičajena je pojava koja prati svako uvođenje promjena i manja je unutarnja slabost.

Zbog temeljnih načela cjeloživotnog i e-obrazovanja koje mora polazniku biti dostupno „svugdje i u bilo koje vrijeme”, budući izgrađeni sustav za e-učenje treba biti dostupan svim polaznicima putem interneta. Za uspjeh bilo kojeg oblika e-učenja osobito je važno da pripremljeni programi i predmeti budu kvalitetni. Bez obzira na ostale prednosti (učenje s bilo kojeg mjesta i u bilo koje vrijeme i dr.), predmeti loše kvalitete imali bi dalekosežniji učinak od samog neuspjeha pojedinog predmeta, zbog činjenice da bi svi koji u njemu sudjeluju mogli steći pogrešan dojam o e-učenju općenito, te bi zbog loših rezultata takav predmet mogao izazvati razočaranje nadređenih.

Komunikacija i interakcija važan su element e-učenja jer je nužno da polaznik bude aktivno uključen u vlastito učenje. Ako nema živog kontakta u stvarnom svijetu s nastavnikom i drugim polaznicima, potrebno je u tečaj uvrstiti aktivnosti kojima će se to realizirati u virtualnom svijetu. Ovo ujedno znači da se e-učenjem ne može držati isključivo objava materijala na internetu, pogotovo ne samo objava PowerPoint prezentacija s održanih živih predavanja ili objava tekstova, a bez osmišljenih aktivnosti kojima će se poticati polaznikov rad.

S obzirom na to da u ovom trenutku u OSRH nema izgrađenoga sustava za e-učenje, to u određenom smislu olakšava uvođenje suvremenih tehnoloških rješenja jer nema opterećenja u podržavanju starih rješenja, prebacivanju podataka i korisnika. Pri uvođenju e-učenja treba biti svjestan promjena koje treba provesti na organizacijskom, pedagoškom i tehnološkom području. Ove bi aktivnosti odsjek za e-učenje trebao pažljivo planirati, implementirati i pratiti njihove rezultate, a po potrebi provoditi promjene radi specifičnosti svake sredine, odnosno konteksta u kojem se primjenjuju.

No, zapamtimo da je e-učenje izvođenje obrazovnog procesa uz pomoć informacijsko-komunikacijske tehnologije (ICT). Pri tome se ne smije staviti naglasak samo na tehnologiju i zanemariti važnost kvalitetnog učenja i poučavanja. Jer e-učenje ne može zamijeniti klasičan pristup učenju i obrazovanju općenito nego mu služi kao potpora.

RAŠČLAMBA DJELOVANJA OSRH TIJEKOM DOMOVINSKOG RATA 1991. – 1995. U POTPORI NASTAVE U HVU-u

brigadir Neven Klarić, brigadir Sandi Knežević

Nastanak i razvoj procesa sustavnog prikupljanja i skrbi o raščlambi djelovanja postrojba i zapovjedništva OSRH u Domovinskom ratu vezan je uz poslijeratno razdoblje kada je GS OSRH sustavno planirajući i organizirajući rad skupina za raščlambu borbenih djelovanja na više razina izradio, verificirao i objedinio raščlambe. Proces je imao sustavno razmatrane i prihvaćene postupke te razrađenu metodologiju primjene izrađenih i verificiranih raščlambe te njihova arhiviranja. Od samog početka cjelokupnom je procesu posvećena znatna sigurnosna potpora i zaštita. Proces je usmjeravao i nadzirao tadašnji Odjel za borbena iskustva.

Počeci sustavnog procesa raščlambe B/D u OSRH

Proces daljeg postupanja s dokumentima raščlambe od 2011. provodi se na HVU-u u Odjelu za raščlambu operacija, a od 2015. časnici za raščlambu ulaze u sastav današnjeg Odsjeka za vojnu povijest, usmjereni na zajednički rad s nastavnicima vojne povijesti. Odsjek vojne povijesti ustrojstvena je jedinica Katedre općih vojnih predmeta, odgovoran za planiranje, organiziranje, provedbu i razvoj školovanja iz područja vojne povijesti, vođenja rata te raščlambe vojnih operacija iz svih povijesnih razdoblja svjetske i nacionalne vojne povijesti, a poglavito iz razdoblja Domovinskog rata. Prati i predlaže provedbu raščlambe pojedinih operacija iz Domovinskog rata te s časnicima za raščlambu implementira sadržaj raščlambe u provedbi nastave iz pojedinog nastavnog područja vojne povijesti te potiče implementaciju raščlambe u pisanju lekcija, skripta i udžbenika.

Odsjek vojne povijesti organizacijski je strukturiran i popunjeniskusnim časnicima za raščlambu koji postupaju s dokumentima raščlambe sukladno zapovijedima načelnika GS OSRH, a po zahtjevima ustrojbenih cjelina MORH-a, GS OSRH, sigurnosnih službi, pravosudnih i srodnih institucija poštujući Zakon o arhivima i arhivskom gradivu, Pravilnik o zaštiti i korištenju

arhivskog i registraturnog gradiva Ministarstva obrane i Oružanih snaga Republike Hrvatske uz obavezu postupanja u skladu sa Zakonom o zaštiti osobnih podataka, Zakonom o tajnosti podataka i Pravilnikom o tajnosti podataka obrane. Postupanje s dokumentima raščlambe provodi se uz izradu zabilježki iz pregledanoga gradiva bez mogućnosti dobivanja preslika.

Osobito je ostvarena suradnja s pravosudnim i srodnim institucijama, koja se odnosi na djelovanja tijekom Domovinskog rata. Kontinuirano se pruža stručna pomoć i potpora pojedincima i timovima s ciljem izrade stručnih i znanstvenih radova, monografija, diplomskih radova polaznika škola HVU-a, organizacijama tematskih događaja u cilju očuvanja trajnih i pouzdanih svjedočanstva naše bliske nacionalne prošlosti, a sve u skladu s pozitivnim zakonskim propisima.

Potporna raščlambe u provedbi nastave na HVU-u „Dr. Franjo Tuđman”

Raščlambu definiramo kao razdvajanje cjeline na njene sastavne dijelove. Raščlamba podrazumijeva uporabu metoda analize i sinteze jer suvremene metodologije raščlambe podrazumijevaju nerazdvojivu uporabu obiju metoda. Temeljem dostupnih izvora, borbene dokumentacije i viđenja sudionika koji su ujedno i članovi skupina za raščlambu, definirana je okvirna struktura raščlambe s posebnostima konkretnih proučavanih akcija i operacija. Usvojena organizacijska metodologija dana kroz smjernice GS OSRH obuhvaćala je sljedeće elemente:

- opće strateške, operativne okolnosti provedbe operacije
- operativni raspored naših snaga
(operativni raspored po razinama)
- raspored snaga neprijatelja
(sastav, jačina i raspored neprijateljskih snaga)
(zemljište i vrijeme)
- pripreme bojnih djelovanja za napad ili obranu
(omjer snaga)
- tijek izvođenja borbenih djelovanja
(provedba planova; obrana/napad)
(topništvo, oklopništvo, PZO, borbena osiguranja)
- logističko osiguranje
(tehničko, opskrbno, zdravstveno, prometno)
- sustav zapovijedanja
(infrastruktura, organizacija veza)

- značajke i iskustva
- popis postrojbi koje su sudjelovale u b/d
- popis poginulih, nestalih i zarobljenih branitelja
- popis stožera postrojbi i zamjena postrojbi
- popis zapovjednika i zamjenika
- popis dokumenata i spisa
- prilog raščlambi – zemljovidi.

Svaki element ovako strukturirane raščlambe napisan je analitički egzaktno i temelji se na borbenoj dokumentaciji uz opis koji sadrži sve analitičke čimbenike. Ovakav pristup koristan je za razumijevanje kronologije ključnih događaja. Osobito su značajni zaključci iz elementa *značajke i iskustvo*, koji na temelju opisa daju mogućnost ukazivanja na kritičko vrednovanje i komparaciju korisnu za planiranje, organizaciju i provedbu budućih akcija i operacija. Ratno umijeće OSRH prikazano u raščlambama akcija i operacija koje sadrže sveobuhvatne strateške, operativne i taktičke pouke, predstavlja prostor za dalja znanstvena istraživanja Domovinskog rata. Opisom nisu prešućene pogreške u planiranju i provedbi akcija i operacija, tako da zaključci motiviraju vojne analitičare i povjesničare za dalja istraživanja razine uspješnosti provedbe djelovanja. Arhivirano gradivo raščlamba zajedno s gradivom Središnjega vojnog arhiva predstavlja sređenu arhivsku građu pobjedničke vojske i potvrdu vojnog umijeća hrvatskih časnika, dočasnika i vojnika. Uz knjižni fond Knjižnice HVU-a s naslovima o temi Domovinskog rata čini sustav organiziranosti i sposobnosti za postizanje znanstvenih dostignuća. Premda se na prvi pogled može zaključiti kako su raščlambe pisane automatizmom i uglavnom se bave rezultatima akcija i operacija, one i istraživačima i polaznicima svih razina izobrazbe u HVU-u omogućuju polazišta kako bi sami uz sveobuhvatno korištenje i drugih izvora pronašli odgovore zašto su postignuti rezultati akcija i operacija takvi kakvi jesu i koji su načini uporabe snaga omogućili ostvarivanje zadanih ciljeva.

Načelna struktura raščlambe kronološki je vezana uz cjelokupno razdoblje Domovinskog rata od 1991. do 1995. Ukupno postupanje s dokumentima raščlambe korišteno je kroz visok stupanj realizacije zahtjeva iskazanih od ustrojbenih cjelina, institucija i pojedinaca.

U daljem postupanju s dokumentima raščlambe po odobrenju načelnika GS OSRH izvadci iz raščlamba operacija i akcija OSRH tijekom Domovinskog rata 1991. – 1995. godine mogu učinkovito djelovati u potpori nastavnog

procesa. Do sada se ta potpora po odobrenju ostvarivala kroz izradu završnih i diplomskih radova polaznika o pojedinim temama u taktici, operativnom umijeću, vojnoj strategiji te prioriteto – vojnoj povijesti.

Temeljne odrednice daljih smjernica razvoja procesa raščlamba djelovanja postrojba i zapovjedništava u Domovinskom ratu zacrtane su kroz suradnju s Hrvatskim memorijalno-dokumentacijskim centrom Domovinskog rata, Središnjim vojnim arhivom MORH-a i drugim ustrojbenim cjelinama MORH-a i GS OSRH (uključujući i raščlambe suvremenih vojnih operacija) radi izrade krajnjih proizvoda raščlambe; studije pojedine akcije ili operacije s grafičkim prikazima planskih zemljovida, animiranih karata i sl. uz uporabu različitih vodiča i priručnika. Primjeri uporabe snaga u Domovinskom ratu mogu najbolje pojasniti i dokazati teorijske, taktičko-doktrinarne postavke uporabe snaga jer se proučavanjem primjera polaznicima omogućuje upoznavanje ratne situacije kako bi se u sadašnjim vježbovnim situacijama lakše snalazili te brzo i učinkovito donosili odluke. Stoga su izrađeni proizvodi raščlambe koji bi svojim sadržajem podupirali ključne teme iz taktike, npr. napadne operacije, obrambene operacije, proboj iz okruženja, urbane operacije. Vojnoj je povijesti cilj proučavanje svih ratova, a poglavito Domovinskog rata na svim razinama ratnog umijeća; na strateškoj, operativnoj i na taktičkoj razini. Studije raščlambe operacije u operativnom umijeću nadopunjavale bi ključne teme vezane uz operativni dizajn ili operativne funkcije. U vojnoj strategiji studije bi nadopunjavale npr. teme vezane uz vojno-strateško planiranje operacija. Konačno, izrada studije operacije težišno bi se odnosila na potporu terenske nastave vojne povijesti uz implementaciju metodologije *staff ride*, koju nam je Centar za strateška istraživanja „Janko Bobetko” prije dvije godine predložio za implementaciju u nastavni proces. Danas u nastavi vojne povijesti ova metodologija polaznicima omogućuje pronalazak odgovora na sva postavljena problemska pitanja u izabranim temama.

Primjenom ove metodologije u praktičnoj nastavi vojne povijesti polaznici na trećoj razini časničke izobrazbe i četvrtoj razini dočasničke izobrazbe prolaze faze uvoda u temu čitanjem odabranih poglavlja, proučavanjem grafičkih prikaza operacije, donošenjem zaključaka o pojedinim zadanim pitanjima i pripremom za izlazak na teren. U nastavku, u fazi rada na terenu u području operacije ili akcije uz korištenje zemljovida orijentiraju se na zemljištu, označavaju obostrani raspored snaga, razmatraju tijek operacije, uočavaju odlučujuće točke operacije. Završetak nastave metodologijom *staff ride* obuhvaća fazu rekapitulacije iznesenih zaključaka i gledišta. Prije nego potrebna

potpora ovoj nastavnoj metodi uporaba je izvadaka raščlambe borbenih djelovanja u Domovinskom ratu kao okosnica za izradu studije pojedine operacije ili akcije. Rad na pojedinim studijama operacija većim bi se dijelom temeljio na onome što je istraženo i analizirano, a manjim dijelom na znanju i sjećanjima brojnih sudionika Domovinskog rata koji svojim kazivanjima sudjeluju u terenskoj nastavi vojne povijesti. U nastavi vojne povijesti koriste se suvremene metode kao što su analiza (rašćlanjivanje cjelovitoga na sastavne elemente); indukcije (zaključivanje od pojedinačnih slučajeva prema općima); dedukcije (zaključivanje od općih konkluzija prema pojedinačnima); komparacije (usporedba traženjem sličnosti ili razlika između operacija ili akcija provedenih u istome ili različitom povijesnom vremenskom razdoblju).

Za uspješnu provedbu nastave vojne povijesti preduvjet je i primjena različitih metodologija raščlambe operacija kroz primjenu vodiča za raščlambu operacija.

U Odsjeku vojne povijesti u primjeni je „Privremeni vodič raščlambe kampanja, operacija i bitaka” iz 2010. godine, koji usmjerava korisnika na predložene metodologije. Vodič je našao svoju primjenu u različitim nastavnim sadržajima.

Jedna od često korištenih raščlambe operacija je raščlamba korištenjem aspekata operativnog umijeća, a obuhvaća: sinergiju, istodobnost i dubinu, predviđanje, utjecaj, tempo, operativni doseg i pristup, snage i funkcije, usklađivanje operacija, gravitacijsko središte, izravni nasuprot neizravnom pristupu, odlučujuće točke, kulminaciju i završetak operacije. Podloga za primjenu ove metode raščlambe operacije na operativnoj razini provedbe operacije je studija operacije nastala na temelju izvatka raščlambe borbenih djelovanja. Posebno je ova metodologija raščlambe primjenjiva u raščlambi VRO *Bljesak* i *Oluja*.

Danas često primijenjena metodologija raščlambe operacija koja se rabi u nastavi na HVU-u ona je koja se provodi po načelima rata. Prema ZDP-1 Združenoj doktrinarnoj publikaciji – Doktrini Oružanih snaga Republike Hrvatske, načela rata obuhvaćaju: definiranost ciljeva, jedinstvo napora, manevar, podršku, koncentraciju snaga, ekonomiku napora, prilagodljivost, inicijativu, održavanje morala, iznenađenje, sigurnost i jednostavnost.

Prema ZDP-1 načela rata imaju posebnu vrijednost u raščlambi prethodnih kampanja, glavnih operacija, bitka i djelovanja. Kroz način provedbe operacije *Maslenica* raščlambom se jasno prepoznaje nekoliko načela rata, što i jest jedna

od temeljnih zadaća za polaznike u provedbi terenske nastave u području operacije *Maslenica*. Izvadak iz raščlambe borbenih djelovanja operacije *Maslenica* kao okosnica studije operacije, temeljni je proučavani nastavni sadržaj koji u potpunosti podupire primjenu raščlambe operacije *Maslenica* primjenom načela rata.

Pojedine taktičke operacije i akcije najčešće se za primjenu u nastavi taktike raščlanjuju primjenom raščlambe po šest borbenih funkcija: zapovijedanje i nadzor, manevar, vatre, obavještajno djelovanje, logistika i zaštita snaga. Izvadak iz raščlambe borbenih djelovanja u *Bitki za Farkašić*, akciji *Vihor*, operaciji *Medački džep* ili akciji *Miljevci* temelj je studije operacije koji podupire primjenu raščlambe akcije, bitke ili taktičke operacije kroz primjenu metode raščlambe po borbenim funkcijama.

Danas raščlambe suvremenih operativnih koncepata obuhvaćaju primjenu suvremene metodologije raščlambe hibridnog pristupa sa širokim raščlanjivanjem od ljudskih čimbenika (vođenje, društvo), funkcija (logistika, administracija), aspekata svih razina umijeća ratovanja (strategija, operativno umijeće i taktika) do elemenata nacionalne moći (politički, gospodarski).

Rezultati ovakvih budućih raščlambe operacija koje će provoditi OSRH predstavljaju buduće izazove. Temeljne odrednice daljih smjernica razvoja procesa raščlambe djelovanja postrojba i zapovjedništava u Domovinskom ratu usmjerit ćemo na izradu krajnjih proizvoda raščlambe; studije pojedine akcije ili operacije s grafičkim prikazima planskih zemljovida, faza operacija, preslikama deklasificirane borbene dokumentacije naših, ali i agresorskih snaga. Izrada studije operacije težišno bi se odnosila na potporu terenske nastave vojne povijesti uz implementaciju metodologije *staff ride* u provedbi nastave vojne povijesti.

Ovi uradci mogu se ugraditi u nastavne sadržaje i u vođenju i zapovijedanju, planiranju operacija, združenoj obavještajnoj pripremi operativnog okružja i logistici. Ishodi učenja definirani u NPP-u upućuju na povezivanje znanja iz vojne povijesti u rješavanju taktičkih i operativnih problema te poboljšavaju razumijevanja povijesne, socijalne i religijske raznolikosti u kontekstu vojnog djelovanja.

Ishodi učenja definirani u NPP-u vezani uz Domovinski rat upućuju na raščlambu pripreme i provedbe bitaka i operacija tijekom Domovinskog rata od početka agresije na RH do oslobođenja svih okupiranih dijelova s naglaskom na sva bojišta i tijekom akcija i operacija OSRH. Nastavnicima vojne

povijesti te časnicima za raščlambu operacija ovi su ishodi temeljne smjernice za dosezanje postignuća u nastavnom procesu, ali i obveza implementacije i nadogradnje suvremenih metoda poučavanja kako bi se ovi ishodi i ispunili.

Razvoj današnjeg kadeta, dočasnika i časnika u HVU-u „Dr. Franjo Tuđman” nezamisliv je bez razvoja leaderskih kompetencija kroz razvoj sposobnosti valoriziranja povijesnog iskustva utemeljenoga na postignućima raščlambe djelovanja OSRH u Domovinskom ratu.

SPECIJALISTIČKA IZOBRAZBA KADETA ZA PRVE ČASNIČKE DUŽNOSTI DANAS I SUTRA

brigadir Miroslav Kuhar

U HVU-u „Dr. Franjo Tuđman” trenutno postoje dva modula školovanja budućih časnika rodova i služba OSRH. U prvi modul školovanja za prvu časničku dužnost ulaze djelatni vojnici i dočasnici koji su podnijeli zamolbu za pohađanje TČI-ja sukladno Zakonu o službi u OSRH, čl. 43 NN 75/15, i kadeti po starom modulu, koji poslije završenog civilnog školovanja moraju završiti TČI da bi po završetku dobili prve časničke činove. Drugi modul školovanja za prvu časničku dužnost čine kadeti koji su upisali sveučilišne programe Vojnog inženjerstva (VI) i Vojnog vođenja i upravljanja (VViU).

Prvi modul školovanja

Prvi modul školovanja ili prva razina izobrazbe sastoji se od: kampa razvoja vođa, općeg dijela, specijalističkog dijela i mentoriranja u postrojbi. Tijekom kampa razvoja vođa kadet se osposobljava za obnašanje prvih zapovjednih dužnosti (vođa tima i desetine) u vještinama i znanjima kojima će ostvariti sljedeće kompetencije: BITI vođa vojnika, ZNATI odgovoriti na postavljenu zadaću, zahtjev i izazov kao vođa, te RADITI sve što se od jednog vođe očekuje. Tijekom općeg dijela kadet dobiva opća vojna znanja potrebna za rad u vojnoj organizaciji.

U specijalističkom dijelu Temeljne časničke izobrazbe kadeti stječu temeljna znanja i vještine za obnašanje prve časničke dužnosti određenog roda, službe ili struke. Uspješnim završetkom ovog dijela kadeti stječu pravo biti promaknutima u čin poručnika određenog roda, službe ili struke.

NPP prve razine izobrazbe u trećem ili specijalističkom dijelu postavljen je tako da kadet usvoji potrebna znanja i vještine koje će mu omogućiti uspješno vođenje i zapovijedanje na razini voda. Provedbom školovanja u ovom dijelu kadeti stječu određena teorijska znanja o uporabi borbenih rodova i rodova borbene potpore kao i struka i službi, a kroz praktični rad (obuku) usvajaju određenu razinu vještina koje u postrojbama po završetku izobrazbe podižu na zahtijevani stupanj obučenosti.

Specifičnosti kadeta, djelatnih vojnika i dočasnika koji ulaze na prvu razinu izobrazbe

Uvjjeti upućivanja kadeta, djelatnih vojnika i dočasnika na prvu razinu izobrazbe nisu obuhvatili i tip završenog sveučilišta. Tijekom specijalističkog dijela izobrazbe nastavnici su u skupinama kadeta, djelatnih vojnika i dočasnika pojedinih rodova, posebno tehničkih rodova (topništvo, oklopništvo, veza), imali prvostupnike sa završenim fakultetima koji nisu omogućivali višu razinu tehničkog znanja. Zbog navedenog nastavnici su morali provoditi ulazne ankete i sukladno dobivenim rezultatima prilagođivati količinu i dubinu razrade nastavne materije u predmetima na specijalističkom dijelu izobrazbe. Da bi u nekoj razini polaznici stekli potrebna znanja, nastavnici su dio sati predviđen za obradu nastavnih sadržaja, morali prenamijeniti u objašnjavanje temeljnih tehničkih pojmova. Posljedica je bila smanjenje kvalitete i količine zahtijevanih znanja polaznika prve razine izobrazbe. Ovaj nedostatak uočen je tijekom razgovora s nadređenim zapovjednicima, gdje su polaznici bili raspoređeni poslije dobivanja čina poručnika.

Plan i program specijalističkog dijela prve razine izobrazbe

Da bi ostvarili postavljene ciljeve izobrazbe kadeta u specijalističkom dijelu, nastavni plan i program dizajniran je tako da kroz predmet Taktika roda, službe ili struke kadet dobiva znanja potrebna za taktičku uporabu roda, struke ili službe odnosno taktička znanja potrebna za uporabu voda. Ostali predmeti u specijalističkom dijelu daju teorijske i praktične osnove rukovanja i održavanja sredstvima roda.

Taktika u prvom modulu školovanja

Nedovoljan broj sati, starost, neažuriranost ili neimanje doktrine, taktičkih pravila i priručnika, alata za rješavanje taktičkih problema i sveobuhvatna nedefiniranost u smislu KAKO SE BORITI karakterizira trenutačno stanje u predmetu taktike. Zbog nedostataka literature, slabog poznavanja stranog jezika i nemotiviranosti za istraživanje u polju taktike, nastavnici primjenjuju samo dio dostupne literature iz područja taktike uporabe rodova, struka i službi i rodova OSRH. Dio dokumenata koje koriste nastavnici u procesu izobrazbe u predmetu Taktike povezani su s taktičkom uporabom postrojba za vrijeme hladnog rata i načinom vojnog odlučivanja povezanog s njom, a dio dokumenata koji su temeljna literatura u izučavanju taktike poput FM 3-90 izbačen je iz uporabe kao i dio literature vezan uz uporabu rodovskih postrojba.

Kao alat za rješavanje taktičkih problema i donošenje vojne odluke koristi se OPV-1 iz 2001. godine, koji je u biti prijevod FM 5-0 iz 1997. odnosno 1984. godine.

Dio nastavnika koristi najnovija pravila i priručnike kopnene vojske SAD-a (*ADP – Army Doctrine Publication, ATP – Army Techniques Publication, ATTP – Army Tactics Techniques Procedures* te važeće FM-ove – *Field Manual*), ali nailazi na problem usklađivanja taktike uporabe s organizacijom i formacijom naših postrojba.

Sve navedeno pred nastavnike postavlja niz problema koje moraju svladati tijekom provedbe izobrazbe iz predmeta Taktika kao što su:

- neuniformiranost glede korištenja taktičkih pojmova i izraza (nastavnik za jedan taktički pojam koristi dvije i više različitih riječi – većinom zbog razlika u dostupnoj literaturi)
- nedovoljan broj raspoložive literature u knjižnici (tijekom pojedinih modula povećan broj kadeta ili djelatnika koristi istu literaturu)
- nepostojanje rječnika i pojmovnika s englesko-hrvatskim riječima (u slučaju da se želi neki novi dokument na engleskom jeziku prevesti na hrvatski, više je izraza koji objašnjavaju jedan pojam, što dovodi do konfuzije)
- neinformiranost o angažiranju (uporabi) deklariranih snaga OSRH (nepoznavanje pravila taktičke uporabe, opreme i sredstava i dr.)
- nepostojanje vlastitih taktičkih pravila i priručnika.

Pod stalnim pritiskom što bolje izvedbe nastavnog procesa u predmetu Taktika, nastavnici često moraju ulagati dodatne napore tijekom realizacije same nastave te odstupati od nastavne metodike i umijeća jer na raspolaganju imaju mali broj nastavnih sati za realizaciju predmeta.

Predmeti povezani s uporabom naoružanja i opreme roda, struke i službe u prvom modulu školovanja

Različitost završenih fakulteta i slaba tehnička znanja polaznika prve razine izobrazbe u skupini predmeta koji služe pripremanju budućih časnika za uporabu dodijeljene borbene tehnike i opreme roda izaziva niz problema koje su nastavnici trebali rješavati tijekom realizacije izobrazbe:

- dodatna priprema nastavnih materijala radi pojašnjenja rada pojedinih sklopova sustava naoružanja

- smanjenje izrađenih nastavnih materijala u smislu količine i dubine razrade funkcioniranja sklopova
- prilagodba načina vrednovanja znanja polaznika (korekcija testova).

Vodeći se traženim zahtjevima glede znanja o sustavima naoružanja i opreme roda, tj. da vojnik zna uključiti (koristiti) sustav, dočasnik zna otkloniti i kvar na sustavu, a časnik zna i kako sustav naoružanja funkcionira, nastavnici su uz već provedene pripreme za provedbu nastave morali provesti žurnu prilagodbu po gore navedenim problemima.

U dijelu predmeta koji su povezani s uporabom naoružanja i opreme roda provodio se i dio obučavanja u njihovu korištenju i održavanju. Količina sati predviđena za provedbu obučavanja kroz vježbe ili gađanja nije dostatna za razinu osposobljenosti koja se traži od postrojba OSRH. Nastavnici su zbog malog broja raspoloživih sati morali korigirati načela u provedbi obuke, pogotovo sljedeća načela:

- načelo stalnosti (održavanje određene razine naučenoga ili uvježbanoga zbog nemogućnosti višestrukog ponavljanja prijeddenoga nastavnog sadržaja)
- načelo postupnosti (odstupanje od formulacija: od bližeg prema daljem, od jednostavnoga prema složenom, od lakšeg prema težem, od poznatog prema nepoznatom)
- načelo približavanja obuke realnim borbenim uvjetima.

Drugi modul školovanja

Uvođenjem novog načina pribavljanja časnika OSRH kroz sveučilišne programe Vojnog inženjerstva (VI) i Vojnog vođenja i upravljanja (VViU) nastojali su se riješiti problemi povezani s prvim modulom školovanja. Kroz razradu i definiranje sadržaja vojnih predmeta na trećoj i četvrtoj godini studiranja nastavnici Odsjeka taktike rodova pokušali su predloženim sadržajem tema i vježbi ukloniti uočene nedostatke prvog modula školovanja, pogotovo u vojnostručnim predmetima, te u njega ugraditi najnovija dostignuća iz područja vojnih znanosti, prije svega taktike roda, a isto tako i najnovija tehnička dostignuća u naoružanju i opremi pojedinih rodova KoV-a.

Taktika

Zbog različitosti u formuliranju predmeta za sveučilišne programe Vojnog inženjerstva (VI) i Vojnog vođenja i upravljanja (VViU), predmet Taktika

postoji u pojedinim rodovima, strukama i službama, a drugi dio uvrstio je taktiku kroz određenu satnicu u okviru vojnostručne prakse tijekom 8. semestra studija.

U definiranju teorijskog i praktičnog dijela povezanog s predmetom Taktike roda, službe i struke nastavnici predlagatelji izgleda predmeta Taktike ili dijela taktike u vojnostručnoj praksi vodili su se nizom postmodernih izazova modernome časniku osmišljavajući teme predavanja i sadržaje praktičnih vježbi:

- prevladavanjem starih doktrina uporabe postrojba i njihovom zamjenom najnovijima
- odgovorom na asimetrične izazove za moderne oružane snage
- novom ulogom modernih časnika
- izazovima u školovanju, obuci i doktrini.

Tijekom hladnog rata časnici su se borili sa stalnim praćenjem modernizacije bojišnice (povećana sofisticiranost oružnih sustava, povećana kompleksnost zapovijedanja i nadzora i povezanog stožernog rada i taktika kao i uvođenjem informacijske tehnologije i dr.). To je od njih tražilo dodatnu i dostatnu obuku. Da bi izbjegli povratak na stare doktrine i taktike, uza sudjelovanje GS OSRH i ZOD-a HKoV-a, nastavnici će sudjelovati u izradi novih doktrinarnih dokumenata i implementaciji novih saznanja u njih. No priča ne završava samo radom na doktrinarnim dokumentima nego se nastavlja u kolektivnoj pripremi nastavnika iz područja taktike na HVU-u.

Modernim oružanim snagama, pogotovo onima liberalnih demokracija, asimetrično ratovanje predstavlja izazov jer se protivnici ne upuštaju u moderno konvencionalno ratovanje nego biraju asimetrično ratovanje na koje se ne može odgovoriti modernim alatima (naprednom tehnologijom, većom vatrenom moći, ubojitosti, brzinom, prikrivenošću, digitalizacijom, učinkovitijom logistikom i sl.). Od budućih će se časnika, pogotovo na nižim razinama zapovijedanja, tražiti da odgovore na ove izazove, pogotovo zato što izazovi nisu toliko tehnički, neoriginalni ili mehanistički koliko su konceptualni. Današnjeg protivnika teško je uočiti i prepoznati, i to se može promijeniti i u jednome danu. Uspjeh u borbi protiv ovakvog protivnika ne znači njegovo uništenje nego nadmudrivanje (oduzimanje lokalne potpore, promjena ideja i percepcija i sl.). Svemu navedenome treba prilagoditi i teme predavanja i vježbe kako bi se od budućeg časnika moglo tražiti kritičko promišljanje u svezi s djelovanjem dodijeljene mu postrojbe.

Ulaskom u NATO i druge vojne i civilne organizacije, pred dio časnika postaviti će se nove uloge kojima, uz one tradicionalno vojne, časnik mora ovladati. Neke od njih su: rad s multinacionalnim i multiagencijskim organizacijama, civilnim i vojnim organizacijama, rad u informacijskim operacijama, rad s medijima, rad u ulozi pregovarača i dr. Iako će temelj tema i vježba u predmetu Taktike biti usmjeren na primjenu vojne moći, meke ili čvrste ovisno o situaciji, novi sveučilišni programi dat će i osnovna saznanja kroz opće predmete koja će kadeti koristiti tijekom rješavanja taktičkih problema.

Predmeti povezani s uporabom naoružanja i opreme roda, struke i službe

U tijeku prve dvije godine studija polaznici dobivaju osnovna prirodna i tehnička znanja, koja se u trećoj i četvrtoj godini povećavaju odnosno naslanjaju na već stečena znanja o funkcioniranju pojedinih podsustava unutar jednoga kompleksnog borbenog sredstva ili opreme.

Povećan broj sati za predmete koji su povezani s uporabom naoružanja i opreme roda, struke i službe omogućavaju nastavnicima da uza sredstva i opremu koje se izučava, obrade i slična sredstva odnosno komponente tih sredstava. Navedeno omogućava da se uslijed prenaoružavanja novim borbenim sredstvom ili opremom, ne treba mnogo ulagati u doobuku ili doškoloavanje jer će budući časnici uz samoedukaciju imati dovoljno znanja za shvaćanje načina funkcioniranja novouvedenih sredstava ili opreme.

Povećan broj sati povećat će i kvalitetu i dubinu znanja o sredstvima koja se izučavaju pa će se moći posvetiti i veća pozornost obučavanju sredstvima i opremom tijekom školovanja.

U realizaciji ovog dijela u HVU-u u zadnje dvije godine izgrađuje se profesionalno okruženje po sljedećim koracima:

- uporaba modularnog, sposobnošću utemeljenog obučnog nastavnog plana i programa
- stalno doobučavanje nastavničkog osoblja i proširenje njihova iskustva
- nadogradnja nastavnog prostora i opreme
- jačanje veza između škole i stvarnog života u postrojbama.

Glavni je cilj obuke kadeta pomoći im u procesu dostizanja određenih ciljeva. Obuka kadeta nije jednokratna, to je proces. Navedeno traži mentore koji će podupirati dobro i onemogućavati loše ponašanje, a također i menadžere koji će postaviti realne ciljeve i provoditi nadzor njihove realizacije.

Današnji mladi naraštaji traže da budu obučeni, a ne educirani. Problem je ako ih ne educiramo prije nego što ih obučimo. No javlja se i dodatni pritisak na vojno učilište sa zahtjevom da kadeti po završetku studija budu potpuno osposobljeni za posao koji će preuzeti bez dodatne obuke. Ovo izgleda racionalno sa stajališta OSRH, no gubi se namjena vojnog učilišta, a to je školovanje.

Tijekom osposobljavanja kadeta za prvu časničku dužnost treba voditi računa o tome da postoji razlika u percipiranju termina ZNATI KAKO i ZNATI ZAŠTO. To je razlika između časnika zapovjednika tenkovskog voda, koji mora znati voziti i gađati iz tenka i zapovijedati posadom tenka i tenkovskim vodom, i inženjera strojarstva, koji zna zašto cijev ostaje stabilizirana tijekom kretanja tenka ili zašto se koriste određeni metali u konstrukciji tenka. Iako su i ZNATI KAKO i ZNATI ZAŠTO važni u jednom trenutku, gravitacijski centar školovanja treba ostati na ZNATI ZAŠTO jer jedino on vodi prema temelju, a to je učenje promišljanja. Navedeno potkrepljuje i činjenica da kadet po završetku izobrazbe i početkom rada u postrojbi ima sposobnost fleksibilnosti za to da se po promjeni uvjeta ili opsega posla prilagodi bez dodatnih zahtjeva. Ako je samo obučen, tada je za promjenu uvjeta radnog mjesta ili opsega poslova potrebna doobuka ili doškolovanje.

HVU – OBRAZOVANJE I ZNANOST

brigadir dr. sc. Marinko Lozančić

Povijesno složen geopolitički položaj Republike Hrvatske bio je područje sučeljavanja interesa različitih središta moći te sjecište prožimanja kulturno-civilizacijskih krugova iz bližeg i šireg okružja: starogrčkog, rimskog, bizantskog, germanskog, venecijanskog, mađarskog, islamsko-turskog i balkanskog. Iz njezinog geografskog položaja, smještaja, a posebno oblika i veličine, može se iščitati burna politička i ratna prošlost, aktualne prednosti njezina razvoja i sigurnosti te projekcija budućnosti. Tako je hrvatski vojnik kroz cijelu povijest borbe za opstojnost hrvatskoga naroda kroz ratove stjecao vojna znanja, iskustva i vještine koje je prenosio kroz generacije. Znanstveno vojno nasljeđe i umijeće ratovanja posebno će doći do izražaja u povijesnim okolnostima devedesetih godina dvadesetog stoljeća kada se u uvjetima srbijanske agresije stvarala hrvatska država (Lozančić, 2009.).

Sustavna primjena vojnog znanja u procesu ostvarivanja političkoga cilja suverene hrvatske države odvijala se istodobnim ustrojavanjem i stasanjem Hrvatske vojske i Hrvatskog vojnog učilišta „Petar Zrinski”. Ratna pobjeda temeljena na postojećim znanjima značila je novo vojno iskustvo bitno sa stajališta izgradnje vojne profesije¹. U ratu stvarani vojni vođe primjenjivat će vojne spoznaje u obrambenom i osloboditeljskom ratu na svim razinama ratovanja. Njihova kreacija i inventivnost u završnim operacijama oslobođenja okupiranih područja bit će temelj vojne i političke pobjede, ali i budućeg razvoja vojne znanosti i obrazovanja na Hrvatskom vojnom učilištu. Stečene profesionalne kompetencije kroz proces obrazovanja pridonosit će uspješnosti hrvatskih pripadnika u međunarodnim vojnim misijama i operacijama u međunarodnom okružju. Sigurnosni izazovi kao interaktivna sastavnica globalnih prostorno-funkcionalnih procesa i odnosa zahtijevaju nova znanja i način razmišljanja, odnosno kulturu² koja će počivati na suradnji, povjerenju,

1 Monografija Hrvatskog vojnog učilišta Petar Zrinski, 2012.

2 Temeljni čimbenik kulture je čovjek - slobodno, razumno, svjesno i odgovorno biće, središte je sveg zbivanja u odnosu na prirodu i okoliš (Koprek, 1998.; Pozaić, 1990.). On je središnji čimbenik interakcije prirodne sredine i društva te koristi resurse radi općeg dobra, odnosno u funkciji održivog razvoja i očuvanja prirodnih i ljudskih resursnih potencijala za generacije budućega vremena kao izvora kontinuirane nove moći.

otvorenosti i transparentnosti, posebice u razmjeni znanstvenih dostignuća u funkciji opće dobrobiti čovječanstva. Članstvo u EU-u i NATO-u donosi obvezu razvoja civilno-vojnih odnosa na planu znanosti i obrazovanja te povezivanja u sustave saveznika u funkciji kompatibilnosti i interoperabilnosti, a u svrhu ostvarivanja zajedničkih interesa. Iskustva Domovinskog rata doprinos su razvoju posebice vojnih znanosti. Međutim, rat za samostalnost hrvatske države puno je više od toga. Domovinski rat je nacionalna vrednota i temelj oblikovanja nacionalnih interesa, izvor nacionalne snage te zajednička vrijednost zapadnih integracija kojima Hrvatska u kulturno-civilizacijskom kontekstu pripada.

Hrvatska vojna znanost u kontekstu srbijanske agresije

Obrana od srbijanske agresije devedesetih godina dvadesetog stoljeća temeljena je na snazi hrvatskog naroda. Bila je to ujedno i prigoda za ostvarenjem povijesnih težnji za hrvatskom državom u funkciji ostvarivanja nacionalnih interesa. Uspješnost obrane, a ujedno i oslobođenja u uvjetima agresije, imalo je bitno određenje u vojnoj snazi i moći čiji su izvori vezani za nacionalnu težnju, ali i vojnu sposobnost temeljenu na znanju, iskustvu i vještinama.

Naime, geostrategijski cilj agresora – osvajanjem istočnog i južnog hrvatskog kraka teritorijalno amputirati Republiku Hrvatsku – odredio je vojnu strategiju presijecanja hrvatskog nacionalnog prostora. Time bi kroz srbijanski nadzor i upravljanje prostorno-funkcionalnim procesima bila ugrožena njezina teritorijalna cjelovitost te stavljen pod nadzor i upravljanje razvoj njene potencijalne snage i moći. Agresor je planom munjevitog manevra imao za cilj brzim prodorom manevarskih, poglavito oklopno-mehaniziranih snaga, osvojiti istočnu Slavoniju, potisnuti Hrvatsku s Dunava te se spojiti sa snagama koje su iz smjera Okučana namjeravale presjeći Hrvatsku. Time bi se stekli povoljni vojni uvjeti okupacije istočnog dijela Hrvatske (Kadijević, 1993.; Lozančić, 2007.).

Istodobno, plan osvajanja hrvatske obale agresor je u velikoj mjeri temeljio na obliku uskog obalnog pojasa koji se sužava prema krajnjem jugu. Obrana krajnjeg juga, nedostatkom otočnog prstena, bila je još složenija jer je onemogućavala potrebnu dubinu vrlo značajnog dijela hrvatskog ratišta, Južnog bojišta. Plan presijecanja u dolini Neretve, šibenskom i zadarskom području, bio je u funkciji brze okupacije hrvatskog juga. Spajanje srbijanskih snaga na Ličkom bojištu značio bi okupaciju i primorske Hrvatske. Nastavak sinkroniziranog i koordiniranog vojnog pohoda agresora sa dva hrvatska kraka, odnosno plan spajanja snaga JNA, imao je krajnji vojni cilj – granicu Slovenije,

odnosno okupaciju hrvatskog teritorija kao najvažniju pretpostavku ostvarenja političkog cilja teritorijalnog proširenja Srbije i njezinog međunarodnog priznanja.

Upravo u uvjetima oslobađanja i obrane od agresora nastajala je i stasala Hrvatska vojska u jedinstvenom procesu stvaranja hrvatske države.

Vojno znanje i obrazovanje u funkciji narastanja snage Hrvatske vojske

Sukladno povijesnom nasljeđu, hrvatski vojni odgovor na agresiju u procesu ostvarenja hrvatske države imao je neraskidivu vezanost na povijesno hrvatsko vojno nasljeđe, odnosno na ukupnu civilizacijsku akumuliranost vojnih znanja i iskustava, posebice europskog prostora koje je kroz stoljeća bilo u žiži ratnih događanja, a u kojima je sudjelovao i hrvatski vojnik. Tijekom Domovinskog rata Hrvatska vojska, sudjelujući u nametnutom ratu, imala je povijesnu prigodu izravnog ratovanja za svoju državu i hrvatske nacionalne interese i u tom procesu stasati u suvremenu vojnu silu.

U prvoj fazi agresije, na ratištu određenom srbijanskom vojnom ekspanzijom na prostoru bivše države, plan hrvatskog vojnog angažmana bio je zaustaviti ratni pohod te stvoriti uvjete narastanja sposobnosti kako bi se ostvario krajnji cilj – poraz vojne strategije protivnika (Domazet, 1997.). Time se dobilo na vremenu i stvorili su se uvjeti za narastanje vojne snage u procesu sustavne implementacije vojnih znanja i njihove primjene u procesu organiziranja, opremanja, razmještanja i raspoređivanja snaga te pripreme budućih vojnih osloboditeljskih operacija. Početni vojni angažmani, odnosno borbena djelovanja na razini taktičkog ratovanja prerastala su u učinkovito upravljanje na operativnoj razini. Ustrojavanje operativnih zapovjedništava, odnosno Glavnog stožera u rujnu 1991. pridonijet će strategijskom narastanju snaga i njihovoj sposobnosti zajedničkog borbenog djelovanja na operativnoj razini (Barić i sur., 2003.) .

Vojna znanja i iskustva, vojna obučenost i umijeće predstavljat će, dakako uz nacionalni motiv, temelj budućih vojnih uspjeha, odnosno ukupne vojne pobjede. U tom kontekstu sustav školovanja imao je primarnu zadaću podizanje vojnih sposobnosti, odnosno profesionalnih kompetencija ljudskih resursa za pripremu, organizaciju i provedbu borbenih operacija na ratištu.

Tako je, prema potrebama na ratištu, a u kontekstu sustavnog organiziranja i ustrojavanja Hrvatske vojske školovanje započelo već u listopadu 1991. godine provedbom kratkih tečajeva za pripadnike Zbora narodne garde koji su uglavnom dolazili s bojišta te se nakon provedenog školovanja vraćali u

svoje postrojbe. Časnički centar, ustrojen u prosincu 1991. godine, prerast će u Hrvatsko vojno učilište „Petar Zrinski” (HVU), središte hrvatskog vojnog znanja i obrazovanja, na kojem će se razvijati institucionalni oblici školovanja. Također je na HVU-u početkom 1992. ustrojena i Dočasnička škola (Hrastović i sur., 2008.).

Sukladno potrebi za vojnim sustavom znanja i njegovim prenošenjem kroz sustav obrazovanja, a u funkciji primjene na ratištu, nastavljen je proces organizacije i institucionalizacije školovanja na taktičkoj razini, ustrojavanjem granskih učilišta za potrebe Hrvatske ratne mornarice i Hrvatskog ratnog zrakoplovstva i protuzračne obrane. Potreba za pripremom i provedbom operacija na operativnoj razini ratovanja te znanjem i iskustvima za strategijske profesionalne vojne kompetencije, sustav vojnog obrazovanja dobiva i svoj institucionalni oblik ustrojavanjem škole na operativo-strategijskoj razini, Zapovjedno-stožernu školu „Blago Zadro” (ZŠŠ), 1993. godine.

Procesom interakcijskog razvoja vojnih znanosti i obrazovanja te narastanja Hrvatske vojske, civilno-vojne operacije dobivaju obilježja operacija različitih razina. Istodobno, srbijanski stratezi strategijom realne prijetnje (srb. *realne pretnje*) teže zadržati zauzeti prostor planiranom namjerom djelovanja vatrenim udarima, posebno topničkim i raketnim sustavima po vitalnim hrvatskim objektima. Bit strategije realne prijetnje planirana je odmazda u očekivanju konačnog poraza, posebno po urbanim središtima bez obzira na moguće civilne žrtve i razaranja (Radinović, 1993.).

Srbijanska strategija realne prijetnje temeljena je na izduženom, ali razvučenom obliku teritorija, teško branjivom u inačici napadnih operacija na njene izdužene krakove. Međutim, agresor je zanemario čitav niz hrvatskih prednosti, posebice značaj snage nacionalne svijesti i identiteta u borbi za opstanak i vitalne nacionalne interese. Narastanja hrvatskih vojnih snaga te ukupne državne moći, a posebice narastajuća kvaliteta vojnih, obrambenih, sigurnosnih, ali i ostalih interaktivno povezanih interdisciplinarnih znanja i sposobnosti nacionalnog znanstvenog sustava, bili su u trendu stalnog rasta. S druge strane, sinergija prostorne i borbene moći agresora na ukupnom ratištu bit će strategijski sve nepovoljnija, a ukupni slom strategije agresora sve realniji ishod. Kordinacija i sikronizacija obrambenih i osloboditeljskih operacija na jedinstvenom ratištu izloženom srbijanskoj agresiji upravo će ga dovesti pred vojni i politički slom, ne samo na hrvatskom bojištu, na kome će biti poražen, već i na ostalom dijelu ratišta. Hrvatski odgovor u uvjetima okupiranog dijela teritorija imao je za cilj osigurati prostorno-funkcionalne procese na cjelovitom

geografski složenom nacionalnom prostoru. Oslobođanje strategijskih koridora, odnosno razvojnih osovina nije imalo samo gospodarsko značenje. Ono je u uvjetima vojne operacije bila vojno-geografska pretpostavka oblikovanja operacijske osnovice za primjenu odgovarajućeg manevra u završnim operacijama oslobođanja. Istodobno, pomicanje bojišnice bilo je u funkciji zaštite hrvatskih gradova od planirane odmazde agresora. U tom kontekstu izabrana je doktrina postupnog nastupanja. U faznom približavanju krajnjem vojnom cilju provedene su operacije: *Miljevci, oslobođanje hrvatskog juga, Maslenica i Medački džep*.

U navedenom razdoblju međuoperacijskih stanki, a u funkciji priprema završne operacije, nastavljen je proces organizacije i opremanja hrvatskih oružanih snaga, a poseban naglasak bio je na obuci i školovanju. Upravo ZSS bila je najviša vojna škola koja je ishodima učenja pridonosila kompetencijama časnika za sve tri razine ratovanja, a posebice operativnu i strategijsku. Premda je vojna znanost u potpori obrazovanja bila primarna, bitan značaj imala su i ostala interaktivno povezana područja, a posebice područje sigurnosti i obrane. Kompetencije temeljene na znanjima, umijeću, povijesnim iskustvima, a posebice onima vezanima za proteklo razdoblje Domovinskog rata, bile su u funkciji pripreme vojnih vođa za završne operacije u strategijskom okružju. Tako će stečene kompetencije pridonositi razvoju strategijskog razmišljanja polaznika osposobljenih oblikovati i u praksi provoditi strategiju, a posebice njenu vojnu komponentu u nacionalnom, ali i u međunarodnom okružju. Pritom odabir polaznika sa strategijskim darom, koji su se na ratištu pokazali kao vođe, dobiva posebno značenje. Znanje, obogaćeno empirijskim kompetencijama ratnog umijeća, uz kognitivne sposobnosti vojnih vođa, imat će primarno značenje za strategijsko intuitivno odlučivanje. Upravo je interaktivna veza vojnog obrazovanja i znanja temeljenog na znanosti te njegova primjenjivost u ratnim uvjetima temeljni doprinos Hrvatskog vojnog učilišta Domovinskom ratu, što će se posebno potvrditi u završnim operacijama

Operacija *Bljesak* najava je završne operacije. Ona je primjer uspješne provedbe civilno-vojne operacije kao sastavnice operacije na bojištu. Njena provedba ostavit će visok dojam u euroatlantskom okružju kojem je Republika Hrvatska težila. To je razdoblje provedbe programa MPRI-DTAP započetog u ožujku 1995., koji će u daljnjem razvoju vojnog obrazovanja znatno utjecati na promjenu načina promišljanja, organizaciju i provedbu sustava slijedno rastuće izobrazbe i uspostavu sustava borbeno usredotočene obuke. Hrvatska vojska otpočela je pripreme završne operacije po načelima nauka (doktrine) *zračno-kopnene bitke*, suvremene organizacije (profesionalni sastav,

namjensko moduliranje snaga) i vojnih doktrina, dakako, poštujući određene specifičnosti s obzirom na iskustva u prethodnim fazama Domovinskog rata (Barić i sur., 2003.). *Oluja* je pokazatelj dosegne razine vojnih znanja i iskustava, ali i njihove razmjene kroz razvijanje sustava međunarodne vojne suradnje, posebice s članicama NATO saveza.

HVU u euroatlantskom i europskom integracijskom kontekstu

Globalnoj moći utemeljenoj na gospodarskom, geopolitičkom i vojnom čimbeniku, visokom stupnju informatizacije i znanja te suvremenim tehnologijama, prijete sve širi spektar sigurnosnih prijetnji i ugroza. Navedeno zahtijeva globalni sustav zajedničke sigurnosti te integriranu uporabu vojnih sposobnosti kao sastavnog dijela ukupnih nacionalnih i savezničkih moći (Gore, 1992.). Razvoj vojnih sposobnosti te njihovo umreženo združivanje s ostalim segmentima moći mora osigurati učinkovit udar po protivniku u svakom trenutku i svakom dijelu globalnog prostora. Preventivno djelovanje, najčešće po nevidljivom neprijatelju, zahtijeva novi istraživački pristup u području vojnih i sigurnosnih znanosti. Tako će sredstva povećanog vojnog proračuna, u skladu s transformacijom ciljeva, biti usmjerena na promjenu veličine i strukture snaga, nova znanja i vojne tehnologije, obrazovanje kadrova, s osobitim ciljem postizanja novog načina razmišljanja i potpuno novoga načina ratovanja (Rumsfeld, 2002.). U kontekstu navedenog, u procesu daljnjeg razvoja vojnog školstva na strategijskoj razini vojnog obrazovanja, ustrojava se Ratna škola „Ban Josip Jelačić” (RŠ), 1998. godine, dok će ZŠŠ postati škola operativnog umijeća.

Sve veće značenje stranih jezika u procesu sve intenzivnije komunikacije s međunarodnim okruženjem u sklopu europskog i euroatlantskog integracijskog procesa rezultirat će osnivanjem Škole stranih jezika. Tako će uz postojeća stečena znanja i umijeća, u uvjetima članstva u NATO-u, pripadnici hrvatskih Oružanih snaga uspješno sudjelovati u operacijama potpore miru, kao i u vježbama, i na nacionalnoj i na međunarodnoj razini (Šundov, 2016.).

Kako bi Oružane snage mogle odgovoriti izazovima vremena u uvjetima kada su sigurnosne prijetnje interaktivna sastavnica prostornih procesa i odnosa, znanstvena istraživanja postaju sve značajniji izvor snage djelovanja i u fazi prevencije i u njihovoj pojavnosti. Razvoj interakcije znanosti i obrazovanja u procesu cjeloživotnog učenja u izravnoj je funkciji razvoja profesionalnih kompetencija te pridonosi intelektualnoj interoperabilnosti i agilnosti te primjeni vojnih spoznaja u cjelokupnom rasponu vojnih operacija u strateškom

okružju rata i mira. Razvoj partnerskih odnosa s obrazovnim institucijama u drugim zemalja NATO-a i EU-a pretpostavka je stjecanja zahtijevanih sposobnosti koje će pridonijeti učinkovitom razvoju obrambenog sustava i ispunjavanju njegovih temeljnih misija i zadaća.

Daljnji razvoj znanosti i obrazovanja u Oružanim snagama primarno će ovisiti o stupnju integracije sa sveučilišnom zajednicom i u tom kontekstu transformacije HVU-a u visokoobrazovnu i znanstvenu ustanovu. Njegova akreditacija i integracija u sveučilišnu zajednicu omogućit će veći zamah razvoju znanstvene djelatnosti u znanstvenom polju Vojno-obrambene i sigurnosno-obavještajne znanosti i umijeća unutar interdisciplinarnog područja te razmjenu znanstvenih spoznaja u interakciji s ostalim znanostima. Razvoj znanosti, standardi i mjerila kvalitete razvoja nastavnih programa te kriteriji stasanja nastavnog osoblja kroz proces transformacije bitno pridonose civilno-vojnim odnosima, odnosno otvaranju vojne organizacije prema civilnom sektoru. Otvorenost i transparentnost znanstvenog sustava bitan je uvjet nesmetanom protoku znanstvenih spoznaja u umreženoj nacionalnoj moći u procesu ostvarivanja nacionalnih interesa kroz strategiju i njene funkcionalne sastavnice.

Znanost se ne može svesti na nacionalne okvire. Znanstvene spoznaje, teorije, zakoni, zakonitosti i metode moraju biti dostupni svima (Zelenika, 2000:66). Njena je svrha boljitak, blagostanje i sigurnost prostorno sve povezanijeg čovječanstva bez vremenskih ograničenja. Sustav vojnog obrazovanja i znanosti, transparentan i kompatibilan s civilnim sustavom visokog obrazovanja na nacionalnoj i međunarodnoj razini, posebno EU-a i NATO-a, kroz proces stalnog vrednovanja osigurava transfer znanosti te mobilnost nastavnika i studenata (kadeta, polaznika...). Tako znanost u procesu stvaranja vojne profesije pridonosi kreativnosti i invenciji, odnosno stasanju vođa sa skupom kompetencija, znanja umijeća za upravljanje u neizvjesnom, složenom strategijskom okružju na svim razinama ratovanja. Hrvatsko vojno učilište u svom daljnjem razvoju, kao sveučilišna sastavnica ili samostalno sveučilište, ima ključnu ulogu u procesu oblikovanja strategije, odnosno njene vojne funkcionalne sastavnice te njihove provedbe u ostvarivanju nacionalnih interesa i ciljeva.

ZAKLJUČAK

Empirijske spoznaje u procesu kreativnog strategijskog razmišljanja slobodnog uma hrvatskog časnika imale su posebno značenje za primjenu znanstvenih spoznaja tijekom srbijanske agresije, a sustav nacionalnih vrednota bio je izvor snage Domovinskog rata u procesu ostvarenja cilja – hrvatske države. Stečena ratna empirija doprinos je vojnoj znanosti na kojoj su se kroz obrazovni sustav na Hrvatskom vojnom učilištu razvijale profesionalne vojne kompetencije. Znanstveno i stručno vojno nasljeđe iz razdoblja nacionalne ratne pobjede temelj je znanja, vrijednosnog sustava i obrazovanja današnjih, ali i budućih naraštaja pripadnika Oružanih snaga. Kao interaktivna silnica vrijednosnog sustava koja prožima nacionalni sustav znanja i obrazovanja, temelj je kreativnom i inventivnom oblikovanju nacionalnih interesa te izvor nacionalne snage i moći u ostvarivanju strategijskih ciljeva u okružjima rata i mira.

U današnjim globalnim prostorno funkcionalnim procesima i odnosima sve povezanijeg i zavisnijeg svijeta znanje, obrazovanje i umijeće primjene znanstvenih dostignuća postaje sve važnije u sustavu razvoja vojnih i nacionalnih sposobnosti. Stasanje strategijskih vojnih vođa u tom kontekstu ima primarno značenje u interakcijski povezanom civilno-vojnom području na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Integracija znanstvenog i obrazovnog civilno-vojnog sustava na nacionalnoj te na razini EU-a i NATO-a osigurava protok znanstvenih dostignuća te njihovu primjenu u svim strategijskim okružjima. U tom kontekstu HVU „Dr. Franjo Tuđman”, kao buduća sveučilišna sastavnica ili samostalno sveučilište kroz vojni obrazovni sustav treba osigurati proces stvaranja vojne profesije kao uvjet primjene znanosti i umijeća. Profesionalne vojne kompetencije uvjet su stasanja vojnih vođa te pridonose njihovoj kreativnosti i invenciji upravljanja u neizvjesnom i složenom strategijskom okružju.

Poseban je doprinos daljnjem stasanju HVU-a te njegove obrazovne i znanstvene misije članstvo Republike Hrvatske u NATO-u i EU-u. U tom kontekstu, njegova akreditacija u okviru nacionalne i europske obrazovno-znanstvene integracije važan je uvjet razvoja sigurnosno-obrambenog sustava, odnosno HVU-a kao buduće matične vojne znanstvene ustanove. Domovinski rat, u tom kontekstu, nije samo empirija, već nacionalna vrednota koja je temeljna odrednica u oblikovanju nacionalnih interesa, tj. izvor nacionalne snage i moći.

LITERATURA

- Barić, R., Barišić, A., Mareković, M. 2003. *Hrvatska vojska u eri globalizacije politike*. Defimi. Zagreb. 283.
- Domazet, D. 1997. *Kako je pripremana agresija na Hrvatsku ili preoblikovanje JNA u srpsku imperijalnu silu*. Hrvatski vojnik, 26. Zagreb.
- Gore, A. 1992. *Earth in the Balance*. Boston. Houghton Mifflin.
- Kadijević, V. 1993. *Moje viđenje raspada - vojska bez države*. Politika. Beograd. 166.
- Hrastović, I., Nazor, A., Vukelić, I., Jug, D., Buklijaš, M. 2008. *Hrvatsko vojno učilište u Domovinskom ratu*. HVU. Zagreb.
- Koprek, I. 1998. *Suvremeni čovjek i kriza vrednota*. Bogoslovska smotra, Vol. 67, No. 2-3. Zagreb. 237–249.
- Lozančić, M. 2007. *Strategijski kontekst obrane Vukovara*. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar – biblioteka Zbornici, knjiga 33. Zagreb. 43–73.
- Lozančić, M. 2009. *Sigurnosni izazovi za Republiku Hrvatsku u euroatlantskom geostrategijskom kontekstu*. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar – biblioteka Zbornici, Zagreb. 33–51.
- Pozaić, V. 1990. *Ekologija, Obnovljeni život*. Vol. 45, No.4. Zagreb. 243–252.
- Radinović, R. 1993. *Strategija realne pretnje*. Vojska krajine.
- Rumsfeld, D. H. 2002. *Transforming the military*, Foreign Affairs, May/June.
- Šundov, M. 2016. *Za koji mjesec napokon stižu Kiowa Warriors*, Slobodna Dalmacija. (16. travnja 2016.)
- Zelenika, R. 2000. *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela*. Treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje. Ekonomski fakultet u Rijeci. Rijeka.
- Monografija Hrvatskog vojnog učilišta Petar Zrinski*. 2012.

ULOGA HVU-a U TRANZICIJI HRVATSKE VOJSKE IZ RATNE U MIRNODOPSKU VOJSKU

umirovljeni general zbora dr. sc. Josip Lucić

Na početku bih svakako podsjetio na širi kontekst unutar kojega možemo sagledati i sve uzroke i razloge nastanka Hrvatskoga vojnog učilišta. Kraj osamdesetih i početak devedesetih godina prošlog stoljeća obilježile su velike demokratske promjene u Europi, kada su nestajale velike državne tvorevine i rađale se nove države.

Mirnim putem su se razišle sastavnice SSSR-a ili Čehoslovačke, a pucale su veze i između bivših republika bivše Jugoslavije. Hrvatska se polako rađala kao samostalna država na čelu s dr. Franjom Tuđmanom. Posve sam siguran da s odmakom od 25 godina možemo reći kako je bila izvanredna sreća što je vojnik postao predsjednikom Republike Hrvatske.

U to vrijeme Hrvatska nema vojsku. Bilo je to vrijeme kada su postojale dvije države. Jedna je država bila u nestajanju, a druga u nastajanju. U tom je vremenu jugoslavenska armija gubila državu, a Hrvatska je nije imala. Bilo je to užasno složeno i zahtjevno vrijeme u kojem je trebalo iznaći prave načine da bi se došlo do ovoga što danas imamo. Podsjetio bih da se tada cijeli obrambeni sustav oslanjao na policijske snage i polako se, formiranjem Zbora narodne garde, postupno transformirao u odgovarajuće oružane snage. Zbog tih se razloga u tom razdoblju, nazovimo ga razdobljem *prijelaznih oružanih snaga* (1990. i početak 1991.), sustav školovanja i obuke dragovoljaca koji su se javili u oružane postrojbe oslanjao na policijsku akademiju.

Nakon oružanih događanja u Pakracu i Plitvicama u ožujku te u Borovu Selu u početku travnja, predsjednik Tuđman poziva nas zapovjednike specijalnih postrojba i vrlo jasno i odlučno nam nalaže da moramo stvoriti vojsku jer je vojska u okolnostima kakve su tada bile, jedina sposobna stvoriti i obraniti državu. Tada je zapravo započeo proces osnivanja brigada Zbora narodne garde, koji je i javno potvrđen postrojanjem brigada Zbora narodne garde 28. svibnja 1991. godine u Kranjčevićevoj ulici u Zagrebu.

Malobrojni tim školovanih časnika

Već u trenutku postrojavanja u Kranjčevićevoj, specijalne postrojbe naših oružanih snaga raspoređene su na niz kriznih žarišta na kojima je bila aktivna oružana pobuna potaknuta izvan Republike Hrvatske. Na tim kriznim područjima oficiri sigurnosti JNA, kao i umirovljene strukture JNA, naoružavaju lokalno srpsko stanovništvo i pripremaju pobunu. Ti su procesi tekli vrlo brzo, snažno i intenzivno.

Na čelu naših oružanih snaga u to je vrijeme bio general Martin Špegelj s malobrojn timerom školovanih časnika. Pretežno je to bila dragovoljačka struktura s neznatnim brojem vojno školovanih i obučenih koji su bili sposobni voditi i zapovijedati.

Počinju oružani sukobi s naoružanim terorističkim skupinama i svojevrsan hladni rat s JNA, koja praktički pod okupacijom drži cijelu Republiku Hrvatsku jer su sve vojarne u njihovim rukama. Podsjetio bih da su se pripadnici naše specijalne policije u toj situaciji pripremali za miroljubivo rješavanje krize jer je državno vodstvo Republike Hrvatske još od 1990. godine zagovaralo miran i dogovorni put razlaza iz jugoslavenske federacije. Međutim, danas, sagledavajući sve događaje iz toga vremena i ponašanja glavnih aktera, odgovorno možemo tvrditi da je JNA najodgovornija za krvoprolića i ratna razaranja koja su tada uslijedila. Pred posve izglednim gubitkom svoje države, JNA je prihvatila Miloševićevu politiku kako bi sačuvala bilo kakvu državu. Ubrzo se pokazalo da su procjene jugoslavenskih generala bile posve pogrešne jer niti je Jugoslavija mogla opstati niti je Miloševićeva ideja mogla opstati. Jednostavno, proces nastajanja novih samostalnih država, među kojima i Republike Hrvatske, bio je neminovan.

Postrojbe Zbora narodne garde i specijalne policije, kao i druge dragovoljačke postrojbe izlaze na bojišta u situaciji kad još nije postavljena crta bojišta i dolazi do krvavih sukoba. Već u sredini kolovoza 1991. Prva gardijska brigada izlazi na prostor zapadne Slavonije, a prije je već bila na prostoru istočne Slavonije.

Ove su činjenice važne zbog toga što su desetine tisuća pripadnika dragovoljačkih postrojba stekle ratno iskustvo znatno prije nego što je utemeljen Časnički centar (1991.) za školovanje. Kao zapovjednik Prve gardijske brigade moram istaknuti to tragično iskustvo jer je do ustrojavanja Centra samo u Prvoj gardijskoj brigadi poginulo 119 pripadnika i više ih je od 300 ranjeno, a ratovali su na svim bojišnicama u Republici Hrvatskoj.

Sustav slijednog vojnog obrazovanja

Nakon što je utemeljen Centar, započeo je jedan vrlo složen proces jer pripadnici naših oružanih snaga dolaze s ratišta kako bi se dodatno i teorijski obučili za vođenje i zapovijedanje. Tadašnji predavači bili su u vrlo delikatnoj poziciji jer moraju predavati ljudima koji su već bili u ratu, a većina predavača nikada nije bila u ratu. Bila je to za predavače i psihološki i pedagoški zahtjevna zadaća, a oni su kao stariji i iskusniji pronašli načine i metode kako smiriti i vojnički educirati sve te mlade ljude koji su na školovanje došli s bojišta. Tako je počeo proces organizirane izobrazbe i obuke, a vrlo se brzo, još u vrijeme Domovinskog rata, etablirao sustav slijednog vojnog obrazovanja kroz Dočasničku, Časničku i Zapovjedno-stožernu školu, da bi se 1998. godine kompletirao i utemeljenjem Ratne škole „Ban Josip Jelačić”.

Kao značajno u ovome procesu istaknuo bih promjenu svijesti naših ljudi. Od 1991. do sredine 1992. godine 200 000 naših ljudi bilo je u odorama s hrvatskim znakovljem. Mirnodopska svijest u tom se procesu i u tome razdoblju transformirala u ratnu svijest. U to vrijeme postoje dva organizirana programa. Prvi je program vođenja i zapovijedanja, tj. program ustrojavanja ljudskih potencijala koje provodi Ministarstvo obrane i Glavni stožer, te program potpore tom programu, koji provodi Hrvatsko vojno učilište.

Zanimljivo je podsjetiti da su dočasnici i časnici ispočetka odbijali ići na školovanje, zapravo točnije: odbijali su napustiti svoje ratne postrojbe i bojišnicu pa smo, dobro se sjećam, morali vrlo taktično objašnjavati da je njihovo ratno iskustvo nužno dopuniti i drugim važnim vojnim spoznajama koje će itekako dobro poslužiti kada se vrate u svoje postrojbe. No, kad je izobrazba krenula, moram priznati da je taj sustav počeo iznenađujuće dobro funkcionirati. Bila je to ispočetka i pomalo paradoksalna situacija jer je teorijska nastava podrazumijevala sve vojne grane, a Hrvatska vojska u tom je trenutku praktično bila pješačka vojska s lakim pješačkim naoružanjem: nije imala ni topništva ni oklopništva ni borbenih letjelica. Jedino je Hrvatska ratna mornarica imala na raspolaganju tridesetak ratnih brodova.

Zaključno bi se, dakle, moglo reći da Hrvatsko vojno učilište kasni za procesima jer je s početkom sustavne izobrazbe Hrvatska vojska već imala oko 200 000 vojnika koji su svoja prva vojnička iskustva stjecali na ratištu, a ne u učionicama i obučnim poligonima. U vrijeme potpisivanja primirja u 1992. godini ta, pretežno dobrovoljačka, Hrvatska vojska već je zaustavila agresiju, a potkraj 1991. oslobođen je velik dio zapadne Slavonije. Nije to bila i jedina

oslobodilačka operacija u tome razdoblju, a valja podsjetiti da su već tada postojali planovi za pet napadnih operacija i oslobađanje hrvatskih teritorija. Primirje je odgodilo te planove, no s druge je strane omogućilo da se pripadnici Hrvatske vojske posvete sustavnoj vojnoj izobrazbi i obuci.

Bilo je to vrijeme i kad smo postali svjesni i odlučni u stavu da je zaustavljanje agresije samo prvi korak te da Hrvatsku treba što prije osloboditi u njezinim međunarodno priznatim granicama. Za tu zadaću morali smo stvoriti učinkovite oružane snage, obučene i dobro naoružane. U tom je razdoblju Hrvatsko vojno učilište, tj. sustav izobrazbe i obuke pokazao svoju učinkovitost i imao značajan udjel u uspješnoj pripremi brojnih manjih akcija i operacija, da bi 1995. u završnim oslobodilačkim operacijama, zajedno s drugim sastavnicama Hrvatske vojske i hrvatskoga političkog vodstva pokazao svoje najviše domete. Zahvaljujući izvrsnoj obučenosti i opremljenosti Hrvatske vojske, predsjednik Tuđman mogao se s mnogo više odlučnosti postavljati prema međunarodnoj zajednici, s jasnim stavom da je Hrvatska sa svojom vojskom spremna osloboditi okupirane teritorije bez obzira na neke rezerve koje je imala međunarodna zajednica.

S današnje povijesne distance moglo bi se reći da je to vojno-državničko umijeće predsjednika Tuđmana bilo izvanredno. No, isto tako, s ove vremenske točke valja odati priznanje i Hrvatskome vojnom učilištu i njegovim velikim zaslugama za izvrsnu izobrazbu i obuku koje je pružilo brojnim dočasniciima i časnicima, od najnižih do najviših zapovjednih dužnosti.

U ovome kontekstu valja odgovoriti i na neke zlonamjerne i potencijalno opasne teze o naravi ratnog djelovanja Hrvatske vojske koje dolaze iz pojedinih međunarodnih krugova nakon uspješno okončanog Domovinskog rata, teze o građanskom ratu i zločinima. Nasuprot tim tvrdnjama, Domovinski rat veličanstveni je plod hrvatskog naroda. Nadalje, kolateralne žrtve koje su se događale kao posljedice ratnih djelovanja, uzmemo li kao referencu ratove koji su se vodili nakon Domovinskog rata, posve su zanemarive. No paradoksalno, količina i težina optužbi prema Hrvatskoj vojsci, apsurdno je velika. Činjenica je, međutim, da je Hrvatska vojska i zapovjedna struktura Hrvatske vojske, zahvaljujući i edukaciji na Hrvatskome vojnom učilištu, ratovala u okvirima međunarodnoga ratnog prava.

Vojnički besprijekornom izvedbom oslobodilačkih operacija Bljesak i Oluja ne zaustavlja se razvoj Hrvatskoga vojnog učilišta nego je ono kontinuirano motor razvoja Hrvatske vojske. Dok se zapovjedna struktura vojske tijekom rata bavila organizacijom narastanja vojske, njezinim razmještajima i opremanjem, a u

poraću njezinim mirnodopskim ustrojem, veličinom i rasporedom, Hrvatsko vojno učilište sve učinkovitije obavlja svoje edukacijske zadaće. U prvih deset godina djelovanja Hrvatsko vojno učilište pružilo je različite oblike izobrazbe i obuke za više od 20 000 časnika i dočasnika. Tako velik broj polaznika izuzetno je snažno djelovao na učinkovitost, izgled i ponašanje naše vojske.

Središte informatičke edukacije

Po završetku Domovinskog rata Hrvatsko vojno učilište ostvaruje kontakte s brojnim europskim državama, analizirajući vojno-učilišne programe, prije svega susjednih srednjoeuropskih država jer se u mirnodopskim uvjetima postavljaju nove zadaće. Zahtjev koji je tada postavljen glasi: rat je završen i Hrvatska vojska mora se izgraditi u modernu mirnodopsku vojsku koja mora razviti dočasničku i časničku strukturu te komunicirati s partnerima iz inozemstva. To je značilo osposobiti našu dočasničku i časničku strukturu za komunikaciju na stranim jezicima i služenje informatičkim znanjima. Hrvatsko vojno učilište snažno razvija svoju školu stranih jezika u Zagrebu, Osijeku i Splitu. Intenzivna je edukacija iz engleskog jezika, a nešto manje intenzivna iz njemačkog, francuskog i talijanskog jezika.

Kao zapovjednik Hrvatskoga vojnog učilišta bio sam najodgovorniji za provedbu projekta II. svjetskih vojnih igara. Iskoristio sam prigodu i više od stotine PC-ja koji su nabavljeni za Vojne igre, zadržao na Hrvatskome vojnom učilištu kada su Igre završile. Na taj smo način, uspostavljanjem informatičkih učionica, započeli informatizaciju HVU-a. Hrvatsko vojno učilište postalo je središte informatičke edukacije za osoblje Ministarstva obrane RH i Glavnog stožera OSRH.

Kada danas, s ovoga vremenskog odmaka, sagledamo povjesnicu Hrvatskoga vojnog učilišta, posve sigurno i argumentirano možemo ustvrditi da je Hrvatsko vojno učilište od prvih dana svoga utemeljenja pa sve do danas, ne samo ispunilo danu ulogu nego je odradilo i jednu izvanrednu zadaću. Vrhunac te predanosti, stručnosti i stalnog podizanja edukacijsko-obučnih standarda zacijelo je ulazak Hrvatske u NATO. Hrvatska je svoje visoke vojne standarde, koji su postali kompatibilni s NATO standardima, prije svega postigla zahvaljujući Hrvatskome vojnom učilištu.

Stoga sam ovdje i sada, 25 godina od utemeljenja Učilišta, kada vidim što se i kako i u kojim suvremenim uvjetima educira i obučava u Hrvatskome vojnom učilištu – posebice kada vidim stotine mladih kadeta koji su budući časnici naše vojske – izuzetno ponosan na sve što smo zajedno postigli.

NOVI PRISTUP IZOBRAZBI NA HRVATSKOM VOJNOM UČILIŠTU „DR. FRANJO TUĐMAN”

brigadir prof. dr. sc. Dario Matika

Ključni izazov u pogledu novog pristupa izobrazbi pred kojim se nalazi Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman”, prema mišljenju autora ovog članka, njegov je ulazak kao znanstveno-nastavne i visokoobrazovne ustanove u Europski prostor visokog obrazovanja (engl. *European Higher Education Area, EHEA*). Nadalje, izazov je partnerstvo među institucijama visokog obrazovanja unutar Sveučilišta u Zagrebu i Sveučilišta u Splitu, profesora, nastavnika i drugih zaposlenika tih ustanova, i studenata, polaznika i kadeta kao partnera u procesu osiguravanja, ostvarivanja i provjere kvalitete izlaznih ishoda (engl. *Learning Outcomes*) na Hrvatskome vojnom učilištu (HVU). Polazeći od navedenoga, tri su važna prioriteta pred čijom se realizacijom HVU nalazi, a to su: a) sustav akademskog stupnjevanja unutar HVU-a, b) osiguranje kvalitete kurikula (nastavnih planova i programa) prema kojima se održava nastava na HVU-u i c) priznavanje stečenih stupnjeva i razdoblja školovanja na HVU-u koji su se ostvarili kroz Časničku školu, Naprednu časničku školu, Zapovjedno-stožernu školu i Ratnu školu, kao i Središta za strane jezike „Katarina Zrinska”.

U tom kontekstu osjeća se, prema mišljenju autora, potreba za većom razmjenom iskustava i znanja kako bi se povećale institucionalne mogućnosti Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman” na način kako to predviđa Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju odnosno Zakon o osiguranju kvalitete u znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, u okvirima akademskih vrijednosti i načela.

Prioriteti razvoja

Kako je u uvodu spomenuto, tri su prioriteta razvoja: sustav akademskog stupnjevanja unutar HVU-a, osiguranje kvalitete kurikula HVU-a i priznavanje stečenih stupnjeva i razdoblja školovanja na HVU-u. U nastavku će se o svakom spomenutom prioritetu pobliže dati odgovarajuće napomene.

Nužno bi bilo uvesti sustav akademskog stupnjevanja kroz tri ciklusa: preddiplomski, diplomski i poslijediplomski specijalistički studij. Jednako tako važno bi bilo da više od polovice studenata koji studiraju na HVU-u bude upisano na takve studijske programe koji proizlaze iz prije spomenutih ciklusa. Osim toga, potreban je bolji dijalog između različitih sudionika i partnera kako bi se povećale mogućnosti zapošljavanja studenata s kvalifikacijom dobivenom na HVU-u na odgovarajuća radna mjesta i u državnim i javnim službama, i privatnom sektoru.

Polazeći od nacionalnog okvira kvalifikacije važno bi bilo osigurati komplementarnost akademskog sustava obrazovanja na HVU-u s cjeloživotnim učenjem, koje obuhvaća stručno i specijalističko usavršavanje kakvo se provodi u okviru postojećeg slijedno-rastućeg sustava vojnog obrazovanja. Dakle, nužno bi bilo uspostaviti dvije potpuno komplementarne uspravnice visokog obrazovanja koje proizlaze iz akademskih ciklusa obrazovanja i cjeloživotnih ciklusa obrazovanja, a istodobno se međusobno nadopunjuju.

Potrebno bi bilo uvesti na HVU sustav osiguranja kvalitete koji se temelji na kriterijima postavljenima u sveučilišnoj zajednici. Naravno, za tako nešto i za provedbu toga nužan je visok stupanj suradnje i međusobne povezanosti. To podrazumijeva uvođenje unutarnjih mehanizama u izravnoj korelaciji s vanjskim osiguranjem kvalitete, ali i posebnostima koje imaju Oružane snage RH. No, ako se želi povećati mogućnosti zapošljavanja studenata s kvalifikacijom dobivenom na HVU-u na odgovarajuća radna mjesta i u državnim i javnim službama, i privatnom sektoru, tada je osiguranje kvalitete kurikula kroz suradnju i međusobnu povezanost s vanjskim osiguranjem prijeka potreba. Dakle, važno bi bilo prihvatiti standarde i smjernice za osiguranje kvalitete kao što predlaže Europska mreža agencija za osiguranje kvalitete (engl. *European Network for Quality Assurance, ENQA*).

Razvoj nacionalnih okvira kvalifikacija kao i europskog okvira, prilika je za snažnije integriranje cjeloživotnog obrazovanja u visoko obrazovanje. U suradnji sa Sveučilištem u Zagrebu i Sveučilištem u Splitu, kao i drugim obrazovnim institucijama u Republici Hrvatskoj, potrebno bi bilo izraditi okvir za priznavanje prethodno stečenog obrazovanja na prije spomenutim slijedno-rastućim razinama vojnog obrazovanja, kao i učenja stranih jezika, uključujući, gdje god je to moguće, i stečeno neredovito i neformalno obrazovanje kroz obuku i vojne kampove, vježbe i simulacije, terensku nastavu i praktičan rad u postrojbi.

Visoko obrazovanje i znanstvena istraživanja

Napori za uvođenje strukturnih promjena i poboljšanja kvalitete visokog obrazovanja ne bi smjeli umanjiti napore za ojačanje znanstvenih istraživanja i inovativnosti. Znanstvena istraživanja, ali i visoko obrazovanje utemeljeno na istraživanju, važno je za održavanje i poboljšanje kvalitete te za jačanje konkurentnosti i privlačnosti nastavnih planova i programa. Radi postizanja boljih rezultata jasno se prepoznaje potreba u HVU-u za jačanjem sinergije između visokoga vojnog obrazovanja i znanstveno-istraživačkog sektora, i u RH i unutar međunarodnih organizacija i foruma.

Kako bi se dostigao doktorski stupanj obrazovanja, a samim time povećalo i fundamentalno i primijenjeno znanje putem izvornog istraživanja, potrebni su dobro strukturirani doktorski programi s transparentnim mentorstvom i ocjenom višegodišnjeg rada kroz postdiplomski doktorski studij. Upravo sveučilišta u Zagrebu i Splitu očekuju od HVU-a jamstvo da će takvi doktorski studiji promicati interdisciplinarno obrazovanje i razvoj sposobnosti i razumijevanje u znanstvenom polju Vojno-obrambenih i sigurnosno-obavještajnih znanosti i umijeća. Svakako bi bilo dobro povećati broj kandidata za doktorske studije i broj mlađih istraživača koji će popuniti postdoktorska radna mjesta i u budućnosti biti nositelji na kolegijima posebnih studijskih programa za potrebe OSRH, ali i za potrebe državne i javne službe, kao i privatnih kompanija koje djeluju u sektoru vojne industrije ili sudjeluju u operacijama odgovora na krize i drugim humanitarnim operacijama i misijama u svijetu.

Socijalna dimenzija

Socijalna dimenzija prije spomenutog procesa sastavni je dio i važan uvjet za privlačnost i konkurentnost ovakvih studijskih programa i znanstvenog rada. Ovakav oblik visokog obrazovanja i znanstvenog rada dostupan je svima jer se studentima (bilo koje razine i oblika školovanja) osiguravaju potrebni uvjeti kako bi mogli završiti studije bez obzira na svoj socijalni ili ekonomski status. Socijalna dimenzija uključuje mjere kojima bi se financijski i ekonomski studentima, osobito onima iz socijalno ugroženih skupina, pomoglo da završe studij i steknu visoko obrazovanje i sigurno zaposlenje. Svakako treba riješiti i pitanje prijenosa stipendija (posebno ako se govori o privatnom sektoru) kako bi se olakšala mobilnost i uklonile zapreke za jednostavnije uključivanje u studijske programe koji zahtijevaju 24-satni boravak i internatski život studenata.

ZAKLJUČAK

Europski prostor visokog obrazovanja kojem teži i HVU, mora biti otvoren i privlačan svim potencijalnim studentima bez obzira na radno mjesto i mjesto rada u drugim dijelovima sustava. Zato se takav način visokog obrazovanja, a koji se nastoji uspostaviti u HVU-u, treba temeljiti na načelu održivog razvoja i biti u skladu s postojećim međunarodnim djelovanjem na razvoju smjernica za kvalitetno visokoškolsko obrazovanje bez granica. U međunarodnoj akademskoj suradnji trebaju prije svega prevladati akademske vrijednosti i načela, a manje unutarnji propisi i administrativna regulativa.

Europski prostor visokog obrazovanja treba promatrati i kao partnera koji potiče uravnoteženu razmjenu i suradnju studenata, nastavnika i znanstvenika različitih znanstveno-nastavnih i visokoobrazovnih ustanova.

Prema tome, zaključno autor želi istaći kako se kroz implementaciju i od novog pristupa izobrazbe na HVU-u prije svega očekuje: primjena sveučilišnih standarda i smjernica za upravljanje kvalitetom, primjena nacionalnog okvira kvalifikacija, priznavanje akademskih stupnjeva u HVU-u (uključujući u budućnosti i doktorski studij) te stvaranje mogućnosti za fleksibilno akademsko i cjeloživotno obrazovanje koje uključuje postupke priznavanja prethodnog stečenog obrazovanja na slijedno-rastućim razinama vojnog školovanja, kao i učenja stranih jezika, uključujući, gdje god je to moguće, i stečeno neredovito i neformalno obrazovanje kroz obuku i vojne kampove, vježbe i simulacije, terensku nastavu i praktičan rad u postrojbi.

LITERATURA

<http://www.unizg.hr/o-sveucilistu/sveuciliste-jucer-danas-sutra/osiguravanje-kvalitete/>

<http://www.unizg.hr/studiji-i-studiranje/cjelozivotno-obrazovanje-i-usavravanje/>

www.azvo.hr/hr/visoko-obrazovanje

http://ec.europa.eu/education/policy/higher-education/bologna-process_hr.htm

<http://www.unidu.hr/datoteke/19izb/ESG-u-potpunosti.pdf>

HVU KROZ DOMOVINSKI RAT

prof. dr. sc. Ante Nazor

Važno je naglasiti da je Hrvatsko vojno učilište dijelilo sudbinu Hrvatske i Hrvatske vojske u Domovinskom ratu. Stvarano je praktično iz početka. Već krajem 1991. godine u prosincu je na lokaciji na Tuškancu održan jedan sastanak o tome na koji će se način ustrojiti Hrvatsko vojno učilište i organizirati hrvatska vojna izobrazba. Na tom je sastanku predložen sveobuhvatni plan za razvoj sustava izobrazbe Hrvatske vojske. Međutim, planovi koji su na tom sastanku predlagani bili su više za mirnodopske okolnosti, a ne ratne, tako da se vrlo brzo prilagodilo tadašnjim okolnostima i odlučilo krenuti u jedinstvenu temeljnu izobrazbu budućih časnika i dočasnika u obliku ubrzanih tečajeva. Možemo reći da je krajem godine počela obuka u različitim centrima na različitim lokacijama. U Varaždinu su se obučavali časnici pješništva i topništva. U studenome 1991. godine u vojarni Borongaj krenula je izobrazba časnika inženjerije i protuzračne obrane. U Samoboru je bio tečaj časnika za vezu.

Radi povijesti citiram: prva izobrazba časnika započela je na temelju točke 4 stavka 2 Odluke predsjednika Republike Hrvatske o ustrojstvu i broju pripadnika Zbora narodne garde i zapovijedi načelnika Glavnog stožera Hrvatske vojske o ustrojavanju Središta za obuku časnika za dužnost zapovjednika voda, satnije, baterije, bataljuna i divizijuna za potrebe ratnih postrojbi HV-a od 29. listopada 1991. godine. Na temelju te zapovijedi ustrojeni su početni oblici izobrazbe časnika. Dakle, časnički centri bili su u Varaždinu, Samoboru i Zagrebu. Potom je general zbora Anton Tus 27. prosinca 1991. donio odluku da se na lokaciji bivšeg centra vojno tehničkih škola ustroji Časnički centar Hrvatske vojske. Tako se obuka početkom siječnja 1992. preselila na lokaciju u novoosnovani Časnički centar na Črnomercu.

Ustrojavanje počelo od nule

Preuzimanjem ovoga centra od JNA, njegovo je ustrojavanje krenulo od nule, s praznim prostorijama, jer je JNA ostavila pustoš i, nažalost, odnijela sva nastavna sredstva. Vrlo je važno naglasiti da polaznici koji su dolazili nisu imali, npr. za predmet Domovinski odgoj i za nastavu Vojne povijesti, pripremljene ni udžbenike ni bilo kakav materijal iz kojega bi mogli učiti

zadane teme. Trebalo je za svaku nastavnu temu pripremiti neka skripta te održati predavanje i omogućiti polaznicima da iz tih skripta uče i pripremaju se za završni test.

Časnički centar preustrojiti će se u Hrvatsko vojno učilište i dobiti naziv „Petar Zrinski”. Prvi prijedlog bio je da se nazove Nikola Šubić, međutim, takav je naziv već imalo vojno učilište u Mađarskoj. Stoga je u obrazloženju naziva Petar Zrinski navedeno da je on prigodan naziv za Hrvatsko vojno učilište s obzirom na ulogu Petra Zrinskog u hrvatskoj povijesti. Povijesti radi, dužan sam spomenuti i prve zapovjednike: brigadira Dragutina Šlopara i brigadira Miroslava Jerzečića, zapovjednika Zapovjedno stožerne škole, koja je osnovana 1993. godine.

Zapovjednik Časničke škole bio je brigadir Marijan Mužinić, zapovjednik Dočasničke škole bio je bojničnik Antun Medvedović. Časnička i Dočasnička škola bile su u okviru Časničkog centra. S 1993. na 1994. godinu vršitelj dužnosti zapovjednika Učilišta bio je brg Miroslav Jerzečić, od 1994. do veljače 1996. godine zastupnik zapovjednika Učilišta bio je brg Veselko Gabričević, a od veljače 1996. godine bio je general-pukovnik Josip Lucić, koji je nakon te dužnosti prešao na dužnost načelnika Glavnog stožera OSRH. Može se reći da je Hrvatsko vojno učilište bilo rasadnik najviših zapovjednih dužnosti u OSRH.

Ja sam od 1993. godine svoje prvo radno mjesto imao u novoustrojenoj Dočasničkoj školi u Jastrebarskom. Odlukom od 2. rujna 1993. radilo se na preseljenju dotadašnje Dočasničke škole iz Zagreba u Jastrebarsko. Između nekoliko lokacija izabrano je nastavno središte za obuku hrvatskih vojnika u Jastrebarskom. Dočasnička škola Hrvatske vojske „Dr. Ante Starčević” u Jastrebarskom počela je s radom 22. listopada 1993. godine, a nastava je počela u studenome te godine. Time se dočasnička izobrazba odvojila od časničke, što je bio napredak u organizaciji i radu Hrvatskog vojnog učilišta. Jednako kao što je bilo na HVU-u, i u Dočasničkoj školi u Jastrebarskom trebalo je krenuti od nule i osigurati uvjete za rad. Manje-više svi se podatci o tome nalaze u monografiji Hrvatskog vojnog učilišta. Želio bih samo ovom prilikom naglasiti moral ljudi koji su stvarali Hrvatsko vojno učilište i njihov golemi entuzijazam. Nije se gledalo radno vrijeme, nisu bili bitni ni uvjeti.

U klupi ljudi i deset godina stariji od profesora

Sjećam se, od prvih dana izobrazbe u Dočasničkoj školi, kao mladom čovjeku, bilo mi je fascinantno da su mi u klupi sjedili ljudi koji su bili i po deset

godina stariji od mene, ljudi koji su prošli rat 1991. godine, koji su imali ratno iskustvo, koji su zapravo došli na Hrvatsko vojno učilište u Dočasničku školu svladati teoriju. To je jedna od posebnosti hrvatskih časnika i dočasnika u Domovinskom ratu, kad gledamo u europskim, pa i svjetskim razmjerima, da su mnogi od njih imali prvo praksu, a onda su došli ovdje ujednačiti teoriju. Fasciniralo me s kojim strpljenjem ti ljudi sjede u klupama u tim godinama, svjesni da je potrebno svladati teoriju kako bi se Hrvatska vojska ustrojila i razvila te se pretvorila u onakvu oružanu silu kakvu je hrvatski narod očekivao od nje.

Tijekom rada u Dočasničkoj školi imao sam prilike uvjeriti se što znači domoljublje. Ponekad, kad bih prespavao u Dočasničkoj školi, mnogi su mi polaznici u druženju prije spavanja otvarali dušu i kazivali svoja sjećanja iz rata. Tako sam svoja prva znanja o nekim događajima iz Domovinskoga rata dobivao od tih ljudi koji su prošli mnoge terene. Među njima su neki, uglavnom podrijetlom iz BiH, prvi put slušali hrvatsku povijest. Razgovori s njima pokazali su mi što je značilo živjeti u Jugoslaviji. Čovjek ne može shvatiti da čak i ljudi iz hrvatskih krajeva u BiH kažu: „Profesore, ja prvi put čujem o nekim događajima iz hrvatske povijesti, jer to do sada nisam imao gdje čuti.” Zašto ovo govorim danas, 2016. godine? Zato što se, gledajući prijedlog novoga kurikula za povijest na kojem se sada radi, bojim da se u nekim stvarima, u odnosu prema onima iz razdoblja Jugoslavije, nismo daleko odmaknuli. Naime, 1991., 1992., 1993. godine na HVU su dolazili Hrvati iz BiH koji nisu dobro znali hrvatsku povijest, a jednako tako imali smo polaznike koji su živjeli u Hrvatskoj, a nisu znali ništa ili gotovo ništa o povijesti BiH i povijesti Hrvata u BiH. Stoga, želim apelirati na sve vas kao časnike da razmislimo o tome. Znam da je Generalski zbor dobio određene obavijesti i da radi na recenziji i pregledu novoga kurikula. Apelirao bih na to da ono što smo tijekom Domovinskog rata imali priliku razumijeti, a to je koji su to hrvatski prostori koji moraju biti obranjeni, da tako i naša djeca u budućnosti znaju što su to hrvatski prostori, da oni nisu samo u Republici Hrvatskoj, da su Hrvati autohton i konstitutivan narod u BiH.

Posebno emotivno se sjećam 9. naraštaja Dočasničke škole koji je bio prekinut zbog *Oluje*. Dana 5. kolovoza stigla je zapovijed da se formiraju dvije skupine od djelatnika Dočasničke škole u Jastrebarskom za ispomocu dvjema zagrebačkim brigadama, 145. i 148., i oni su raspoređeni, a 6. kolovoza trebalo je formirati skupinu koja će pojačati spomenutu ispomocu. U toj skupini bio je naš kolega djelatnik Tihomir Klobučar koji je 7. kolovoza, nažalost, poginuo u Dvoru na Uni. Onoga osjećaja kad je školovanje po prvi put od osnutka HVU-a

prekinuto tijekom izobrazbe nekog naraštaja, sjećat ćemo se cijeli život. Znali smo da se sprema nešto veliko, da je očito da je konačna operacija neminovna. Želja svih dočasnika, kolega i nas profesora da sudjelujemo u toj operaciji bila je golema. Na žalost, iz te operacije nije se vratio Tihomir Klobučar. Mi kolege koji smo radili s njim poslije smo predložili da se Dočasnička škola nazove njegovim imenom.

Na kraju, mogu naglasiti da je HVU u Domovinskom ratu stvaran u iznimno teškim uvjetima. Nedostajali su kadrovi, nastavna sredstva i pomagala, sve se rješavalo u hodu, posebice u 1991., no ni 1992. i 1993. godina, što se tiče ustrojavanja Časničkog centra i Dočasničke škole, nije se mnogo razlikovala. Osjećaj na prvom svečanom postrojavanju djelatnika Dočasničke škole u Jastrebarskom i pristiglih polaznika 10. studenoga 1993. godine, povodom početka izobrazbe prvoga naraštaja u novoustrojenoj Dočasničkoj školi, dao mi je za pravo nadati se da Hrvatska ovaj rat ne može izgubiti. Nakon 1991. godine, kada su nas postrojavali, kad nismo bili ni jednoobrazno obučeni, a kamoli opremljeni, doživio sam da stojim u jednom postroju, gledajući počasni vod kako korača pistom Dočasničke škole s vojnicima koji su jednoobrazno obučeni i opremljeni. Tada sam znao da smo na dobrom putu i da ovaj rat ne možemo i nećemo izgubiti. Operacije *Bljesak* i *Oluja* potvrda su da osnivanje HVU-a nije bilo uzaludno, da su dočasnici i časnici svoju zadaću u Domovinskom ratu izvršili uspješno i časno. Ovdje neću govoriti o osnivanju centra za gardijsku obuku pješaštva koji je kasnije pripojen HVU-u, ali kroz taj primjer može se vidjeti koliko se izobrazba u Hrvatskoj vojsci tijekom Domovinskog rata prilagođavala okolnostima, posebice nakon što su tijekom operacije *Maslenica*, zapravo *Gusar*, kako je bio njezin pravi naziv, uočeni neki nedostaci pa se krenulo s dodatnom izobrazbom hrvatskih dočasnika.

Zaključit ću da su pobjedonosne operacije HV-a *Bljesak* i *Oluja* potvrdile da je osnivanje HVU-a bila važna odluka te da sustav izobrazbe Hrvatske vojske nije bio loš. Naprotiv, gotovo svi problemi koje smo imali na početku ustrojavanja riješeni su, prije svega golemim entuzijazmom djelatnika Časničke i Dočasničke škole, a kasnije i Zapovjedno stožerne škole. Operacije *Bljesak* i *Oluja* spomenik su i Hrvatskom vojnom učilištu i sustavu izobrazbe Hrvatske vojske tijekom Domovinskog rata.

POVIJESNI OSVRT NA RAZVOJ SURADNJE HVU-a I SVEUČILIŠNE ZAJEDNICE

prof. dr. sc. Davor Petrinović

U razdoblju od 2012. do 2016. godine Sveučilište u Zagrebu odigralo je vrlo važnu ulogu u procesu transformacije sustava vojnoga obrazovanja u Republici Hrvatskoj. Osnovni je cilj bio da se kombiniraju akademsko i temeljno časničko obrazovanje u objedinjeni sveučilišni preddiplomski studij kao dio misije Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman” (HVU). Prije ove transformacije temeljni je oblik osposobljavanja budućih časnika bio Program „Kadet” kao heterogeni program civilno-vojnog obrazovanja časnika Oružanih snaga Republike Hrvatske (OSRH). U tom su sustavu kadeti bili smješteni u prostorima HVU-a gdje su pohađali program vojne obuke, a svoje su akademsko obrazovanje stjecali na civilnim fakultetima u okviru redovitih studijskih programa od kojih su u konačnici dobivali diplome.

Zbog rješavanja uočenih nedostataka takvog pristupa uspostavljena je suradnja između Sveučilišta u Zagrebu (SuZ) i Vlade Republike Hrvatske s ciljem pripremanja novih namjenskih studijskih programa za potrebe OSRH. Studijski su programi pripremljeni u skladu s misijom Sveučilišta u Zagrebu temeljem Godišnjeg izvješća o spremnosti obrambenog sustava za 2012. godinu koji je usvojen u Hrvatskom saboru i koji je definirao razvojne smjernice za iduće razdoblje. Programi su također morali biti u potpunosti usklađeni sa sustavom visokog obrazovanja Hrvatske i integrirani u Europski prostor visokog obrazovanja (EHEA).

Početak i uključenje Sveučilišta u Zagrebu

Ovaj je proces započeo radnim sastankom zapovjednika HVU-a general-pukovnika Slavka Barića i dekana Fakulteta elektrotehnike i računarstva (FER) prof. dr. sc. Nedjeljka Perića koji je održan 15. siječnja 2013. godine na FER-u gdje su usuglašeni pravci moguće suradnje.

Predložen je novi model temeljen na dva sveučilišna preddiplomska studija. Prvi studij je studij Vojnog inženjerstva (VI) koji je dominantno tehničkog karaktera, dok je drugi studij Vojnog vođenja i upravljanja (VViU) dominantno

društvenog karaktera. Oba su studija zamišljeni kao četverogodišnji preddiplomski studiji koji će biti organizirani kao združeni sveučilišni studiji većega broja sastavnica zagrebačkog Sveučilišta. Stoga je proces daljnjega razvoja ovih studija podignut na razinu Sveučilišta te je 22. veljače 2013. godine održan prvi sastanak Radne skupine za sporazum i praćenje.

Kao koordinator izrade prijedloga studija Vojnog inženjerstva imenovan je FER, a odgovorne su osobe prodekan za nastavu prof. dr. sc. Davor Petrinović i prof. dr. sc. Krešimir Ćosić, specijalni savjetnik dekana FER-a. Za koordinatora izrade studija Vojnog vođenja i upravljanja odabran je Fakultet političkih znanosti (FPZG), a odgovorna je osoba prof. dr. sc. Vlatko Cvrtila. Održan je veći broj sastanaka radne skupine koju su činili predstavnici:

- Hrvatskog vojnog učilišta
- Ministarstva obrane Republike Hrvatske
- Glavnog stožera Oružanih snaga Republike Hrvatske
- Rektorata Sveučilišta u Zagrebu
- koordinatora predloženih studija (FER i FPZG).

Sastanci Radne skupine održani su: 19. veljače 2013. u uredu Rektora, 22. veljače 2013. i 25. veljače 2013. na SuZ-u, 11. ožujka 2013. na HVU-u, 14. ožujka 2013. na FER-u, 2. travnja 2013. na HVU-u, 4. travnja 2013. na SuZ-u, 9. travnja 2013. na FER-u i 11. travnja 2013. na HVU-u. U okviru provedenih dogovora izrađen je prijedlog strukture oba studija s popisom predmeta, ECTS bodova i tjednom satnicom te prijedlog kompetencija završenih prvostupnika. Konačno je 30. travnja 2013. na SuZ-u održan sastanak na koji je tadašnji rektor prof. dr. sc. Aleksa Bjeliš pozvao dekane svih sastavnica Sveučilišta koje su iskazale interes za suradnju u realizaciji ovoga projekta.

Izrada Elaborata studijskih programa

Dogovorena je početna struktura oba studija upisana u FER-ovu *web*-aplikaciju za pripremu i izradu Elaborata studijskih programa 3. svibnja 2013., a fakulteti su tada predložili svoje predstavnike za koordinaciju izrade Elaborata. Tijekom svibnja i lipnja 2013. koordinatori izrade Elaborata definiraju s predstavnicima i odabranim nastavnicima 11 sastavnica SuZ-a nositeljstva svih predmeta oba studija, a nastavnici se zadužuju da u aplikaciju upišu sve propisane elemente Elaborata za njima dodijeljene predmete. Iako su radne skupine do početka srpnja već obavile velik dio posla, formalnu odluku o osnivanju radnih skupina donosi rektor 4. srpnja 2013. s rokom izrade Elaborata do 15. rujna 2013.

godine. Svaka radna skupina imala je dvojnu koordinaciju: za VI voditelji radne skupine bili su prof. dr. sc. Davor Petrinović (SuZ-FER) i izv. prof. dr. sc. Mirko Jakopčić (HVU), a za VViU voditelji radne skupine bili su prof. dr. sc. Siniša Tatalović (SuZ-FPZ) i mr. sc. Željko Akrap (HVU). Zajednički rad nastavnika SuZ-a i HVU-a na izradi prijedloga kontinuirano su koordinirali i nadgledali zapovjednik HVU-a general-pukovnik Slavko Barić i tadašnja prorektorica Sveučilišta u Zagrebu prof. dr. sc. Blaženka Divjak.

Završna raščlamba o pripremi Elaborata studija i transformaciji HVU-a održana je u vojarni Kovčanje u Malom Lošinj u od 4. do 7. srpnja 2013. godine. Ovaj je skup pod vodstvom ravnatelja Hrvatskog vojnog učilišta, general-pukovnika Slavka Barića, ugostio velik broj najviših uzvanika: načelnika Glavnog stožera OSRH general-pukovnika Dragu Lovrića, zamjenicu ministra obrane Višnju Tafra, pomoćnicu ministra obrane Sunčanu Vukelić, prorektoricu Sveučilišta u Zagrebu Blaženku Divjak, savjetnika Predsjednika RH za unutarnju politiku Sinišu Tatalovića, zapovjednika Hrvatske kopnene vojske general-bojnika Dragutina Repinca, zapovjednika Hrvatskog ratnog zrakoplovstva i protuzračne obrane brigadnog generala Dražena Šćurija, zapovjednika Hrvatske ratne mornarice komodora Roberta Hranja uz dekane, prodekane i profesore Fakulteta političkih znanosti, Filozofskog fakulteta, Fakulteta elektrotehnike i računarstva, Fakulteta strojarstva i brodogradnje, Fakulteta organizacije i informatike, Fakulteta kemijskog inženjerstva i tehnologije i Građevinskog fakulteta.

Odluka Vlade RH o pokretanju postupka za ustrojavanje posebnih studijskih programa za potrebe Oružanih snaga koja je donesena 11. srpnja 2013. bila je zadnji formalni korak nužan za nastavak postupka akreditacije Elaborata i pokretanja ovih studija. Priprema i akreditacija studijskih programa povjerena je Sveučilištu u Zagrebu u suradnji s HVU-om s ciljem pokretanja programa u ak. god. 2014./2015.

Četverogodišnji sveučilišni preddiplomski studijski programi pripremljeni su u skladu s bolonjskim modelom (240 ECTS) s oko tri godine akademski orijentiranih ishoda učenja i jednom godinom vojno orijentiranih znanja i vještina. Studijski programi ponajprije su usmjereni prema tehničkom (VI) i društvenom (VViU) području studija, no oba su programa interdisciplinarni sa znatnim udjelom zajedničkih sadržaja. Osim akademskih sadržaja, njihov su sastavni dio i vojno obučni i vojno stručni sadržaji koji se nadopunjuju radi postizanja potrebne završne kompetencije za obavljanje prve časničke dužnosti u Oružanim snagama. Prema prijedlogu Elaborata nastavu zajednički provode

iskusni nastavnici i suradnici 11 fakulteta Sveučilišta u Zagrebu zajedno s predavačima i vojnim stručnjacima iz HVU-a i drugih sastavnica OSRH. Nastava se uglavnom provodi u prostorima HVU-a, u centrima za obuku te na vojnim poligonima OSRH, a dio nastave provodit će se u specijaliziranim laboratorijima sastavnica Sveučilišta u Zagrebu. Ravnopravni su nositelji VI i VViU studija 11 odabranih fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u suradnji s HVU-om (Fakultet elektrotehnike i računarstva, Fakultet političkih znanosti, Filozofski fakultet, Fakultet kemijskog inženjerstva i tehnologije, Fakultet organizacije i informatike, Fakultet prometnih znanosti, Fakultet strojarstva i brodogradnje, Geodetski fakultet, Građevinski fakultet, Pravni fakultet i Rudarsko-geološko-naftni fakultet).

Vrednovanje studijskih programa i Sporazum o ustrojavanju

Sveučilište u Zagrebu bilo je zaduženo za vanjsko vrednovanje tih programa. Prvi nacrt dovršen je 24. srpnja 2013., a početne „prijateljske” recenzije izradila su tri eksperta tijekom kolovoza 2013. godine. Nakon ovih recenzija održani su sastanci koordinatora 30. kolovoza 2013. na SuZ-u i 3. rujna 2013. na HVU-u radi dogovora za doradu Elaborata te sastanak cjelovitih radnih skupina 6. rujna 2013. na HVU-u radi definiranja zadaća za doradu i finalizaciju Elaborata kroz „13 točaka” s rokom realizacije do 13. rujna 2013. godine. Elaborat je konačno upućen u službeni postupak recenzije na SuZ 25. rujna 2013. godine.

Nakon dva traženja za administrativnom nadopunom dostavljenog Elaborata (30. listopada 2013., cca. 500 stranica dodatnih materijala, i 11. prosinca 2013. zbog dorade Obrasca 2 – Kadrovi) Radna skupina za nove studijske programe SuZ-a službeno se očitovala 23. prosinca 2013. godine. Elaborati su prihvaćeni, ali traže se male izmjene. Konačni je prijedlog Elaborata nakon dorade u skladu sa službenim recenzijama pripremljen i predan 10. siječnja 2014., a evaluacijski postupak uspješno je završen u veljači 2014. godine.

Usporedno s procesom akreditacije ovih studija započela je promidžba ovih studija pokretanjem službene mrežne stranice 12. studenoga 2013. i predstavljanjem ovih novih studija na Smotri Sveučilišta 15. studenoga 2013.

Formalni čin uspostave ovih studija ostvaren je 10. siječnja 2014. godine potpisivanjem „Sporazuma o ustrojavanju posebnih sveučilišnih studijskih programa za potrebe Oružanih snaga Republike Hrvatske” između Vlade Republike Hrvatske i Sveučilišta u Zagrebu. Ovim je sporazumom osigurano financiranje ovih studija i pokriće kadrovskih potreba za njegovu uspostavu i provedbu. Sporazum je iznimno važan i za HVU, jer dodatno predstavlja

polugu transformacije HVU-a u visokoobrazovnu i znanstvenu instituciju što je obveza koju je Sveučilište u Zagrebu preuzelo potpisivanjem ovoga akta.

Svečano potpisivanje ovoga Sporazuma upriličeno je u auli Rektorata Sveučilišta u Zagrebu u petak 10. siječnja 2014. godine. Senat Sveučilišta u Zagrebu izglasao je konačnu odluku o prihvaćanju studijskih programa VI i VViU 11. veljače 2014. godine, čime se utire put za njihovo uspješno pokretanje u ak. god. 2014./2015.

Upis u Upisnik studijskih programa i prijave za studij

Zadnji formalni korak, kako bi se novi studijski programi mogli birati za upis u ak. god. 2014./2015. u okviru Središnjeg prijavnog ureda na službenom portalu postani-student.rh, bilo je prihvaćanje ovih elaborata od Agencije za znanost i visoko obrazovanje u skladu s pravilima Mreže visokih učilišta i studijskih programa i njihov konačni upis u Upisnik studijskih programa u RH.

Iako su prijave za upis drugih studijskih programa započele već u siječnju 2014., prijave za nove vojne studijske programe omogućene su tek 2. travnja 2014. kada su bili ispunjeni svi formalni uvjeti. Rok za prijave bio je relativno kratak, do 15. svibnja 2014., zbog potrebe za organizacijom i provedbom provjera dodatnih sposobnosti prijavljenih kandidata.

Natječaj MORH-a za prijam u kadetsku službu raspisan je 10. travnja 2014. godine s istim krajnjim rokom prijave.

Privremeno Vijeće studija konstituirano je odlukom rektora prof. dr. sc. Alekse Bjeliša 24. travnja 2014. godine s ciljem konačne pripreme programa studija i izvedbenog plana nastave za prvu nastavnu godinu oba studija.

Od 10. do 12. srpnja 2014. godine održano je usavršavanje nastavnika uključenih u provedbu ovih studija u vojarni Kovčanje u Malom Lošnju.

Upis prve generacije novih studija, svečana prisega i početak nastave

Upis prve generacije kadeta 12. naraštaja u prvu godinu ovih novih studija u 2014./2015. uspješno je realiziran 21. srpnja 2014. godine odabirom najboljih 100 kandidata od 1062 početno prijavljenih kroz rigorozne postupke selekcije. Oba su studijska programa popunili upisnu kvotu te je upisano 50 + 50 kadeta, ukupno 76 kadeta i 24 kadetkinje.

Nakon pripremnog kampa, u rujnu 2014. svečanu prisegu je 16. rujna dao 91 novi kadet prve generacije ovih studija zajedno s četiri studenta iz susjednih

partnerskih zemalja (Bosna i Hercegovina, Crna Gora i Makedonija) koji su studije upisali na temelju bilateralnih sporazuma RH i njihovih matičnih država. Konačno, kao vrlo značajan trenutak u cijelom ovom naporu velikog broja uključenih, 22. rujna 2014. godine u 8:00 sati održan je prvi sat nastave ovih novih studija.

Pred sam kraj mandata tadašnjeg rektora sklopljen je Sporazum između Sveučilišta u Zagrebu i 11 fakulteta uključenih u ove studije koji je formalizirao međusobne odnose u provedbi ovih studija.

ZAKLJUČNA RIJEČ

Velikim osobnim zalaganjem svih neposrednih sudionika ovoga projekta, kao i uz svesrdnu potporu svih ključnih dionika u ovom procesu (GSOSRH, MORH, MZOS, HVU, SuZ), dva nova sveučilišna preddiplomska studija pokrenuta su u iznimno kratkom roku od samo 20 mjeseci, od prvog sastanka 15. siječnja 2013. pa do prvog dana nastave 22. rujna 2014. godine.

Već nakon dvije godine izvođenja ovih studijskih programa jasno se može potvrditi da je projekt njihova pokretanja veliki uspjeh za Sveučilište u Zagrebu, za Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman“, kao i za Glavni stožer OSRH i MORH kao korisnike i naručitelje. U pokretanje ovih studija uložen je, a i dalje se ulaže, iznimno veliki napor. Koncem rujna 2016. nastavu je započela i treća upisana generacija kadeta, a studiji se u ak. god. 2016./2017. uspješno izvode za prve tri nastavne godine studija na ukupno 76 predmeta.

Interes za upis oba studija i dalje je iznimno velik. Između 700 i 1100 kandidata svake godine biraju ove studije za upis. Osim stvaranja novoga akademskog građanina, kontinuirana isprepletenost ovih studija sa svim propisanim elementima vojno stručne obuke u okviru koje stječu temeljna vojna znanja i praktične vještine, daju završenim prvostupnicima komponentu koju ne osigurava niti jedan drugi studij ovoga Sveučilišta, pripremaju ih za karijeru časnika OSRH u trećem mileniju.

Ovaj povijesni osvrt pripremljen je kao podsjetnik svima na ovo burno i interesantno razdoblje za HVU i Sveučilište u Zagrebu.

CENTAR VOJNIH ŠKOLA „PETAR ZRINSKI”

– OSNUTAK, ULOGA, ZADAĆE I RAZVOJ

pukovnik Stipe Pranjić

Sustav vojne izobrazbe od svojih je početaka u neprekinutom ciklusu transformacija. Kao sastavni dio aktualnog HVU-a „Dr. Franjo Tuđman” ustrojen je Centar vojnih škola „Petar Zrinski” koji osim svojih upravljačkih sastavnica obuhvaća Ratnu, Zapovjedno stožernu, Časničku i Dočasničku školu. Ovakvom organizacijom uspostavljen je jedinstven sustav zapovijedanja i rukovođenja, personalna i logistička potpora polaznika vojnih škola i kadeta uz optimizaciju ljudskih potencijala i racionalizaciju materijalnih resursa. Od 1. listopada 2015. godine CVŠ „Petar Zrinski” nalazi se u punoj personalnoj i operativnoj funkciji.

Uloga Centra vojnih škola „Petar Zrinski”

Temeljna je uloga Centra vojnih škola „Petar Zrinski” sudjelovanje u organizaciji, pripremi, provedbi i nadzoru programa vojnih izobrazbi, s naglaskom na časničku slijedno rastuću izobrazbu. Organizacija, priprema, provedba i nadzor dočasničke izobrazbe te planiranje, organizacija i provedba vojne obuke kadeta u potpunosti je nadležnosti CVŠ-a.

U tom smislu, koordinacija s granskim zapovjedništvima, a vezano uz validaciju programa vojne izobrazbe polaznika 1. razine slijedno rastuće izobrazbe časnika (TČI) u odnosu na uspješnost obavljanja početnih dužnosti, kao i sudjelovanje u procesu usuglašavanja programa izobrazbe za vojne specijaliste s granskim zapovjedništvima, uz sudjelovanje u specijalističkom dijelu programa Temeljne časničke izobrazbe (TČI), pozicionira ulogu CVŠ-a kao relevantnu ustrojstvenu jedinicu HVU-a u sveukupnom razvoju sustava vojne izobrazbe.

Osim toga, uloga je Centra vojnih škola i kontinuirana evaluacija provedenih programa vojnoga školovanja te davanje prijedloga za nadopunu i promjenu NPP-ova kao nadogradnju ishodima učenja u skladu s Doktrinom OSRH, naučenim lekcijama OSRH po tematskim područjima, usvojenim novim NATO standardima (STANAG), NATO direktivama i smjernicama po

pojedininim funkcionalnim područjima vojnog sustava, preporukama iz područja izobrazbe dočasnika u NATO savezu (*NCO Professional Military Education Reference Curriculum*) i drugim obvezujućim ili usmjeravajućim dokumentima primjenjivim u sustavu vojne izobrazbe na nacionalnoj ili međunarodnoj razini (NATO, UN, EU, OESS i dr.).

Osim navedenog, Centar vojnih škola daje potporu funkcionalnom školovanju za potrebe MORH-a i OSRH kao nositelja (Tečaj obrambene diplomacije, Tečaj strategijskog planiranja, izobrazba državnih službenika, informatički tečajevi – CISCO i MICROSOFT akademija).

Posebna je uloga CVŠ-a organizacija i provedba preddiplomskih studijskih programa Vojno inženjerstvo i Vojno vođenje i upravljanje te sveukupni nadzor i izvješćivanje o realizaciji akademskih, vojnih i psihofizičkih sadržaja i aktivnosti polaznika vojnih škola i kadeta. Ovu zahtjevnju ulogu CVŠ ne bi mogao izvršiti bez tijesne suradnje s Dekanatom HVU-a i Sveučilištem u Zagrebu.

Jedna je od vrlo važnih uloga CVŠ-a razvijanje i održavanje osnovnih i pratećih materijalno-didaktičkih resursa za programe vojnih izobrazbi (opremljenost kabineta, multimedijalnih učionica, smještajnih resursa, bibliotečnog gradiva i dr.) te s tim u svezi sudjeluje u usklađivanju planova angažiranja snaga, predavača, poligona i strelišta.

Zadaće i razvoj Centra vojnih škola „Petar Zrinski”

Centar vojnih škola „Petar Zrinski” kao sastavni dio Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman”, uz doprinos ostalih oblika izobrazbe i obuke u zemlji i inozemstvu te iskustava koja su časnici i dočasnici stekli u operacijama u zemlji i inozemstvu, bit će nositelj osposobljenosti pripadnika OSRH za sudjelovanje u NATO vođenim operacijama u inozemstvu, UN i EU vođenim operacijama te operacijama u zemlji (protupožarna sezona, zaštita od poplava). Kada je, pak, riječ o izobrazbi časnika i dočasnika iz drugih zemalja, CVŠ će stalno dorađivati programe vezane za multietničnost, multikulturalnost i multikonfesionalnost.

Intencija je da CVŠ razvije sposobnosti i postane sustvaratelj međunarodne vojne suradnje u razmjeni predavača i provedbi zajedničkih vježbi (međunarodno okruženje), što već jednim dijelom i provodi kroz sudjelovanje kadeta u raznim međunarodnim aktivnostima. U viziji razvoja Centra vojnih škola kao jedna od mogućih ustrojbenih reformi je pozicioniranje postojećih vojnih katedri iz Dekanata HVU-a u CVŠ kako bi se ostvarila maksimalna

potpora i organizacijska sposobnost vojnih izobrazbi svih razina te tako postavila i logična razdjelnica između novih studijskih programa koji su pod ingerencijom Sveučilišta i vojnog dijela izobrazbe kao nadogradnje postojećih znanja i razvoja sposobnosti pripadnika OSRH. Izazov koji stoji pred Centrom vojnih škola podizanje je razine sposobnosti sadašnjih kapaciteta izobrazbe zbog planirane izobrazbe pričuvnih časnika i dočasnika.

Zbog pojednostavljenja operativnog planiranja i osiguranja dostatnih obučnih kapaciteta na HVU-u „Dr. Franjo Tuđman” i racionalizacije troškova nastalih rascjepkanošću postojećih obučnih sadržaja na više vojnih poligona i vježbališta u RH, Centar vojnih škola „Petar Zrinski” zajedno će s ostalim sastavnicama OSRH kroz Studiju o mogućnostima uporabe i razvoja vojnog vježbališta „Gakovo” za potrebe obuke i izobrazbe svih razina Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman” ponuditi jedno od realnih i mogućih rješenja ovoga problema.

Jedna je od zadaća u razvoju Centra vojnih škola i implementacija modela dvanaestomjesečnog ciklusa školovanja programa Intergransko zapovjedno stožerne izobrazbe (IZSI) te programa Visoke dočasničke izobrazbe (VDI) s posebnim pripremnim modulom po modelu Ratne škole.

Centar vojnih škola će nakon izrade programa izobrazbe po modelu e-učenja (učenja na daljinu) taj program implementirati za treću razinu slijedno rastuće izobrazbe časnika uz zadržavanje ishoda učenja modela redovitih naraštaja te ih pokrenuti u skladu s potrebama sustava personalnog upravljanja OSRH.

Jedna je od budućih obveza CVŠ-a unaprijediti implementaciju sadržaja rodne perspektive i ravnopravnosti prema Rezoluciji VS-a UN-a br. 1325 kroz programe vojne izobrazbe.

Prema navedenim zadaćama i viziji njegovog razvoja, Centar vojnih škola pozicionirat će se kao nositelj izgradnje hrvatskih časnika i dočasnika za budućnost. Njihove vrijednosti i stavovi moraju obuhvaćati domoljublje, sklonost pozivu časnika i dočasnika, težnju osobnom razvoju, poštivanje pojedinca i poštivanje različitosti.

Osobne kvalitete koje ih trebaju krasiti jesu odlučnost, komunikativnost, spremnost na suradnju, jak osjećaj odgovornosti, moraju biti fizički i psihički izdržljivi i prakticirati hrvatsku tradicionalnu uljudbu.

U razvoju njihovih profesionalnih vještina koje su potrebne za uspješno i kvalitetno obnašanje dužnosti i izvršavanje zadaća, Centar vojnih škola će se usredotočiti na razvoj akademske i stručne razine izobrazbe, vještina

zapovijedanja, vođenja i obučavanja, kriznog menadžmenta i umijeća ratovanja, kao i odgovarajuće poznavanje opće i vojne tehnologije te spremnost za djelovanje u međunarodnom okruženju.

SREDIŠTE ZA STRANE JEZIKE „KATARINA ZRINSKA” – OD CILJEVA DO REZULTATA

mr. sc. Irena Prpić Đurić

Središte za strane jezike „Katarina Zrinska” (SSJ) utemeljeno je kao ustrojstvena cjelina Hrvatskoga vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman” (HVU) 1995. godine, iako njezini počeci datiraju već od 1993. godine kada u sklopu Časničke škole djeluje Katedra stranih jezika.

Od samoga početka zadaća SSJ-a bila je organizirati i provesti intenzivne tečajeve stranih jezika te specijalističke tečajeve engleskoga jezika za pripadnike Oružanih snaga Republike Hrvatske (OSRH) i Ministarstva obrane (MORH). Nastava je započela u rujnu 1995. godine. Prvi polaznici bili su polaznici Vojno-diplomatske škole te polaznici Zapovjedno stožerne škole. Iako su Središte i njegovo Zapovjedništvo osnovani u Zagrebu, pokazalo se da organiziranje i provedba nastave samo u Zagrebu neće moći ispuniti zahtjeve OSRH. Stoga su u proljeće 1996. istodobno u Zagrebu i Splitu provedeni prvi intenzivni tečajevi. Nastava u Osijeku započinje u siječnju 1997. Nastava se provodi iz engleskoga, njemačkog i francuskog jezika, a od 1998. godine i iz talijanskog.

Od prvih tečajeva do STANAG-a

Godine 2000. Republika Hrvatska postaje članicom Partnerstva za mir (PzM) i kao aktivna sudionica preuzima partnerske ciljeve koje OSRH treba provoditi na putu prema NATO-u. Jedan od njih je i Partnerski cilj 0355 (PG 0355) – znanje stranoga jezika. Istodobno se u svijetu pojavljuju krizna žarišta (Afganistan, Golan, Kosovo, zemlje Afrike) na kojima pripadnici OSRH postaju promatrači i aktivni sudionici misija potpore miru. U okviru novonastalih zahtjeva do tada provedeni intenzivni tečajevi pokazuju se nedostatnima za osposobljavanje pripadnika OSRH za sporazumijevanje u međunarodnom okruženju. Vođeni smjernicama PG-a 0355 profesori engleskoga jezika stoga pristupaju izradi i provedbi specijalističkih tečajeva engleskoga jezika istodobno unaprjeđujući jezičnu obuku na intenzivnim tečajevima svih jezika.

Prvi specijalistički tečaj proveden je već 2001. godine. Bio je to Tečaj engleskoga jezika za kandidate za vod Vojne policije u misiji ISAF (engl. *International*

Security Assistance Force) u Afganistanu u sklopu višenacionalnih postrojbi. Tečaj se održavao neprekidno do 2009. godine, do četiri puta godišnje, a jezičnu obuku prošlo je 359 pripadnika Vojne policije. Nastavni plan i program obuhvatio je razvoj slušnih i govornih vještina potrebnih za učinkovitu usmenu komunikaciju pri izvršavanju operativnih zadaća u međunarodnom mirovnom okruženju, razvoj vještine slušanja u svrhu razumijevanja naredbi, poruka i kratkih dijaloga u interakciji s izvornim i stranim govornicima u općem i vojnom kontekstu te razvoj vještine čitanja s ciljem razumijevanja znakova, natpisa, obrazaca i kraćih tekstova tematski vezanih za mirovnu operaciju. Osim razvijanja jezičnih vještina Tečaj je pružio uvid u kulturološka obilježja područja mirovne operacije s ciljem razumijevanja potrebe prilagođavanja verbalnog i neverbalnog ponašanja u danom okruženju radi uspješnog komuniciranja.

Kako se misija u Afganistanu proširivala, pred pripadnike OSRH postavljali su se sve veći zahtjevi za aktivnim sudjelovanjem. Jedan od njih bio je OMLT (engl. *Operational Mentoring and Liaison Teams*), NATO potpora izgradnji afganistanskih oružanih snaga. SSJ je za tu potrebu osmislio i realizirao Tečaj engleskoga jezika za kandidate za OMLT s temama: osnovna terminologija taktike, vojni briefing, osnove vojne radiokomunikacije, SPOTREP & SITREP format (elementi izvješća s mjesta događaja, elementi situacijskog izvješća), osnove procjene stanja ranjenika i zahtjev za evakuaciju (MEDEVAC), improvizirane eksplozivne naprave (IED), neeksplozirane eksplozivne naprave (UXO), poziv za vatrenu potporu (CFF) i zahtjev za blisku zračnu potporu (CAS i CCA), konvoj (elementi i provođenje konvoja, ophodnja, postupci pri nailasku na zasjedu), ophodnja (vrste ophodnji, elementi i provođenje ophodnje, INCREP), operativna zapovijed (OPORD) i dopuna zapovijedi (FRAGO). Bio je to trojedni jezični tečaj nastao suradnjom SSJ-a i PLTCE-a (engl. *Partnership Language Training Center Europe*), George C. Marshall Center, Garmisch-Partenkirchen, SR Njemačka. Trajao je od 2009. do 2012. godine, dva do tri puta godišnje, a jezičnu obuku završilo je 114 pripadnika OSRH.

Osim ova dva tečaja, SSJ je osmislio i proveo specijalistički Tečaj engleskoga jezika za radiooperatere (41 polaznik) i Tečaj engleskoga jezika za logističare u mirovnim operacijama (14 polaznika). Budući da su zadaće naših pripadnika u misijama diljem svijeta postajale složenije, sadržaj spomenutih tečajeva postao je dio nastavnoga programa duljih i kompleksnijih tečajeva za pripremu kandidata za vod Vojne policije, za OMLT te kandidata za stožerni rad u višenacionalnim stožerima.

Za pripremu pripadnika OSRH za dužnosti u višenacionalnim stožerima u područjima sukoba i NATO stožerima u Bruxellesu i Monsu te vojnih promatrača u sklopu NATO i UN misija u Aziji i Africi, SSJ je izradio i proveo Međunarodni tečaj engleskoga jezika za stožerne časnike i Tečaj engleskoga jezika za visoke dužnosnike. Ti su tečajevi obuhvaćali pripremu kandidata u različitim vještinama – držanje prezentacija, držanje brifinga, vojna korespondencija te pisanje izvješća uz kontinuiran rad na jezičnim vještinama slušanja, čitanja i govora.

Međunarodni tečaj engleskoga jezika za stožerne časnike bio je NATO/PzM tečaj s međunarodno priznatom oznakom CRO-2. Na njemu su uz pripadnike OSRH (205 polaznika) sudjelovali pripadnici stranih oružanih snaga (69 polaznika) iz Albanije, Austrije, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Češke, Estonije, Finske, Kazahstana, Letonije, Mađarske, Makedonije, Poljske, Rumunjske, Slovačke, Srbije i Ukrajine. Tečaj se održavao u razdoblju od 2002. do 2009. godine dva do tri puta godišnje.

Tečaj engleskoga jezika za visoke dužnosnike odvijao se u razdoblju od 2009. do 2011. godine dva puta godišnje. Jezičnu obuku završio je 51 pripadnik OSRH. Međutim, za osmišljavanje, organiziranje i provedbu spomenutih specijalističkih tečajeva te prilagodbu nastave ostalih jezika zahtjevima NATO-a, trebalo je stvoriti preduvjete. Stoga je SSJ uz pomoć svojih stranih partnera, Sjedinjenih Američkih Država, Ujedinjenoga Kraljevstva, Njemačke, Austrije i Francuske, pripremio svoje nastavnike za poučavanje vojne terminologije, unaprijedio metodiku poučavanja, razvio i izradio specijalističke tečajeve engleskoga jezika i testiranje prema STANAG 6001¹ zahtjevima.

Obuka i izobrazba profesora svih jezika, a posebno engleskoga, odvijala se u okviru programa britanskoga Projekta izobrazbe engleskoga jezika za aktivnost potpore miru (engl. *Peacekeeping English Project* – PEP), američkoga IMET-a (engl. *International Military Education and Training*) tj. programa potpore poučavanja engleskoga jezika u oružanim snagama zemalja partnera, austrijskih i njemačkih programa obuke profesora stranih jezika te uz pomoć lektora za francusku vojnu terminologiju. Osim toga, od 2005. godine SSJ održava izvrsne kontakte s BILC-om (engl. *Bureau for International Language*

1 STANAG – *Standardization Agreement*.

Coordination)² sudjelujući u radu konferencija i slijedeći NATO smjernice o izobrazbi i testiranju engleskoga jezika. Godine 2003. osnovan je Odsjek za testiranje engleskoga jezika, STANAG tim, koji je od 2007. djelovao u sastavu Dekanata HVU-a u Odjelu za planiranje, potporu i nadzor nastave, da bi 9. lipnja 2014. bio vraćen u sastav Središta za strane jezike „Katarina Zrinska”. Primarna je zadaća Odsjeka izrada testova i testiranje znanja engleskoga jezika prema HRVN STANAG 6001.

Tijekom svih godina, od prvih intenzivnih tečajeva pa sve do danas, prateći razvoj i zadaće koje preuzima Republika Hrvatska i OSRH kroz implementiranje prvo FG 0355³ (nasljednika PG-a), a danas cilja sposobnosti (E 1101 N), SSJ redovito usavršava nastavne planove i programe intenzivnih tečajeva svih jezika, metodiku poučavanja te izradu i provedbu testiranja prema STANAG 6001 zahtjevima. Do travnja 2016. godine u SSJ-u su organizirana 53 naraštaja intenzivnih tečajeva engleskoga, njemačkog, francuskog i talijanskog jezika. Izobrazbu je završilo 7300 polaznika, od kojih je 5400 pohađalo izobrazbu engleskoga jezika. Osim pripadnika OSRH i MORH-a, izobrazbu su završila 44 strana polaznika (oružane snage Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Makedonije, Srbije i Kosova), 88 pripadnika Ministarstva unutarnjih poslova te 50 dužnosnika Ureda vijeća za nacionalnu sigurnosti i Sigurnosno-obavještajne agencije.

Pozitivni utjecaji promjena na profesore i polaznike

SSJ je unaprijedio funkcionalnu obuku svojih profesora kroz radionice i konzultacije koje se održavaju u Središtu, nastavnici su postali svjesniji važnosti poučavanja jezika utemeljenoga na vještinama (*skill-based teaching and testing*) te poticanja autonomije polaznika u izobrazbi (*skill-based and student-oriented teaching*), bolje razumiju STANAG 6001 i ZEROJ⁴ zahtjeve te

2 BILC je osnovan 1966. godine kao clearinghouse za pitanja jezika unutar NATO zajednice. Održava konferencije, seminare, radionice i stručne posjete radi pružanja pomoći zemljama članicama i partnerima. Od 2011. godine, nakon reorganizacije NATO Training Group (NTG), BILC ima status neovisnoga savjetodavnog tijela, službeno surađuje s DCOS SACT-om, Joint Force Trainer u Norfolku koji izravno savjetuje. Aktivnosti BILC-a integralni su dio implementacije strateškoga planiranja u NATO-u. Cilj je promicanje i jačanje interoperabilnosti među NATO članicama i zemljama partnerima unaprjeđujući standardizaciju jezične obuke i testiranja (STANAG 6001) i usklađivanje jezične politike.

3 *Force Goals* (FG) – ciljevi snaga.

4 ZEROJ – Zajednički europski okvir za jezik (od engl. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment* – CEFR) – jezični standardi Europske unije.

izrađuju kvalitetnije i pouzdanije testove napretka i postignuća (*progress and achievement tests*).

Polaznicima SSJ-a pružena je mogućnost da u interakciji s predavačima i kolegama osvijeste svoje prednosti i nedostatke u učenju stranoga jezika, bolje su pripremljeni za službeno STANAG 6001 testiranje engleskoga jezika, a tijekom tečaja dobivaju smjernice kako samostalno održavati i unaprijediti znanje stranoga jezika nakon završetka tečaja.

SSJ je također osmislio program obuke instruktora engleskoga jezika u postrojbama jer u Središtu ne postoji izobrazba engleskoga na početnoj (*absolute beginner*) razini. SSJ kroz Tečaj metodike za instruktore jezika priprema buduće instruktore pripadnike OSRH (najčešće vojnici i dočasnici s izvrsnom razinom znanja engleskoga jezika) za poučavanje početničke razine engleskoga na osam lokacija diljem OSRH. Osim provođenja tečaja, SSJ mentorira i pomaže u nastavi engleskoga jezika na tim lokacijama.

Središte danas i pogled u budućnost

Danas je Središte ustanova za sve grane i službe vojske i MORH-a i djeluje na tri lokacije: u Zagrebu, Splitu i Osijeku. Organizacijsku strukturu Središta čine tri nastavna odjela, Odjel za testiranje i prevođenje i Tajništvo. Zadaća je Središta organizirati i provesti obuku stranih jezika za časnike, dočasnike i civilno osoblje OSRH i MORH-a te djelatnike tijela državne uprave u okviru njihova osposobljavanja za aktivno sudjelovanje u euroatlantskim integracijama (NATO, EU, mirovne operacije), izrađivati testove i provoditi testiranje engleskoga jezika prema HRVN STANAG 6001 za OSRH i MORH te pružati usluge usmenoga i pismenog prevođenja za potrebe OSRH i MORH-a.

Glavna smjernica za rad Središta određena je ciljem sposobnosti (E 1101 N). Sadržaji nastavnih planova i programa svih tečajeva temelje se na kriterijima STANAG 6001 i ZEROJ-u. Cilj je da Središte ostane učinkovita ustrojstvena cjelina otvorena potrebama šire sigurnosno-obrambene zajednice, ali i da bude u službi cjelokupnoga društva. Već sada tečajeve stranih jezika u Središtu pohađaju pripadnici Ministarstva unutarnjih poslova, Vojno-sigurnosne obavještajne agencije i Sigurnosno-obavještajne agencije. Osim toga, SSJ je zaprimio upite drugih ministarstava i službi (npr. Ministarstvo socijalne politike i mladih, Općinski građanski sud, Državna uprava za zaštitu i spašavanje) o mogućnosti organiziranja tečajeva engleskoga jezika za njihove djelatnike. Uspostavljeni su kontakti s predstavnicima Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih s ciljem verificiranja nastavnih programa

čime bi se polaznicima koji završe tečaj, znanje jezika vrednovalo i u civilnom sustavu. SSJ ima sposobnost prilagodbe programa prema traženim zahtjevima. Međutim, postupak verificiranja programa može se pokrenuti jedino ako HVU i/ili Središte za strane jezike budu upisani u registar Trgovačkog suda kao djelatnost tj. institucija s pravom javnosti. SSJ može ostvariti navedene ciljeve jer su mu glavne značajke timski rad i dobri međuljudski odnosi, otvorenost djelatnika novim idejama, stalno usavršavanje profesora i prihvaćanje drugih mišljenja te velik entuzijizam i ljubav prema poslu koji rade.

Najveća vrijednost i temelj budućega razvoja Središta njegov je stručni kadar koji se stalno razvija u stručnom vojnom jeziku, tzv. NATO jeziku (*NATO speak*), tj. jeziku sigurnosno-obrambene zajednice kao temeljnom stručnom i intelektualnom proizvodu svojega središta. Mnogi profesori dokazali su svoju stručnost kao predavači na raznim stručno-metodičkim tečajevima u zemlji (HUPE⁵ konferencija te međunarodni tečajevi u organizaciji PEP-a: *Encouraging Learner Independence and Establishing Self-Access Resources in Military Contexts* i *Materials Development in Military Context*) i u inozemstvu (*Course Design for Military Contexts, Trainer Training Course Teaching & Learning with Authentic Video Materials, Language Testing Seminar, Language Standards and Assessment Seminar*).

Osim navedenoga, profesori Središta izradili su tri priručna udžbenika za nastavu engleskoga jezika (Udžbenik vojne tematike za napredni stupanj engleskoga jezika te priručnik i radnu bilježnicu za temeljni stupanj engleskoga jezika) i pet glosarija vojnoga nazivlja – dva za engleski, dva za njemački i jedan za francuski. Njemački i francuski rječnici nastali su kao rezultat suradnje profesora SSJ-a njemačkoga i francuskog jezika i suradnika stranih oružanih snaga, Republike Austrije i Republike Francuske. Središte za strane jezike „Katarina Zrinska” važan je integralni dio izobrazbe svakoga vojnika, dočasnika, časnika, admirala i generala koji želi biti dio suvremenih oružanih snaga koje svoje zadaće izvršavaju diljem svijeta ravnopravno s oružanim snagama najснаžnijih vojnih sustava euroatlantskih integracija. Središte je spremno nastaviti uspješan rad i dalje se razvijati na korist i zadovoljstvo svih pripadnika OSRH, MORH-a i šire. Cilj je Središta za strane jezike razviti se u Nacionalno središte za poučavanje stranih jezika, cilj koji se može ostvariti samo uz uzajamnu suradnju i potporu Oružanih snaga i Ministarstva obrane.

5 HUPE – Hrvatsko udruženje profesora engleskoga jezika.

DIGITALNO NOVO DOBA I PREDNOSTI E-UČENJA NA HRVATSKOM VOJNOM UČILIŠTU „DR. FRANJO TUĐMAN”

pukovnik Jadranko Tuta

Ploča i kreda postali su simbolima tradicionalne, na nastavnika usmjerene učionice, nespremnosti na promjene i tehnološke inferiornosti škola. Postoji priča o usporedbi nastavnika i kirurga koji su živjeli prije dvjesto godina. Kada bi se zatekli u današnjem vremenu, kirurg uopće ne bi prepoznao operacijsku salu, a nastavnik bi samo uzeo kredu i nastavio pisati po ploči.

Iako je jednostavnost ploče i krede potpuno zastarjela u vremenu sveprisutne informacijske tehnologije, ploča i kreda bili su središnji nastavni alati tijekom devedesetih godina na Hrvatskom vojnom učilištu „Petar Zrinski” koje od 19. rujna 2015. godine nosi ime Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman”. Teško je bilo zamisliti učionicu na čijem prednjem zidu ne visi zelena ploča ili pak bijela ploča kao njezina naprednija verzija.

Pred cjeloživotno obrazovanje postavljaju se različiti izazovi za novo učenje koje se provodi kroz određenu problematiku elektroničkoga učenja. Bitan izazov je obilježje u suvremenom revolucijskom razvitku informacijskih i telekomunikacijskih tehnologija. Zbog toga razloga samo obrazovanje djelatnih vojnih osoba treba se posebno prilagođavati zahtjevima vojnog i tehnološkog razvoja koji se velikom brzinom reflektira kroz procese elektroničkoga učenja, točnije e-učenja.

Ovakav proces učenja iznimno je važan kod procesa upravljanja ljudskim resursima. Za što bolju prednost u učenju osobito je važno pravilno razvijanje svoga rada, to jest neprestano se treba obrazovati i usavršavati. U ovakvom radu samo e-učenje predstavlja dobar pristup za što bolju i fleksibilniju, ali i troškovno učinkovitu izgradnju kompetencija. Najviše zbog toga što se takvo učenje može primijeniti bez postavljenoga ograničenja, znači bez obzira na to provodimo li ga kod kuće ili na radnome mjestu. S vremenom se javio veliki znanstveni interes za samu problematiku e-učenja, koje se pokazalo kao trend razvoja u obrazovanju.

Važnost ulaganja u obrazovanje možemo svesti na nekoliko razloga. Jedan od najvećih zasigurno je velik niz promjena u tehnologiji, koje izazivaju zastarijevanje znanja pa se na taj način automatski reproducira želja za novim znanjem i što boljim obrazovanjem. Ovakve promjene nadovezuju se na promjene zbog povećanja kompleksnosti i neizvjesnosti same vojne okoline, koja od djelatnih vojnih osoba (u daljem tekstu *DVO*) traži još veća i nova znanja te drukčiju primjenu znanja. Na taj se način u prvi plan stavlja *DVO*, kao i njihov razvoj u opstanku vojne organizacije. Nove vještine potrebne su kod moderne organizacije MORH-a, OSRH, HVU-a „Dr. Franjo Tuđman” i upravljanja *DVO* jer u tradicionalnom načinu organizacije i upravljanja poslovanjem nisu bile u toj mjeri važne. Vrlo su važne dobre komunikacijske vještine, vještine upravljanja konfliktima, ali i novi oblici djelotvornosti, iako su zahtjevi suvremene vojne organizacije i upravljanja sve veći i zahtjevniji.

Informacijska pismenost

Pismenost se oduvijek gledala kao nešto što potječe iz određene kulture i njezine tradicije. Povezana je s društvenim i gospodarskim razvojem i zato ima različite vrste osobitosti, kao što su povijesne, političke, društvene i mnoge druge. Dvadeset i prvo stoljeće, koje je vrlo dinamično i u svojim mijenama ima nagle skokove, samu pismenost shvaća na posve nov način. U suvremenom društvu sve je veći broj masovnih oblika komunikacije. Bitno je spomenuti samu transformaciju svijeta iz analognog doba u digitalno doba. U prošlosti je ljudsko znanje bilo zabilježeno samo u knjigama i tiskanim izvorima. Ako je netko želio funkcionirati u društvu i biti kvalitetan dio takvoga društva, trebao je dobro čitati i pisati. To je bila bitna pretpostavka.

Današnje digitalno novo doba sve mijenja jer se povećava dostupnost svih informacija. Sada se radi pritisak na ljude pa oni moraju imati odgovarajuće sposobnosti kako bi zadovoljili zahtjeve koji su potrebni za opstanak. Pismenost, kada se govori o tradicionalnom shvaćanju, obilježavaju vještine pisanja, čitanja i računanja. Posve nova „pismenost 21. stoljeća” podrazumijeva široku lepezu komuniciranja, u kojoj se koristi suvremena informacijsko-komunikacijska tehnologija (u daljem tekstu *IKT*) i priprema se za trajno učenje i interakciju s promjenama gospodarskoga razvoja. Suvremeno društvo od pojedinca traži informacijsku pismenost kao jednu od važnijih kompetencija.

U današnjem svijetu u kojem digitalne tehnologije nesumnjivo imaju sve veću ulogu svojevrsnog posrednika, vještine i znanja koja podupiru digitalnu pismenost nikad nisu bila važnija. Zato se digitalna pismenost nameće kao

imperativ za sve koji doista žele sudjelovati u modernoj kulturi življenja na Hrvatskom vojnom učilištu „Dr. Franjo Tuđman”.

Povijesni razvoj e-učenja na HVU-u „Dr. Franjo Tuđman”

Zanimljivo je spomenuti kako je povijesni razvoj e-učenja veoma raznolik. Jedna je od teorija kako postoje dva koncepta koja su bitna za formiranje povijesnoga razvoja: instrukcijski dizajn i programirano učenje te učenje na daljinu. Instrukcijski dizajn možemo također povezati s Hrvatskom vojskom koju se educiralo na različitim lokacijama za vrijeme Domovinskog rata (Kumrovec, Varaždin, Zagreb – Borongaj i Črnomerec, Samobor i od 1993. godine Jastrebarsko, gdje je dočasnička škola djelovala u zasebnoj školi). Edukacija je prvo obuhvaćala analizu zadataka, potom instruiranje te procjenjivanje polaznika na kraju.

Cilj takve edukacije bio je da vojska postigne univerzalne kompetencije, a ne provođenje selekcije najbistrijih polaznika. Koristio se različit obrazovni materijal, posebice grafički tip. Početna izobrazba časnika i dočasnika Hrvatske vojske počela je već 27. prosinca 1991. godine temeljem zapovijedi načelnika Glavnog stožera generala zbora Antona Tusa da se na Črnomercu u Zagrebu ustroji Časnički centar Hrvatske vojske (ČC HV) radi racionalnog i djelotvornog održavanja tečajeva za časnike Hrvatske vojske, a sustavna na početku 1992. godine kao jedinstvena temeljna izobrazba u obliku tečajeva. Hrvatska vojska na svojim je školama za časnike i dočasnike od 1992. godine koristila projektore koji su omogućili nastavniku istodobno gledanje polaznika u učionici i objašnjavanje vizualnog prikaza nekoga grafa, karte, sheme ili natuknica teksta.

S druge strane, drugi koncept učenja na daljinu nešto je liberalnijega karaktera. Časnički centar Hrvatske vojske od 13. siječnja 1993. promijenio je ime u Hrvatsko vojno učilište (HVU), a 26. svibnja 1993. preimenovan je u Hrvatsko vojno učilište „Petar Zrinski”. Pojavom računalnih tečajeva na Hrvatskom vojnom učilištu „Petar Zrinski”, koje se moglo dostaviti na različitim disketama od 1996. godine javlja se razdoblje multimedije, u kojem su tečajevi prezentirani medijem CD-ROM-om. Takav trening za polaznika je vizualno atraktivniji, ali nedostatak mu je izostanak one bitne interakcije s nastavnikom i dinamike kod prezentiranja sadržaja.

Sljedeće razdoblje na HVU-u, koje traje od 1999. do 2001. godine, donosi prvi val e-učenja u kojem je veća dostupnost e-pošte, internetskih preglednika, programa za pregledavanje multimedije i videodatoteka, koji se sve više

upotrebljavaju. Svaki od tih načina poseban je sam za sebe i mijenja dinamiku i način učenja, a pritom dolazi do nastanka e-učenja.

Posljednje razdoblje ili drugi val e-učenja počinje nakon 2002. godine i proteže se sve do danas. Samo organiziranje i provođenje procesa učenja potpuno se mijenja zbog velikih tehnoloških promjena kao što su bogati mediji za *streaming*, široki pojas pristupa internetu i napredniji dizajn internetskih stranica. Kako se na Hrvatskom vojnom učilištu „Petar Zrinski” javljaju promjene u učenju, tako se javlja i bolja tehnologija koja omogućuje veću uštedu i kvalitetu iskustva učenja.

Nakon 2000. godine provodi se nov način obrazovanja: virtualno edukacijsko okruženje između studenata (časnika, dočasnika i kadeta) i profesora bilo je dostupno u obliku međusobne komunikacije preko hardvera i softvera (računala). Na taj su način *online* veze omogućavale studentima širu dostupnost obrazovnog materijala.

Taj novitet zvao se sustav ILIAS i vjerojatno je omogućio drukčiji pristup obrazovanju. Dostupan je i aktivan u zatvorenoj informacijskoj *online* mreži. Budući da se na HVU-u „Petar Zrinski” uvidjelo kako postoji potreba za školovanjem nastavničkog kadra za e-učenje, od 2008. do 2009. godine donesena je odluka o školovanju 39 nastavnika kako bi mogli provoditi nastavu putem IKT-a. Školovanje za smjer Tutoring, Course design i Management E-learning provodilo se na CARNet-ovoj E-learning akademiji u Zagrebu i trajalo je dva semestra (jednu studijsku godinu).

Od listopada 2015. godine na HVU-u „Dr. Franjo Tuđman” na Katedri vojne logistike prvi je put pokrenuta izobrazba u novom sustavu Merlin e-učenje iz kolegija Logistička potpora na Visokoj dočasničkoj izobrazbi i kolegija Upravljanje financijskim resursima na časničkoj izobrazbi, III. razina slijedno rastuće izobrazbe u funkcionalnom području F-4. Zatim su sustav Merlin e-učenje slijedili na Katedri upravljanja i vođenja u kolegiju C2 Zapovijedanje i nadzor na časničkoj izobrazbi III. razina slijedno rastuće izobrazbe u funkcionalnom području i na časničkoj izobrazbi, IV. razini izobrazbe na Katedri strategije, Odsjek strategije u kolegiju Vojna strategija i operacije.

Prednosti e-učenja na Hrvatskom vojnom učilištu „Dr. Franjo Tuđman”

E-učenje zasigurno ima mnogo prednosti koje ističu bitne promjene u procesima učenja. Merlin je sustav za e-učenje baziran na sustavu za e-učenje

MOODLE, koji je Sveučilišni računski centar (Srce) prilagodio sveučilišnoj zajednici Republike Hrvatske, u koju spada i Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman”. Razvija se i održava u Centru za e-učenje Sveučilišnoga računskoga centra (Srce) u Zagrebu kao zajednička, svima dostupna platforma za projekte primjene e-učenja u sveučilišnoj nastavi.

Najveće prednosti e-učenja upravo su njegova široka dostupnost, jednostavnost i učinkovito iskorištavanje vremena. E-učenje putem interneta omogućava posebno dinamičnu interakciju između nastavnika i studenta (časnika, dočasnika i kadeta), kao i studenata međusobno. Svaki pojedinac pridonosi nastavi pokretanjem, odnosno sudjelovanjem u raspravama koje se odnose na određenu temu, a značajna je i mogućnost prilagođavanja tečaja kako bi odgovarao svakom korisniku.

E-učenje omogućava obrazovanje nevezano uz udaljenost, pa čak i raspored. Aktivnosti u e-obrazovanju mogu biti izvedene sinkrono (istodobno, tj. u isto vrijeme ili unutar nekoga kraćeg vremenskog intervala) i asinkrono (u različito vrijeme, odnosno bez definiranih kratkih ciljnih vremenskih intervala).

Asinkrono e-učenje polaznicima dopušta sudjelovanje u komunikaciji i učenju onim ritmom koji njima odgovara, bez istodobne prisutnosti instruktora. Ovakav način rada nudi korisnicima informacije koje su im potrebne kada god oni to žele i trebaju. Prednosti tog pristupa su goleme, od dostupnosti informacija u pravo vrijeme i fleksibilnosti pristupa s bilo kojeg mjesta u bilo koje vrijeme do jedinstvenosti sadržaja i omogućavanja neograničenog broja polaznika.

Povećanje personalizacije dovodi do veće fleksibilnosti u vremenu i prostoru pa se na taj način jača interkulturalni dijalog i veća povezanost partnerstva. S druge strane, prikazuje iznimnu važnost učenja s pomoću računala. Suvremena informacijska tehnologija omogućava nove oblike i tehnike obrazovanja i učenja na HVU-u „Dr. Franjo Tuđman”. Za obrazovanje je važan multimedijски trening koji ima sve tekstualne, filmske, grafičke i auditivne sastavnice, kombinirajući ih za dalji proces učenja.

Prednosti ovakvoga oblika obrazovanja su sljedeće:

- povezanost s poslom – transfer učenja povećava se tako da se mnogi poslovi obavljaju računalom; dobiva se sličnost radne i obrazovne situacije
- samoregulacija – odabire se vlastiti tempo učenja prema individualnim sposobnostima i preferencijama za obrazovanje s

- pomoću računala
- distribuiranost – raspoređivanje građe za učenje prema potrebama onih koji uče tako da je učenje vrlo fleksibilno
 - standardiziranost – svi polaznici koriste isti materijal koji ne utječe na okolinu, predavača, auditorij i mjesto, kao primjerice u klasičnoj obrazovnoj situaciji
 - dostupnost – početak učenja prema osobnim željama i organizaciji vremena
 - individualizacija – izbor tempa i sadržaj učenja prema individualnim potrebama: više se vremena posvećuje onome što se ne zna i što je za dalji posao bitno, a preskače se ono što se zna
 - fleksibilnost – u računarske obrazovne programe promjene se unose lakše nego što se to radi u pisanim standardnim dokumentima.

Nedostatak je velika i duga priprema materijala, koja se proteže i do 30 sati za kreiranje jednoga sata obučavanja putem računala. Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman” sve više kreće prema upotrebi interneta za učenje na daljinu. Za korisnike je bitno da učenje na daljinu nema ograničenja u vremenu i prostoru. *Online* materijalima može se pristupiti bilo kada, s mogućnošću interakcije studenata (časnika, dočasnika, vojnika i kadeta – u daljem tekstu studenti) i nastavnika u realnom vremenu. Studenti mogu komunicirati sa stručnjacima iz područja koje je bitno na njihovu Hrvatskome vojnom učilištu „Dr. Franjo Tuđman” i ostalim fakultetima na zagrebačkom sveučilištu koji participiraju u nastavi.

Primjena znanja i vještina olakšana je jer korisnici mogu završiti *online* tečajeve dok rade neki drugi posao. I nastavnicima *online* učenje donosi velike prednosti kod predavanja, izlaganja materijala i prenošenja znanja na korisnike ili studente jer se može obavljati bilo kada i bilo gdje. *Online* materijali mogu se stalno ažurirati ili dopunjavati novim informacijama, a sve te promjene korisnici doznaju istodobno i mogu ih vidjeti u svakome trenutku. Kada korisnici mogu pristupiti internetu i koristiti *online* materijale, samim je nastavnicima lakše jer ih mogu uputiti na odgovarajuće informacije prema njihovim potrebama.

Vrijeme koje nam je potrebno za razmišljanje o nečemu posebno je važno prilikom e-učenja. Takvo vrijeme vrlo je učinkovito jer polaznicima omogućuje traženje pomoći od drugih upravo onda kada im je pomoć najpotrebnija. Isto tako, mogu naučiti mnogo toga iz rasprava koje oni nisu inicirali od samoga

početka nego su im se poslije priključili. Povučeni i sramežljivi studenti polaznici vojnih škola, te oni koji imaju strah od govora pred publikom uz e-učenje mogu vrlo dobro napredovati, mogu sudjelovati kada i koliko dugo žele u raspravi, a od prije je poznato kako će se svaki glas čuti unutar neke rasprave. Kada se e-učenje uspoređuje s tradicionalnom nastavom, dolazi se do zaključka da ono ima veće prednosti. E-obrazovanje istodobno ima pozitivne i negativne utjecaje na okoliš. Pozitivan utjecaj je manji utrošak energije na putovanje prilikom rada na daljinu, a negativan utjecaj dolazi od proizvodnje računalne infrastrukture koja utječe na okoliš.

Najveća prednost je dostupnost nastave bilo kada i bilo gdje. Ova prednost vidljiva je na primjeru odraslih osoba koje istodobno rade više poslova i imaju veće obveze koje podrazumijevaju njihovu fizičku prisutnost: to se odnosi na polaznike slijedno rastuće izobrazbe u funkcionalnim područjima, koji uz rad završavaju potrebnu razinu školovanja za stožerne dužnosti. Isto tako, prednost je vidljiva na primjeru DVO-a koje njihova lokacija sprječava u pohađanju nekoga obrazovnog programa, npr. pripadnici OSRH koji su u misijama i dužnostima u NATO-u. Prednosti su i samo iznošenje vlastitih ideja i misli, neograničen pristup obrazovnim materijalima, učenje putem različitih diskusija, projekata ili suradničkih skupina.

Bitna prednost e-učenja zasigurno je uklanjanje geografskih i vremenskih ograničenja, ali i povezivanje korisnika tečajeva e-učenja – samostalno učenje povezuje se s komunikacijom i suradnjom među ostalim korisnicima.

Sustavi za e-učenje omogućuju:

- 1) veću kreativnost nastavnika
- 2) mobilnost i fleksibilnost nastavnika i polaznika (u smislu vremena i prostora)
- 3) personalizaciju – polaznici mogu samostalno odlučiti o slijedu i ritmu učenja
- 4) veću dostupnost materijala za učenje
- 5) nove komunikacijske kanale za suradnju nastavnika i polaznika
- 6) nove modele procjene znanja: kvizovi za samoprocjenu, procjena s pomoću računala i slično, kojima procjena znanja postaje integralnim dijelom procesa učenja
- 7) podršku promjenama, partnerstvima i transformaciji procesa učenja

8) uštedu vremena, jednostavnu evaluaciju, trenutne povratne informacije, izravno praćenje napretka u *online* procjeni znanja.

Postoje razne definicije učenja i stjecanja vještina, znanja, sposobnosti, stavova i navika (ukupno gledano – kompetencija). Učenje je definirano kao „*stjecanje vještina i znanja koja rezultiraju u relativno trajnoj promjeni ponašanja, dok obrazovanje (edukacija) označava širenje ukupnih spoznaja, znanja, vještina i sposobnosti osobe koje ju osposobljavaju za samostalno odlučivanje i djelovanje u različitim situacijama*”.

Potrebni resursi te prednosti i nedostaci primjene digitalnih nastavnih materijala u nastavi (DNM)

Umjesto općenitog nabranjanja najznačajnijih prednosti po mišljenju stručnjaka iz različitih europskih sveučilišnih zajednica, koje su u primjeni informacijsko-komunikacijskih tehnologija (IKT) često razvijenije nego u Hrvatskoj, usmjerit ćemo se na ono što je svima nama blisko: okruženje na Hrvatskome vojnom učilištu „Dr. Franjo Tuđman” i iskustva naših nastavnika i studenata (časnika, dočasnika i kadeta). Prikazat ću što o primjeni digitalnih nastavnih materijala (u daljem tekstu DNM) kažu sudionici istraživanja u okviru ankete Primjena DNM iz kolegija Logistička potpora na Visokoj dočasničkoj izobrazbi i kolegija Logistika u obrambenom planiranju na časničkoj III. razini slijedno rastuće izobrazbe u funkcionalnom području F-4 i C2 Zapovijedanje i nadzor na časničkoj III. razini slijedno rastuće izobrazbe u funkcionalnom području. Anketa je provedena od listopada 2015. do veljače 2016. godine. Rezultati ankete bili su digitalni nastavni materijali koje su izradili nastavnici u sustavu e-učenja Merlin.

Na osnovi anketnog upitnika za studente (sudjelovala su 133 studenta) mogu se istaknuti sljedeće prednosti korištenja DNM-a:

- Upotreba digitalnih nastavnih sadržaja pridonosi opuštenijem, ali istodobno i radnom ozračju na satu (84 %).
- Studenti vide svrhu uporabe digitalnih sadržaja u nastavi i njihovu povezanost s primjerima iz svakodnevnog života (74 %).
- Studenti procjenjuju da su dobro svladali gradivo na nastavi u okviru koje su korišteni digitalni obrazovni sadržaji (68 %).
- Studenti su aktivniji: više nego inače sudjeluju na nastavnom satu (75 %).
- Upotreba digitalnih nastavnih sadržaja dodatno motivira studente (62 %).

- Nastavni sati na kojima se koriste digitalni obrazovni sadržaji studentima su zanimljivi (82 %).

Zanimljivo je pročitati i neke komentare studenata:

„Jednostavnije je, ima slikovitih primjera, općenito je zabavno i čini se lakšim.”

„Stekla sam dojam da se u ovakvom radu uključe gotovo svi studenti i da je porastao interes za radom na satu; ujedno je jednostavno i jasno ono što je važno u gradivu.”

„Lakše je kada nešto što učimo vizualiziramo.”

„Dopalo mi se što zvučnim i slikovnim sadržajem možemo dokazati teoriju pa da mi je primjena zanimljiva.”

„Ovakav pristup je zabavniji i opušteniji, tako studenti mnogo više nauče.”

„Što se tiče sustava Merlin, sve je u redu i po meni ne treba ništa mijenjati, upravo suprotno: treba ga proširiti i na ostale predmete jer mi se čini da je Merlin e-učenje korisniji i bolji sustav za učenje od postojećeg mrežnog i zatvorenog sustava ILIAS.”

„Merlin mi omogućuje da na putovanju, doma i bilo od kuda pristupim lekcijama, informacijama i komunikaciji, a ne da sam ovako prikovan za stol i samo jedno mjesto za učenje.”

„Mislim da je tematikom koja sama po sebi jako često u mojoj glavi ima unaprijed oznaku *dosadno*, kroz Merlin e-učenje, a prije svega zahvaljujući načinu predavanja, razgovora i interakciji s polaznicima, razbijena predrasuda o logistici kao nečem što *davi*.”

Nastavnici iz kolegija Logistička potpora, Logistika u obrambenom planiranju, kolegij C2 Zapovijedanje i nadzor i kolegij Vojna strategija i operacije rad s DNM-om ocijenili su izrazito pozitivnim i istaknuli ove prednosti:

- studenti su aktivniji, motiviraniji i postiže se ugodna, opuštena i radna atmosfera
- jasna primjena sadržaja u svakodnevnom životu
- gradivo je jednostavnije, zornije i slikovito objašnjeno
- studentski pozitivni komentari bili su jako motivirajući
- studenti su zadovoljniji napuštali učionicu
- mogućnost da učenici sami provjere svoje naučeno znanje
- dostupnost materijala u bilo koje vrijeme.

Kao otežavajuće okolnosti nastavnici su naveli tehničke probleme s mrežom i računalnom opremom (nisu dostupne sve mrežne stranice, npr. YouTube i ostali multimedijски linkovi) te vrlo veliku angažiranost nastavnika za pripremanje sata u kojem se primjenjuju e-sadržaji. Nadalje, otežavajuća je okolnost i velik broj polaznika; optimalan bi broj bio maksimalno 20 polaznika kada se radi rasprava, zadaće, forumi, *chatovi*...

Govoreći o resursima potrebnima za uporabu DNM-a u nastavi, potrebno je osigurati upravo one elemente koji će pomoći da se prevladaju navedeni problemi. Nastavnicima treba osigurati odgovarajuću podršku i u tehnološkom smislu (dostupnost i poznavanje uporabe IKT-a) i u metodičkom smislu (poznavanje nastavnih metoda i postupaka koji omogućuju kvalitetnu primjenu IKT-a u nastavi).

Vezano uz dostupnost IKT-a na HVU-u „Dr. Franjo Tuđman”, često nastavnici neopravdano misle kako ne mogu uvesti DNM u nastavu jer škola nije dovoljno opremljena tehnologijom. No pogrešno je smatrati da će se DNM moći uvesti u nastavu isključivo ako je na raspolaganju računalna učionica u kojoj studenti rade na vlastitim računalima priključenima na brzu internetsku vezu, zatim snažna računala ili prijenosna računala za nastavnike, pametna ploča... Za uvođenje DNM-a u nastavu poput multimedijских *PowerPoint* prezentacija, dovoljan je već minimalni IKT: računalo s projektorom, a poželjno je da bude priključeno na internet. Čak i ako nije, nastavnik može unaprijed prikupiti materijale s interneta i prikazivati ih *off-line* na računalu. Uz informatizaciju odgojno-obrazovnog sustava odnosno dostupnost IKT-a na HVU-u „Dr. Franjo Tuđman”, potrebno je nastavnike nastaviti obučavati za njegovu uporabu, a posebno za korištenje onih alata koji će omogućiti jednostavnu izradu DNM-a.

No osim tečajeva primjene IKT-a, važno je nastavnicima pružiti i odgovarajuće obrazovanje iz metodike e-obrazovanja putem tečajeva i drugih oblika stručnog usavršavanja u ovom području.

Nastavnik koji je dobro obučen za korištenje IKT-a i metodike, moći će i samostalno izraditi DNM za svoje studente. U početku će biti potrebno utrošiti određeno vrijeme koje je dulje nego za pripremu tradicionalne nastave, no trud će se isplatiti jer će se već za sljedeće naraštaje studenata, ponovnim korištenjem izrađenih DNM-a, priprema smanjiti. Nagrada će svakako biti motiviraniji i aktivniji studenti, koji će i lakše ostvarivati postavljene ishode učenja.

ZAKLJUČAK

Zbog nastojanja za poboljšavanjem kvalitete nastavnog procesa učenja, sve je veća potreba za uvođenjem e-učenja u obrazovni sustav na HVU-u „Dr. Franjo Tuđman”. Učenje se provodi u virtualnim mrežnim prostorima, gdje se koristi niz informacijsko-komunikacijskih tehnologija kako bi sama informacija bila dostupna svima na globalnoj informacijskoj infrastrukturi.

Proces e-učenja može se promatrati kroz četiri bitna elementa: nastavnik, nastavni sadržaj, tehnologija i student. Takvo učenje razlikuje se od klasičnoga učenja zbog toga što su računala obrazovna tehnologija koja sadržava nastavne sadržaje. S gledišta skupa različitih edukacijskih sredstava potrebnih za učenje preko računala, treba istaknuti da je riječ samo o novom obrazovnom sredstvu, e-obrazovanju, a ne o novom načinu obrazovanja.

Može se zaključiti kako postoji velik broj različitih definicija vezanih uz pojam e-učenje, no svima je zajedničko da se takvo učenje temelji na pomoći elektronskih medija (računala, interneta) i omogućuje dragocjenu suradnju i interakciju svim sudionicima. Uvećavanju informacijskoga koncepta pismenosti u procesima učenja uvelike pridonose prevladavajuće teorijske paradigme i pristupi učenju. Sve one zahtijevaju veći angažman studenata, ali i veći utjecaj informacijskih izvora u obrazovnim procesima.

Kako bi djelatna vojna osoba u OSRH držala korak s onime što se događa u informacijsko-komunikacijskim tehnologijama, mora zasigurno imati i veće znanje i vještine na području informacijskih usluga jer tako može pratiti tehnološki razvoj i globalnu konkurentnost. S druge strane, u obrazovnom sustavu na HVU-u „Dr. Franjo Tuđman” online tehnologije predstavljaju učenje kao socijalno iskustvo, gdje tehnologija odstupa od barijere prostora i vremena. Naposljetku, u suvremenom su svijetu i studenti i svi ostali okruženi informacijskom okolinom i bilježi se velik rast informacijsko-komunikacijskih tehnologija koje omogućuju lakši pristup obrazovanju i ostalim područjima u razvoju i karijeri DVO-a.

STRATEŠKI IZAZOVI I PROGRAMI IZOBRAZBE HRVATSKOG VOJNOG UČILIŠTA

prof. dr. sc. Miroslav Tuđman

Moja tema je *Strateški izazovi i programi izobrazbe HVU-a*. U prvom ću djelu iznijeti primjedbe na program preddiplomskog studija za vojne kadete jer sam prije tri godine bio jedan od recenzenata tih programa, s ciljem da se ne kritizira postojeće stanje nego da na temelju tih primjedbi utvrdimo gdje smo bili prije tri godine te razmotrimo razloge zašto treba ići prema onome što je brg Jakopčić rekao – da HVU dobije akreditaciju kao samostalna znanstveno-obrazovna i istraživačka ustanova. Drugo, želim upozoriti na nedostatke i nefunkcionalnost postojećega sustava nacionalne sigurnosti kako bi smo imali dobre i jake argumente za ustroj i razvoj izobrazbe kadrova za cijelo područje nacionalne sigurnosti.

Preddiplomski program za kadete (za vođenje i upravljanje te za vojno inženjerstvo) u sebi je sadržavao proturječnosti koje sam opisao kao sukob nekoliko logika: logike institucionalizacije vojne izobrazbe, logike nositelja studijskih programa te logike područja nacionalne sigurnosti (tj. znanstvenog polja sigurnosne i obrambene znanosti). Smatram da dobar preddiplomski program za vojne studije ne može zaživjeti ako ne budu osigurani: a) organizacijski uvjeti za autonomnu izvedbu i korekciju studijskih programa, b) institucionalne pretpostavke i znavljanja vojnog nastavnog kadra i evaluacija profesionalnog uspjeha završenih studenata (kadeta) te c) organizacijske i institucionalne pretpostavke za razvoj područja sigurnosnih i obrambenih znanosti kao preduvjeta razvoja znanstvene, nastavne i istraživačke djelatnosti nacionalne sigurnosti.

O nositeljima preddiplomskih studijskih programa

„Sporazum o nastavnoj i znanstveno-istraživačkoj suradnji na provedbi integriranog modela civilno-vojne naobrazbe na preddiplomskim i diplomskim sveučilišnim studijima za potrebe obrane i Oružanih snaga” između Sveučilišta u Zagrebu i Ministarstva obrane Republike Hrvatske jednosmjerna je putanja razvoja ako prepušta samo Sveučilištu brigu o znanstveno-nastavnoj infrastrukturi u području nacionalne sigurnosti.

Naime, Hrvatsko vojno učilište (HVU) uopće se ne spominje kao nositelj dva preddiplomska programa za vojne studije. Paradoks je takvog organizacijskog rješenja više nego očit: bez HVU-a ne bi bilo ni organizacijskih ni kadrovskih pretpostavki za izvedbu ta dva preddiplomska studija, a bez MORH-a ne bi bilo ni potrebe za osnivanjem ta dva programa.

Od završenih prvostupnika vojnih studija očekuju se praktična znanja i umijeća koja će znati koristiti u kriznim situacijama, vojnim akcijama i međunarodnim operacijama. Ako se poslužimo terminologijom Nonake i Takeuchija o podjeli znanja na skriveno (*tacit*) i eksplicitno znanje, onda je na predloženom preddiplomskom studiju presudna socijalizacija i internalizacija (skrivenog) znanja. Ni u jednom trenutku ne treba zanemariti ulogu eksplicitnog znanja na svim razinama školovanja tijekom vojnih studija. Ali potrebno je naglasiti da je vojni poziv stvar umijeća, kao i većina poslova u širem području nacionalne sigurnosti. Neosporno je da je to umijeće vještina koja se oblikuje znanstvenim pristupom i spoznajama, ali se ne može reducirati na teoriju i teorijski pristup vojnoj tematici u užem smislu, odnosno nacionalnoj sigurnosti u širem smislu.

To što su nositelji jednog dijela kolegija časnici Hrvatske vojske koji imaju izbor u znanstveno-nastavna zvanja, samo naglašava nelogičnost odredbe o fakultetima kao nositeljima studijskih programa. Čak kada bi i većina (ili svi) nositelji kolegija bili časnici hrvatske vojske ili djelatnici MORH-a sa znanstveno-nastavnim zvanjima, postojeće zakonske norme o organizaciji znanstveno-nastavne djelatnosti ne dopuštaju da HVU i ostale vojne institucije budu nositelji studijskih programa kadeta. Logika predloženog ustroja studija (nositelji su studija niz fakulteta okupljenih oko zajedničke zadaće) prije ili kasnije dovodi do većih turbulencija. Nije teško predvidjeti da će predložena organizacija studija biti stalno u latentnoj krizi jer se kosi s logikom organizacije vojnoga sustava koji zahtijeva daleko precizniju organizaciju i strukturirani sustav odgovornosti u daleko većoj mjeri nego što je to svojstveno akademskoj zajednici. „Civilni” fakulteti mogu biti tek privremeno nositelji programa izobrazbe vojnih časnika. Zato je potrebno da HVU bude glavni nositelj ovih studijskih programa, među ostalim, i radi toga da predloženi studiji imaju svojega i organizacijskog i pravnog nositelja iz vojnoga sustava.

Za razliku od nekih drugih djelatnosti, Oružane snage RH imaju dovoljno iskustava i kvalificiranih ljudi, govorimo o vojnim znanjima i umijećima, da mogu biti nositelji stručnih i specijaliziranih kolegija za vojnu izobrazbu. Opće je poznato da one djelatnosti koje ne mogu osigurati vlastitu reprodukciju kadrova i specijalizirano školovanje imaju neizvjesnu budućnost. Vojska kao

institucija, ako je ovisna o vanjskoj izobrazbi i vrednovanju svojih kadrova, ako prepušta drugima usavršavanje vlastitog korpusa znanja, ostaje hendikepirana jer prepušta drugim institucijama ključeve vlastitoga institucionalnog razvoja.

Što je odgovor na ovo? Ne mislim da treba sve obrazovne programe preseliti pod okrilje vojske, nego kontrolu, nadzor i temeljne programe struke moraju voditi vojne institucije koje su akreditirane, koje imaju sve kompetencije i standarde za znanstveno-istraživačku djelatnost.

Postojeći program izobrazbe kadeta ne predviđa daljnje usavršavanje nakon završetka preddiplomskih studija, osim na fakultetu Političkih znanosti za prvostupnike studija Vođenje i upravljanje, a za studij Vojno inženjerstvo na jedanaest mahom tehničkih fakulteta. Zato se vojnim prvostupnicima (vojnim kadetima koji nakon završetka i vojne obuke dobivaju prvi časnički čin) koji žele nastavak akademskog studija ne nameće kao logično rješenje napredovanje u vojsci.

Diplomski i postdiplomski studij nužan je uvjet vrhunske izobrazbe hrvatskih časnika. No, „integrirani model civilno-vojne naobrazbe” nije cjelovit ni dorečen jer ne integrira Naprednu časničku školu, Zapovjedno stožernu školu ni Ratnu školu OSRH. Naime, nedostatak je tog „modela civilno-vojne naobrazbe” da časnicima koji su završili neku od razina vojnog školovanja na HVU-u ne predviđa izjednačiti njihove diplome, odnosno kvalifikacije i kompetencije, s adekvatnim diplomama koje se stječu na veleučilištima, fakultetima i sveučilištima. Drugim riječima, „integrirani model civilno-vojne naobrazbe” ne integrira postojeće vojne obrazovne programe i vojne škole (Naprednu časničku školu, Zapovjedno stožernu školu ni Ratnu školu OSRH) u „civilni” sustav jer ne predviđa nostrifikaciju vojnih diploma.

O diplomskoj i postdiplomskoj vojnoj izobrazbi

Svrha je preddiplomskih vojnih studijskih programa da osiguraju temeljnu izobrazbu za potrebe vojske na području sigurnosnih i obrambenih znanosti (tj. za potrebe svih sastavnica Oružanih snaga i sudionika u području nacionalne sigurnosti). Smisao je diplomskih i postdiplomskih studija da osiguraju specijalizaciju i znanstveno usavršavanje pripadnika i časnika i civilne i vojne komponente Oružanih snaga.

Oružane snage samo su jedan segment sustava nacionalne sigurnosti. Znanjima i umijećima iz područja nacionalne sigurnosti osim Oružanih snaga raspolaže još niz institucija i agencija (diplomatska akademija, policijska akademija,

obavještajna akademija – koja je ukinuta itd.). Postojeći fakulteti i sveučilišta nemaju kompetencije, iskustva i znanja te ne mogu preuzeti ni već postojeće programe i izobrazbu kadrova za područje nacionalne sigurnosti.

Zato postojeću izobrazbu stručnjaka za područje nacionalne sigurnosti treba otvoriti javnosti jer je nužna povezanost sa sveučilištima. Suradnja je potrebna, među ostalim, i zato da se ne dupliciraju programi i potencijali koji već postoje na hrvatskim sveučilištima. Suradnja na izobrazbi kadrova za područje nacionalne sigurnosti treba biti obostrana i uređena propisima i zakonom o znanstvenoj, nastavnoj i istraživačkoj djelatnosti.

Priroda školovanja za potrebe vojske (bilo koje vojske) specifična je. Hrvatsko vojno učilište ima već 25 godina iskustva u školovanju časnika za najsloženije vojne dužnosti, a niz godina školuje i strane časnike. HVU danas ima i potrebnu infrastrukturu da može organizirati diplomski i postdiplomski studij za područje „sigurnosnih i obrambenih znanosti”. Ono što nedostaje, pravna je regulativa koja bi to omogućila.

Ako prihvatimo postavku, a moramo to prihvatiti, o specifičnosti znanja i kompetencija što se traže i oblikuju u području sigurnosnih i obrambenih znanosti (odnosno u širem smislu u području nacionalne sigurnosti) onda je razložno to normirati i u Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju.

Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju prepoznaje „znanstvena i umjetnička područja”, pa se sukladno tome osnivaju „Sveučilište, fakultet i umjetnička akademija ... radi obavljanja djelatnosti visokog obrazovanja, znanstvene, stručne i umjetničke djelatnosti te druge djelatnosti u skladu sa zakonom i svojim statutom” (Urednički pročišćeni tekst, NN broj 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 46/07 i 45/09, čl. 47).

Organizacijske i institucionalne proturječnosti u ustroju vojnih studijskih programa, proturječnosti koje su posljedica nepriznavanja vojnim učilištima status sveučilišnih članica, mogu se riješiti izmjenom Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju. Bilo bi razložno u što kraćem roku izmjenom toga Zakona vojnim učilištima priznati status članice sveučilišta po analogiji s umjetničkim akademijama.

Bilo bi nelogično uz „fakultete i umjetničke akademije” navesti samo vojna učilišta kao moguće članice sveučilišta zato što na području nacionalne sigurnosti postoje i drugi studijski programi i organizacijske forme koje mogu imati svoje mjesto na sveučilištu (Diplomatska akademija, Policijska akademija,

Obavještajna akademija itd.). Kako zakon ne određuje koje su sve umjetničke akademije članice sveučilišta, tako bi trebalo u zakon unijeti odredbu da se znanstvenom djelatnošću i visokim obrazovanjem, osim sveučilišta, fakulteta i umjetničkih akademija, bave i akademije u području nacionalne sigurnosti, jasno, ako ispunjavaju određene uvjete.

O znanstvenoj infrastrukturi nacionalne sigurnosti

U klasifikaciju znanosti tek je nedavno uvršteno i polje vojno-obrambene i sigurnosno-obavještajne znanosti i umijeća. Za sustavnu izobrazbu pripadnika Oružanih snaga i nacionalne sigurnosti u cijelosti nužno je odrediti matičnu instituciju, odnosno matični fakultet. Nakon toga logičan je korak u institucionalizaciji područja nacionalne sigurnosti stvaranje sveučilišta objedinjavanjem diplomatske, obavještajne, policijske akademije i vojnih učilišta.

Hrvatska danas nema jake institucije koje se bave strateškim studijima. Posljedica je toga da je strateško promišljanje nacionalne sigurnosti u svojim političkim, diplomatskom i vojnim dimenzijama nerazvijeno. Hrvatska se godinama nalazi u recesiji i zato što nije usvojila niz razvojnih strategija; razvojne strategije nisu usvojene, među ostalim, zbog neinvestiranja u ljude i institucije koje bi se sustavno bavile tim strategijama.

Tek primjera radi: danas je informacija jedan od najjačih instrumenata nacionalne moći, ali unatoč tome, Hrvatska nema nacionalnu informacijsku strategiju, a Oružane snage nemaju postrojbe za vođenje informacijskih operacija. Hrvatska nema središte za praćenje napadnih informacijskih operacija na vlastitom teritoriju, a stalno smo izloženi informacijskim operacijama. Razdoblje recesije vrijeme je dezorijentacije i dezinformacija, a posljedica je demoralizacija, pogotovo među mladim generacijama. Demoralizaciji pogoduje nedostatak strateških vizija i procjena razvoja koje bi svoje mjesto trebale imati i u javnome prostoru.

HVU sa statusom javnosti i fakultetskim statusom imao bi slobodu znanstvenoga istraživanja, obvezu izrade strateških studija, zadaću izrade kritičkih procjena nacionalne sigurnosti. Kao zatvorena vojna ustanova HVU nema slobodu objavljivanja svih svojih istraživanja, a objavljeni radovi moraju se kretati unutar zadane političke korektnosti. S punim akademskim statusom znanstveno-istraživačka djelatnost HVU-a bila bi na dobrobit i državne politike i javnosti, a ne bi bila sputana „političkom korektnošću” – što je uvriježeni demokratski standard svih državnih institucija.

Usput, ponekad se govori i u javnosti i u službenim prigodama, da se Hrvatska vojska nakon pobjede u Domovinskome ratu trebala demokratizirati i prilagoditi standardima i doktrini NATO-a, kako bi ostvarila svoj strateški cilj ulaska u NATO. Takve su ocjene, po mojem mišljenju, samo u jednome segmentu točne. Hrvatska se vojska trebala prilagoditi tehničkim standardima NATO-a radi interoperabilnosti i potrebe zajedničkoga djelovanja postrojbi zemalja članica NATO-a. Ako, pak, govorimo o demokratskim procesima i demokratizaciji – onda treba poštivati povijesnu istinu da su dragovoljci i branitelji samoinicijativno i dobrovoljno pristupali i stvarali oružane i redarstvene postrojbe te po vlastitom, domoljubnom opredjeljenju ginuli za hrvatsku slobodu, što je mjera demokracije koju NATO nema niti je može imati. Prema tome, zbog povijesnih okolnosti hrvatske oružane snage već devedesetih godina prošloga stoljeća nastaju i formiraju se na demokratskim osnovama i po demokratskim standardima.

U Domovinskome ratu pobijedili smo jugokomunističku vojsku, JNA, po mnogim procjenama, četvrtu vojnu silu u Europi, pobijedili smo ne samo domoljubljem, nego i novom vojnom strategijom i modernim vojnim ustrojem. U *Oluji* smo oslobodili preko 10 000 četvornih kilometara, u operaciji koja je trajala šest dana, zahvaljujući svojem vojnome znanju i umijeću. Usporedbe radi, NATO-ova operacija na Kosovu trajala je tjednima na prostoru iste ili slične veličine koliki je bio oslobođeni teritorij u operaciji *Oluja*, pa nisu ostvarili ciljeve koje su željeli. Zato moramo biti samosvjesni i izučavati hrvatsko i diplomatsko umijeće i vojnu strategiju koja je važna ne samo za nas nego je od koristi i za NATO.

Nažalost, danas Hrvatska ne ulaže sustavne napore u definiranje strategije nacionalne sigurnosti i organizacijska rješenja koja odgovaraju suvremenim izazovima. Samo ću podsjetiti na nekoliko činjenica. Strategija nacionalne sigurnosti ne postoji jer je ona iz 2002. godine zastarjela. Zakoni o izvještajnim agencijama i sigurnosnim službama koji su donošeni od 2000. godine nisu vodili računa o njihovim zadaćama sa stajališta cijeloga sustava nacionalne sigurnosti. Zato je danas taj sustav izgrađen od fragmenata i bez dovoljno sustavne i planirane koordinacije. Ilustracije radi: Vijeće za nacionalnu sigurnost bavi se nadzorom sigurnosno-izvještajnih službi, umjesto da se primarno bavi nacionalnom politikom. Savjet za koordinaciju sigurnosnih agencija ne bavi se svojom primarnom zadaćom zato što ne postoji obveza izrade godišnjih planova suradnje sigurnosnih i obavještajnih agencija. Ne postoje zajednički operativni planovi izvještajnih službi itd. Kao predsjednik saborskoga Odbora za unutarnju politiku i nacionalnu sigurnost već sam 2013.

godine upozorio da su godišnje smjernice za rad sigurnosno-obavještajnih agencija toliko opće i načelne naravi da su beskorisne, što zapravo ukazuje da primarni korisnici ne znaju koristiti taj sustav. Prije nekoliko godina takva je ocjena izrečena za dobar dio tranzicijskih zemalja, danas članica NATO-a.

Težište rada saborskog Odbora za unutarnju politiku i nacionalnu sigurnost nije na nadzoru učinkovitosti sustava, promociji i zaštiti nacionalnih interesa. Obavještajne agencije pretežito se bave sigurnosnim temama i suradnjom s državnim odvjetništvom, a ne izvještajnom djelatnošću. Hrvatska nema formirano središte za borbu protiv kibernetičkog terorizma i kibernetičkog kriminala, dok druge zemlje članice Europske unije to imaju.

Prethodne kritičke primjedbe navodim tek kao argumente zašto trebamo stvoriti cjeloviti znanstveno-nastavni sustav za područje nacionalne sigurnosti koji neće samo školovati nego i sustavno istraživati ovo područje. HVU treba postati središnja ustanova te nove infrastrukture, akreditirana znanstveno-istraživačka i obrazovna institucija. Zakonskim i organizacijskim pretpostavkama treba omogućiti da HVU bude nositelj preddiplomskih, diplomskih i postdiplomskih vojnih studija, ali i institucija koja će raditi procjene i pripreme strateških planova od nacionalne sigurnosti do nacionalne informacijske strategije.

Prigovori da su za školovanje za područje nacionalne sigurnosti potrebe male, a interes ograničen, samo su prividno točni. Jer ako učinimo to buduće sveučilište otvorenim i za Ministarstvo vanjskih poslova, Ministarstvo unutarnjih poslova, izvještajne agencije te ako bude otvoreno za civilni sektor – od novinara do istraživača koji se žele baviti tim područjem – onda neće biti ništa manje interesa i upisnika nego, na primjer, na medicinskom ili bilo kojem drugom fakultetu.

Prema tome, za mene nije pitanje treba li fakultet ili sveučilište nego pitanje kada će to biti. Po najavama na ovome skupu, plan je da HVU dobije fakultetske akreditacije do 2018. godine, što treba podržati. No, treba biti ambiciozniji i težiti da se i druge postojeće sastavnice izobrazbe za potrebe nacionalne sigurnosti (Diplomatska akademija, Policijska akademija, Obavještajna akademija) uključe u proces i postupne integracije u sveučilište nacionalne sigurnosti.

HVU KAO HRVATSKO VOJNO SVEUČILIŠTE ILI SASTAVNICA SVEUČILIŠTA

prof. dr. sc. Ozren Žunec, brigadir Andrija Platužić,
brigadir Željko Živanović, kapetan bojnog broda Ivica Mandić

Razlike između zagovaranih vrijednosti, načela, stavova, najopćenitije iskazano, kulture vojske s jedne strane i civilne javnosti s druge strane predmet su stručne i znanstvene rasprave. U toj trajnoj raspravi prisutna su stajališta u rasponu od tvrdnji o postojanju nepremostivog jaza do zagovaranja nepovratne konvergencije vojnih i civilnih gledišta. Suprotstavljenosti onemogućuju postizanje konsenzusa. Često navođen Janowitzev termin „civilijanzacija” izražen je primjer stajališta o porastu konvergencije vojnih i civilnih institucija i sve jačem prožimanju vojnog i civilnog područja društva. Za ilustraciju suprotnih stavova, moguće je navesti pokušaj grupe autora (Rahbek-Clemmensen i drugi, 2012.) u eksplicitnijoj konceptualizaciji civilno-vojnog jaza s pomoću četiri idealne vrste jaza: kulturni jaz, demografski jaz, jaz u preferiranoj politici (engl. *policy*) i institucionalni jaz. Posljednje navedeni, institucionalni jaz, odnosi se na stupanj sukobljenosti, tj. usklađenosti odnosa između civilnih i vojnih institucija poput medija, sudova i obrazovnih sustava. Upravo su na dostignuto stanje i perspektive usklađivanja vojnoga obrazovnog sustava s civilnim u hrvatskom kontekstu usredotočena razmatranja u ovom radu.

Razni modeli razvijeni u pokušajima kategorizacije sustava vojnog obrazovanja u odnosu prema civilnom, ili šireg opisivanja razvoja časničke profesije, oslanjaju se na povijesne ili druge analogije privlačne širokim krugovima čitateljstva. No, kasnije često površno upotrebljavani mimo izvorne namjere dovode do grubih pojednostavljenih tumačenja, a ponekad i potpuno pogrešnih konotacija.

Ratnik – zapovjednik, menadžer – tehničar, diplomat

To je, na primjer, slučaj s modelom u kojem je obilježje uloge časnika u Drugom svjetskom ratu ratnik – zapovjednik, u hladnom ratu časnik – menadžer i tehničar, a u postmodernom dobu časnik – diplomat. Ovaj se model citiran izvan izvornog konteksta u knjizi „Postmoderna vojska: oružane

snage nakon hladnog rata“ (Moskos, 2000.) pretvara u pogrešan stereotip. U prilog ovoj tvrdnji moguće je navesti kako je u drugoj polovici devetnaestog stoljeća, u razdoblju Moltkea starijeg, nemoguće u ulozi časnika uz ratničku – zapovjedničku ne uočiti i tehničku i menadžersku sastavnicu.

Atena i Sparta

Sljedeći primjer odnosi se na često primjenjivani model Atene i Sparte (Lowell, 1979.). Promišljanja o sadržajima visokih vojnih škola trajno se suočavaju s pitanjem o idealnom omjeru skupova komplementarnih vrijednosti nazvanih po ova dva antička grada suparnika (Tablica 1). Povijest pokazuje kako barem od Peloponeskog rata pa trajno dalje ne postoje apsolutna naivna i cinična opredjeljenja prema vojnoj profesiji kao niti prema drugim profesijama (Smerić, 2005.). Suprotstavljenost ovih dviju perspektiva u velikoj se mjeri odražava u „spartanskim“, odnosno „atenskim“ vrijednostima. I u ovom slučaju pojednostavljenja koja u prvom koraku izjednačuju spartanski uzor s taktičkom izvrsnošću, a atenski uzor sa strategijskom promišljenošću vode prema gruboj usporedbi i u konačnici pogrešnoj dilemi *mišići* ili *mozak* (Paile, 2011.: 17).

Tablica 1. Atena i Sparta: razlikovna obilježja (preuzeto od Foot, 2006.)

„Spartanske” vrijednosti	„Atenske” vrijednosti
osobni asketizam i slava	učenje i visoka kultura
stega i samožrtvovanje	kreativno i kritičko razmišljanje
znanost i tehnologija	povijest i filozofija
rodoljublje i čast	otvorenost drugim kulturama
osobno junaštvo	političko postjunaštvo

Jena, Falklandi i Kosovo

Treći primjer vidljiv je u pokušaju kategorizacije europskih stožernih škola s pomoću tri osnovne vrste nazvane po poznatim sukobima: Jena, Falklandi i Kosovo (Foot, 2000.). Jenska vrsta odnosi se na tradicionalno postavljenu stožernu školu razvijenu u Pruskoj nakon poraza od Napoleona 1806. godine. Kasnije, po pruskom uzoru, to čine i druge europske sile. Tom vrstom vojnog obrazovanja u relativno stabilnom strategijskom okružju časnike obučavaju uglavnom djelatni časnici po sustavu koji je moguće nazvati „u kući”, bez udjela ili s neznatnim udjelom stalno zaposlenog akademskog osoblja. Razdoblje za čiji je početak simbolički uzet Falklandski rat obilježeno je manjom strategijskom stabilnošću, što je osobito do izražaja došlo padom Berlinskog zida. U ovom razdoblju profesionalno vojno obrazovanje prestaje biti čvrsto razgraničeno od šireg društvenog, obrazovnog, ekonomskog i političkog okružja. Ovdje se, iako relativno malobrojnim, časnicima otvaraju mogućnosti stjecanja dodatnih civilnih tečajeva ili se čak prije postavljanja na najviše dužnosti šalju na prestižne civilne obrazovne institucije. U razdoblju od sredine devedesetih godina XX. stoljeća, nazvanom po kosovskom sukobu, društveno i političko okružje opisuje se visoko kontroverznim, a ustvrđuje se i da ono zahtijeva vojno obrazovanje za političku neodređenost. Jedna od time izazvanih posljedica za tradicionalne vojne stožerne programe i vanjska je sveučilišna akreditacija. Iako je ovaj model moguće koristiti kao usporedni za perspektive daljnjeg razvoja hrvatskog vojnog obrazovnog sustava, njegovim površnim prihvaćanjem upada se u zamku jednostranog pristupa. Tako je, na primjer, usko opisanoj tradicionalnoj stožernoj školi „jenske” vrste oduzeta dimenzija tadašnjih općih pruskih reformi znatno širih od samo vojnog područja. U tom je okružju vojno obrazovanje reformirano po istim načelima i istodobno s uspostavljanjem Humboldtovog sveučilišta u civilnom području čiji su temelji preživjeli sve do bolonjskog procesa. Širinu kurikuluma visokih vojnih škola iz toga razdoblja ilustrira postojanje predmeta kao što je, primjerice, Povijest filozofije. A i za samog ranije spomenutog Moltkea starijeg moguće je ustvrditi kako je njegova iznimna uspješnost iznjedrena upravo iz tog sustava vojnog obrazovanja.

Četvrt stoljeća hrvatskog vojnog obrazovanja

Ne zanemarujući naznačena ograničenja ovdje opisanih modela, oni će se upotrijebiti u sažetom razmatranju dosadašnjeg razvoja i aktualnog stanja hrvatskog vojnog obrazovanja. U četvrt stoljeća razvoja Hrvatske vojske pred

vojni obrazovni sustav postavljeni su zahtjevi prema sustavu obrazovanja časnika usporedivi s elementima Moskosova modela. Tek u samom početku Domovinskog rata dominantno očekivanje bilo je usmjereno na obrazovanje časnika ratnika – zapovjednika. Već u daljnjem tijeku Domovinskog rata bilo je lako uočiti pomak prema traženom idealu časnika menadžera – tehničara. Također se u to doba počinje relativno skromno javljati i zahtjev usmjeren prema ispunjenju ideala časnika diplomata. To je bilo uzrokovano prisutnošću međunarodnih mirovnih snaga i savezništvom s Armijom BiH. Ravnopravna zastupljenost tog postmodernog ideala dostiže se relativno brzo nakon rata, pred kraj XX. stoljeća, zbog potreba uključivanja hrvatskih oružanih snaga u međunarodne misije i operacije.

U razdoblju nakon dosegnute kulminacije sudjelovanja hrvatskih oružanih snaga u međunarodnim misijama i operacijama, posebno su izražene svakodnevne suprotnosti i prelamanja naivne i cinične perspektive prema časničkoj profesiji. Naime, u informacijskom, gospodarskom i na druge načine sve povezanijem svijetu ideja nacionalne države kao, za časničku profesiju, najvažnijeg ustavnog konstrukta dobiva konkurenciju u obliku „države tržišta” (Bobbitt, 2002.). U takvim zahtjevnim okolnostima u kojima se i sam poslodavac časničke profesije preispituje, i u sustavu hrvatskog vojnog obrazovanja posljedično se preispituju temeljne vrijednosti pri čemu i drugi razmatrani model Atene i Sparte može poslužiti kao praktično sredstvo osvješćivanja osnovnih suprotstavljenosti.

U sklopu trećeg modela moguće je ustvrditi da je hrvatsko vojno obrazovanje na prijelazu iz „falklandskog” u „kosovsko” razdoblje. U dosadašnjem razvoju hrvatskog vojnog obrazovanja uočavaju se dva razdoblja različitog trajanja. U prvom, dužem, „jenskom” razdoblju divergencija vojno stručnog osposobljavanja od akademskog obrazovanja manifestirala se u čvrstoj institucionalnoj odvojenosti. Konačan prelazak u „falklandsko” razdoblje zbio se 2014. godine formalnom vanjskom sveučilišnom akreditacijom dvaju namjenskih studijskih programa za razinu temeljnog časničkog obrazovanja. No, proces je počeo nekoliko godina ranije u doba kada je akademsko obrazovanje još uvijek bilo delegirano sveučilištu. Danas, kad je treći naraštaj pred upisom na prve akreditirane vojne studijske programe, još je nekoliko programa ili pokrenuto ili duboko u procesu akreditacije. Nakon travnja 2016. godine, kad je nacionalna znanstvena zajednica prepoznala vojnu znanost, čime su se počeli stvarati uvjeti i za proces akreditacije vojnog učilišta u cjelini, praktički se ušlo u „kosovsko” razdoblje.

Pogled u budućnost

Akreditirani programi uvelike utječu na stvaranje povoljnih uvjeta za formalno usklađivanje u institucionalnoj dimenziji civilno-vojnog jaza. Međutim, usklađenost ukupnih civilno-vojnih odnosa ovisna je i o interakciji institucionalne s ostalim dimenzijama jaza. Utjecaj na dimenziju preferirane politike (engl. *policy*) zbog njezinog trajnog privlačenja pozornosti javnosti ima posebnu važnost. Složenost usklađivanja odnosa između vojnika i civila u oblikovanju, odlučivanju i provođenju politike (engl. *policy*) plastično opisuje izraz „slomljeni dijalog” (Davidson, 2013.: 133). Iako je nastao na razmatranju američkog konteksta, stanja slična opisanom zatiču se i u drugim državama. Aluzija u izrazu usmjerena je na čestu neučinkovitost „neravnopravnog dijaloga” (Cohen 2002.). Sudjelovanje u pravilu najodgovornijih pripadnika s obje strane pokazuje se samo po sebi nedovoljnim za svladavanje urođenog trenja u civilno-vojnog jazu. Uz neupitnu legalnost dominacije civila nad vojnicima u neizbježnom im dijalogu preostaje problem njegove česte jalovosti. Gledajući iz perspektive otklanjanja tog problema, hrvatsko otvaranje polja „Vojno-obrambene i sigurnosno-obavještajne znanosti i umijeće” (članak 1. Pravilnika o dopuni Pravilnika o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama, NN 34/2016 od 18. travnja 2016.) unutar interdisciplinarnog područja znanosti nema samo simbolično, već i suštinsko značenje. Naime, s jedne strane to je stvarna demonstracija spremnosti hrvatskog društva u prihvaćanju vojne akademske elite. Upravo postojanje i akademske dimenzije vojne profesije (drugim riječima, postojanje znanstvenika posvećenih vojnoj problematici koji nisu nužno i djelatni vojnici) pruža dugoročno najveće izgleda u suočavanju društva sa složenostima civilno-vojnog jaza. S druge strane, smještanje vojne problematike u interdisciplinarno područje otklanja potencijalne poteškoće alternativnoga pristupa u kojem bi se vojna pitanja našla razasuta u raznorodnim znanstvenim područjima.

No, iako je čin formalnog prepoznavanja vojnih znanosti prijeloman događaj, sam po sebi ne jamči održivost daljnjeg razvoja. Za dugoročnu održivost nužne su međusobno povezane prilagodbe koje se tiču dva područja. Jedno je vojno područje, a drugo znanstveno akademsko. Ovdje je „vojno” područje potrebno uvjetno razumjeti, jer se srž ovih prilagodbi odnosi na područje upravljanja osobljem i nije samo unutarnja stvar oružanih snaga, već je u prvom redu u nadležnosti Ministarstva obrane. U sklopu prilagodbi predstoji usklađivanje kriterija razvoja profesionalnih karijera u kojem je potrebno naći optimum između zahtjeva koji proizlaze iz operativnih dužnosti s jedne

strane, te dužnosti vezanih uz znanstveno nastavni rad s druge strane. Za očekivati je da će se optimumu približiti iterativnim postupkom, što za sobom povlači i dugotrajnost. Usporedno je potrebno postojeća pravila, procedure, načela i standarde vojnog obrazovanja uskladiti sa znanstveno akademskom zajednicom te uspostaviti nedostajuća. U znanstveno akademskom području potrebne su prilagodbe koje proizlaze iz posebnosti vojne organizacije. Na primjer, za vojno nastavno osoblje koje tijekom dijela svoje profesionalne karijere obnaša dužnosti i u postrojbama Oružanih snaga izvan vojno obrazovnih institucija, potrebno je propisivanje posebnih uvjeta za izbor u znanstveno-nastavna zvanja te druge kategorije zvanja.

U neposredno predstojećem razdoblju opisanih prilagodbi predvidljiva je potreba oslanjanja na već ustaljene institucije, relativno lako ostvariva jednostavnim organizacijskim rješenjem s Hrvatskim vojnim učilištem u sklopu nekoga od postojećih civilnih sveučilišta. Međutim, u dugoročnijoj perspektivi takvo rješenje nije nužno idealno. Jedan je od argumenata takvom stajalištu interdisciplinarna priroda vojnih znanosti, i to ne samo na razini polja već i područja. Na primjer, nuklearno-biološko-kemijska obrana rasprostire se na fiziku, kemiju i biologiju iz područja prirodnih znanosti, na područje biomedicine i zdravstva te na područje biotehničkih znanosti.

Slijedom navedenoga, radom se umjesto razumijevanja njegovog naslova kao dileme pri izboru između dviju suprotstavljenih inačica po načelu isključivosti „ili-ili“, zastupa stav o potrebi razvoja sustava vojnog obrazovanja u kojem je HVU kao sastavnica sveučilišta nužno, ali samo prijelazno razdoblje sazrijevanja u procesu ustrojavanja Hrvatskog vojnog sveučilišta.

LITERATURA

Bobbitt, Philip. 2002. *The Shield of Achilles: War, Peace and the Course of History*. London and New York: Penguin Books.

Davidson, Janine. 2013. *Civil-Military Friction and Presidential Decision Making: Explaining the Broken Dialogue*.

Foot, Peter. 2001. European Military Education Today, *Baltic Defence Review*, No5 Volume.

Foot, Peter. 2006. Military Education and the Transformation of the Canadian Forces, *Canadian Military Journal*.

- Janowitz, Morris. 1974. *The Professional Soldier. A Social and Political Portrait.*
- Lowell, John. 1979. *Neither Athens nor Sparta? The American Service Academies in Transition.*
- Moskos, 2000. *Postmoderna vojska: oružane snage nakon hladnog rata*
- Paile, Sylvaine. 2011. *Compendium of the European Military Officers Basic Education.*
- Rahbek-Clemmensen, Jon, Emerald Archer, John Bar, Aaron Belkin, Mario Guerrero, Cameron Hall, Katie Swain. 2012. *Conceptualizing the Civil-Military Gap: A Research Note.*
- Smerić, Tomislav. 2005. *Sparta usred Babilona? Sociologijski aspekti vojne profesije.*
- Pravilnik o dopuni Pravilnika o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama. NN br. 34/16.

FOTOPRIČA

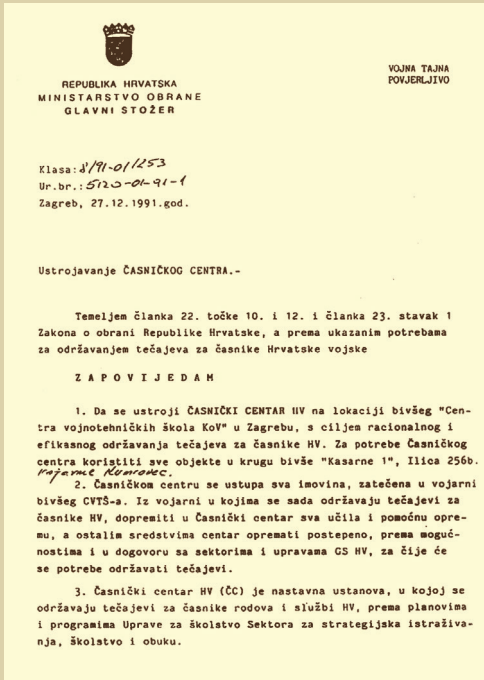
25
GODINA

Prisega Hrvatske vojske, 16. prosinca 1991.

Preslika članka objavljenog u „Hrvatskom vojniku“, prosinac 1991.

Preslika Zapovijedi o ustrojavanju Časničkog centra iz prosinca 1991.

*Prvi posjet Učilištu
načelnika GS HV-a
stožernog generala
Janka Bobetka, 1992.*

*Prvi posjet predsjednika RH dr. Franje Tuđmana HVU-u „Petar Zrinski” prigodom
utemeljenja Zapovjedno stožerne škole, 1993.*

Predsjednik RH dr. Franjo Tuđman, ministar obrane Gojko Šušak, načelnik GS HV-a stožerni general Janko Bobetko, 1993.

Kardinal Franjo Kuharić posvećuje kapelicu sv. Mihovila Arkandela, 1993.

*Vojni vrh u
Gardijskom središtu
1994.: dr. Franjo
Tuđman, Gojko
Šušak i generali
Janko Bobetko i Ante
Gotovina*

*Vrhovni
zapovjednik dr.
Franjo Tuđman,
Zemunik, 1996.*

Završetak izobrazbe MPRI, 1996.

Dočasnička škola HVU-a u Jastrebarskom, 1994.

Dr. Franjo Tuđman uručuje zastavu Ratne škole

*Vijećnica, sjednica
Nastavničkog
vijeća Ratne škole*

Prilikom posjeta Vatikanu prvi naraštaj Ratne škole primio je u audijenciju papa Ivan Pavao II.

Zapovjednik Ratne škole gbr Slaven Zdilar i državni tajnik MORH-a uručuju raspelo papi Benediktu XVI.

Predavači iz vjerskih zajednica s polaznicima Ratne škole

*Brigadni general
Sean Mulholland,
predavanje
polaznicima Ratne
škole, 2011.*

Posjet Ratne škole Saboru RH, 2016.

Studijski posjet Ratne škole sjedištu NATO-a u Bruxellesu, 2016.

Prvi naraštaj Zapovedno stožerne šole, 1993.

Peti naraštaj Zapovedno stožerne šole na Oltaru domovine, 1997.

Zapovjedno stožerna škola dobila je ime po Blagi Zadri, legendarnom branitelju Vukovara, koji je poginuo 1991.

Svečanost završetka izobrazba na HVU-u u Vukovaru, 2007.

General Šundov na svečanoj promociji polaznika izobrazbi HVU-a u Vukovaru, 2011.

Prisega na Kninskoj tvrđavi ispred povijesnih postrojba, 2009.

Promocija polaznika Temeljne časničke izobrazbe, 2016.

Dočasnička škola u Đakovu, 2011.

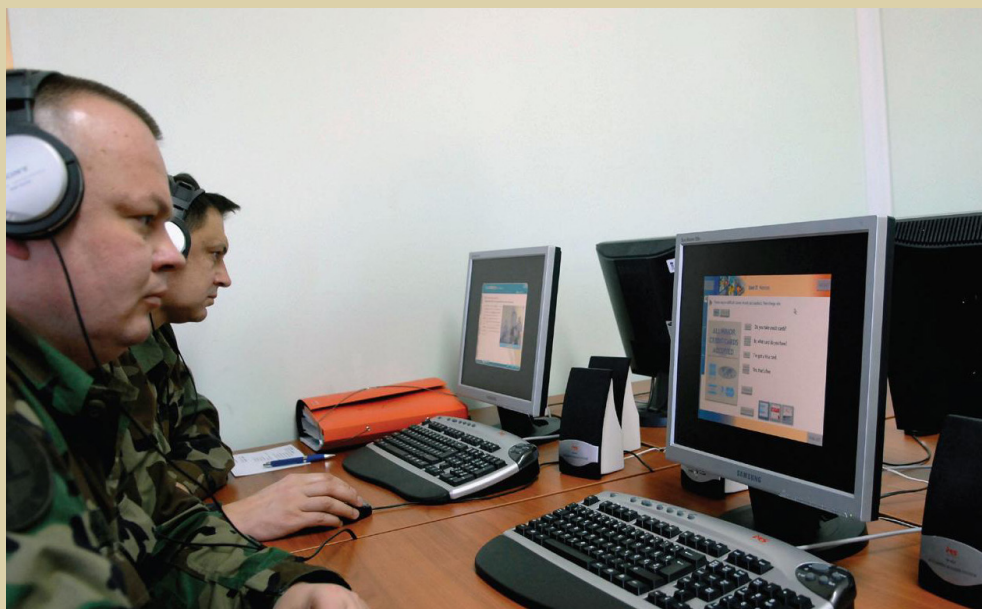
Polaznici Dočasničke škole u Požegi

Obilježavanje 21. godišnjice ustroja Dočasničke škole i 17. memorijalni malonogometni turnir „Bojnik Tihomir Klobučar”

Svečanost promocije polaznika vojnih škola

Središte za strane jezike u Osijeku

Središte za strane jezike u Zagrebu

Središte za strane jezike u Splitu

Jérôme Pasquier, veleposlanik Republike Francuske, na nastavi francuskog jezika

Vojno-diplomatska izobrazba

Svečanost završetka X. naraštaja Vojno-diplomatske izobrazbe

Radni sastanak u Vojnom ordinarijatu, mons. Juraj Jezerinac i mons. Josip Šantić

Mons. Jure Bogdan, vojni biskup, predvodi svetu misu na Dan Centra vojnih škola, 2016.

Kapela sv. Mihovila u Vojarni Petar Zrinski

Sveta misa na Dan Hrvatskog vojnog učilišta, mons. Juraj Jezerinac, vojni biskup, 2011.

Posjet HVU-u francuskoga vojnog izaslanstva, 2000.

Vojni izaslanici akreditirani u Republici Hrvatskoj na svečanoj promociji polaznika vojnih škola u Vukovaru, 2010.

NATO Regional Acquisition Conference, 2010.

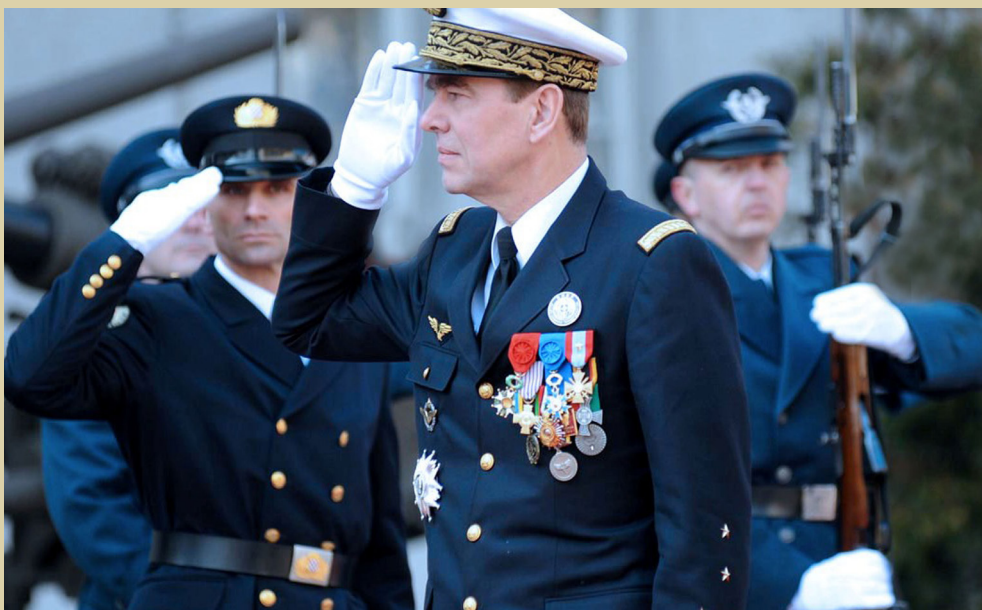
Vojni izaslanik SAD-a s general-pukovnikom Mirkom Šundovom, 2010.

Glavni direktor EUMS-a nizozemski general-pukovnik Ton Van Osch, 2011.

Posjet HVU-u admiralu Giampaola Di Paola, predsjednika Vojnog odbora NATO-a, 2011.

Posjet i predavanje gz Stephana Abriala, zapovjednika NATO Zapovjedništva za transformaciju, 2012.

Završena Integracijska konferencija ulaska RH u NATO, 2012.

*Posjet Predsjednice RH i
Vrhovne zapovjednice Oružanih
snaga Republike Hrvatske Kolinde
Grabar-Kitarović Hrvatskom
vojnomo učilištu „Dr. Franjo
Tuđman”, 2015.*

Predavanje gđ Knuda Bartelsa, predsjedatelja Vojnog odbora NATO-a, 2013.

Konferencija u povodu pet godina ulaska RH u NATO, 2014.

Zapovjednik HVU-a general-pukovnik Slavko Barić i g. Andrej Plenковиć, zastupnik u Europskom parlamentu iz RH, prije predavanja polaznicima Ratne škole, 2014.

Konferencija „RH u suvremenom sigurnosnom okruženju”, 2015.

Potpisivanje Sporazuma o ustrojavanju studijskih programa za potrebe OSRH, 2014.

Stručno usavršavanje nastavnika vojnih studija, Mali Lošinj, 2014.

Kadeti 2. naraštaja u zračnoj bazi Zemunik

Kadeti u vojarni „Sv. Nikola” u Splitu

Pripadnici Kadetske bojne s generalom Antom Gotovinom na poligonu Gakovo, 2016.

Svečana prisega kadeta, 2016.

Dodjela dekanova priznanja kadetu Ivanu Lovriću na Fakultetu elektrotehnike i računarstva, 2016.

Čestitanja u povodu uručivanja prvoga časničkog čina

Susret Predsjednice RH s novinarima Hrvatskog kadeta, 2016.

Kadeti Oružanih snaga Republike Hrvatske na HVU-u

*Prošireni kolegij zapovjednika HVU-a:
brg Mirko Jakopčić, čn Ivan Grudenić,
brg Olivera Tokić, brg Vesna Trut,
gp Slavko Barić, gbr Zdravko Klanac,
brg Jozo Antolović, brg Dražen Jožef,
brg Slobodan Čurčija, bjn Predrag Šinko,
brg Zdenko Čavar, brg Ivica Kodžoman,
brg Dragan Basić, brg Slobodan Kratohvil,
pk Zdenko Šakota, brg Rajko Dumančić,
brg Ljubomir Udiljak, Irena Prpić Đurić,
brg Sunčana Vukelić, kfr Boris Kero,
brg Jugoslav Jozić, pk Ivica Teklić,
brg Miro Čolić, brg Dean Kranjčec,
pbb Vjekoslav Klobučar, kfr Marin Sić*

Okrugli stol „Od Domovinskog rata do sveučilišne zajednice”, 2016.

